

Luonnonvara- ja
biotalouden
tutkimus 25/2015

Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2015

2. korjattu painos

Jyrki Niemi ja Jaana Ahlstedt (toim.)

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 25/2015

Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2015

2. korjattu painos

Jyrki Niemi ja Jaana Ahlstedt (toim.)

Luonnonvarakeskus, Helsinki 2015

Katsauksen laatinut työryhmä

Ahlstedt Jaana	taitto, toimitus
Jansik Csaba	luku 2.5
Knuuttila Marja	luku 1.1
Koikkalainen Kauko	luku 5
Koivisto Anu	luku 2.3
Latukka Arto	luku 4.2
Liesivaara Petri	luku 2.2, 3
Miettinen Antti	luku 5
Niemi Jarkko	luku 2.4
Niemi Jyrki	luku 2.1, 2.5, 3, toimitus
Pyysiäinen Jarkko	luku 6
Rantala Olli	luku 4.1
Rantamäki-Lahtinen Leena	luku 1.2
Sulkava Mika	luku 4.2
Tauriainen Jukka	luku 4.1
Toikkanen Heini	luku 2.5
Väre Minna	luku 1.3
Wuori Olli	luku 6

2. korjattu painos

ISBN: 978-952-326-026-9 (Verkkajulkaisu)

ISBN: 978-952-326-027-6 (Painettu)

ISSN 2342-7639 (Verkkajulkaisu)

ISSN 2342-7647 (Painettu)

URN: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-026-9>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Jaana Ahlstedt, Csaba Jansik, Marja Knuuttila, Kauko Koikkalainen, Anu Koivisto, Arto Latukka, Petri Liesivaara, Antti Miettinen, Jarkko Niemi, Jyrki Niemi, Jarkko Pyysiäinen, Olli Rantala, Leena Rantamäki-Lahtinen, Mika Sulkava, Jukka Tauriainen, Heini Toikkanen, Minna Väre, Olli Wuori

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki

Julkaisu vuosi: 2015

Kannen kuva: Markku Vuorikari

Esipuhe

Vuosikatsaus Suomen maataloudesta ja maaseutuelinkeinoista julkaistaan tänä vuonna jo 37. kertaa. Ensimmäinen katsaus julkaistiin vuonna 1979 Maatalouden taloudellisessa tutkimuslaitoksessa, josta tuli vuonna 2001 osa Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskusta (MTT). Vuoden 2015 alusta MTT puolestaan yhdistyi Metsäntutkimuslaitos Metlan, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos RKTL:n ja Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus Tiken tilastopalveluiden kanssa Luonnonvarakeskukseksi. Yhdistymisen myötä tämänkertainen vuosikatsaus ilmestyy Luonnonvarakeskuksen julkaisusarjassa.

Kuten aikaisempinakin vuosina, katsaus kokoaa ajankohtaiset toimialan kehitysnäkymät ja sitä koskevan viimeisimmän tutkimustiedon yksiin kansiin. Katsaus tarjoaa monipuolisen tietopakettin maa- ja elintarviketalouden toimintaympäristöstä, maatalous- ja elintarvikemarkkinoiden kehityksestä, maatalouspolitiikasta, maatalouden taloudellisesta tilasta, maaseudun ja ympäristön vuorovaikutuksesta sekä maaseudun sosioekonomisesta kehityksestä.

Julkaisun erityisteemana on maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden ulkomaankauppa, koska Suomen elintarvikekaupan kasvava alijäämä on saanut viime vuosien aikana osakseen paljon huomiota. Huoli siitä, että elintarvikevientimme kasvuvauhti on jäänyt vaatimattomaksi, on tuotu moneen kertaan esille julkisessa keskustelussa. Tämän myötä viennin edistäminen on nostettu tärkeäksi tavoitteeksi.

Teema-artikkeleissa pohditaan syitä, jotka selittävät yhtäältä sitä, miksi Suomen elintarvikevientie on kasvanut hitaasti ja toisaalta sitä, miksi ulkomailta tuodut elintarvikkeet ovat saaneet merkittävän jalansijan suomalaisilla elintarvikemarkkinoilla. Lisäksi tarkastellaan käynnissä olevia Euroopan unionin ja Yhdysvaltain välisiä vapaakauppaneuvotteluja ja niihin liittyviä mahdollisuuksia sekä ongelmakysymyksiä elintarvikealan näkökulmasta.

Toivon, että katsauksesta on hyötyä niin kotimaassa kuin ulkomaillakin.

Helsingissä 27. päivänä huhtikuuta 2015

Jyrki Niemi

Professori

Luonnonvarakeskus (Luke), Talous ja yhteiskunta

Sisällysluettelo

1. Maatalouden toimintaympäristö.....	5
1.1. Maa- ja elintarviketalous kansantalouden osana.....	5
1.2. Maaseudun yrittäjäyys.....	9
1.3. Suomalainen maatila	13
2. Maatalous- ja elintarvikemarkkinat.....	22
2.1. Maailmanmarkkinoiden kehitys	22
2.2. Peltokasvituotanto.....	24
2.3. Puutarhatuotanto	29
2.4. Kotieläintuotanto	34
2.5. Elintarvikemarkkinat	39
3. Maatalouspolitiikka	49
3.1. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka.....	49
3.2. EU-maataloustuet Suomessa	52
3.3. Kansallinen tuki.....	55
3.4. Maatalouden rakennetuet ja lomituspalvelut	57
4. Maatalouden taloudellinen tila.....	60
4.1. Maatalous- ja puutarhayritysten tulos- ja kannattavuuskehitys.....	60
4.2. Suomen maa- ja puutarhatalouden talouskehitys.....	66
5. Maatalous ja ympäristö.....	69
5.1. Maatalouden ympäristövaikutukset.....	69
5.2. Maatalouden ympäristöohjaus	72
5.3. Vesienhoitoon uudet suunnitelmat.....	74
5.4. Puheenaiheita ja tulevaisuuden näkökulmia.....	75
6. Suomen maaseudun sosio-ekonominen kehitys.....	80
Liitetaulukot.....	91

Erityisteemat

Kaupan omat merkit siivittävät elintarviketuontia Saksasta.....	18
Suomen elintarvikemyynti nousuun	46
Maatalous kiistakapulana EU:n ja Yhdysvaltain välisissä vapaakauppaneuvotteluissa	58
Nitraattiasetuksen uudistuksella tehostetaan vesien- ja ilmansuojelua.....	78

1. MAATALOUDEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

1.1. Maa- ja elintarviketalous kansantalouden osana

Elintarvikkeiden ja juomien kulutusmenot ovat Suomessa yhteensä 23,2 mrd. euroa vuodessa. Tästä kotiin hankittujen elintarvikkeiden ja alkoholittomien juomien osuus on runsaat puolet, 13,6 mrd. euroa.

Kotiin hankittujen elintarvikkeiden ja alkoholittomien juomien osuus kotitalouksien kaikista kulutusmenoista on elintason kohotessa pienentynyt Suomessa vanhojen EU-maiden tasolle. Vuonna 2013 osuus oli 12,8 % nousten hieman edellisvuodesta.

Kun myös alkoholijuomat ja kodin ulkopuolella tapahtuva ruokailu huomioidaan, on elintarvikemenojen osuus 21,9 %:ia kotitalouksien kulutusmenoista. Ulkona tapahtuvan ruokailun osuus on 5,9 %, mikä puolestaan on vanhojen EU-maiden tasoa (7,2 %) hieman alhaisempi.

Kun elintarviketalouden rahavirtaan sisällytetään yksityisten ja julkisten kulutusmenojen lisäksi elintarvikkeiden vienti sekä maataloustuotantoon liittyvät tuet, on elintarviketaloudessa vuosittain liikkuvien rahavirtojen arvo noin 27,2 mrd. euroa. Tämä on runsaat 10 % BKT:stä.

Elintarvikkeiden ja juomien kulutusmenot, milj. euroa.	2012	2013	%-muutos
Yhteensä	22 354	23 214	4
Elintarvikkeet*	11 618	12 349	6
Alkoholittomat juomat*	1 214	1 214	0
Alkoholijuomat*	3 414	3 415	0
Ravitsemuspalvelut (ruokailu ulkona)	6 108	6 236	2

*Kotiruokailu
Lähde: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito, yksityinen kulutus.

Elintarvikkeiden ja alkoholittomien juomien osuus kotitalouksien kulutusmenoista, %.

	2012	2013
Belgia	12,7	12,9
Italia	14,3	14,4
Kreikka	17,4	17,2
Norja	11,9	11,7
Portugali	17,4	18,0
Ranska	13,3	13,4
Ruotsi	12,4	12,4
Saksa	10,1	10,4
Suomi	12,3	12,8
Tanska	11,2	11,2
Viro	19,9	20,7
Yhdistynyt kuningaskunta	9,0	9,1

Lähde: Eurostat National accounts.

Maa- ja puutarhatalouden tuotanto

Maa- ja puutarhatalouden tuotos kansantalouden tilinpidossa oli 6,9 mrd. euroa vuonna 2013, kun tuotannon tuki 2 mrd. euroa luetaan mukaan. Tuotos nousi 1,9 %:ia edellisvuoden 6,8 mrd. eurosta.

Maatalouden tuotoksesta välituotteiden osuus on noin puolet eli 3,6 mrd. euroa vuonna 2013. Nousua edellisvuodesta oli 3,9 %. Välituottepanoksista suurimpia eriä ovat lannoitteet, rehut, sähkö ja liikennepolttoaineet sekä tuotantoa tukevat erilaiset palvelut.

Maa- ja puutarhatalouden arvonlisäys oli 3,3 mrd. euroa ja vaikutus BKT:hen edellisvuoden 1,9 %:in tasolla. Kasvukauden sääolojen lisäksi tuote- ja panoshintojen vaihtelut heijastuvat alan tuloksessa aikaisempaa enemmän.

Maatalous koneineen, rakennuksineen ja peltoineen on pääomavaltainen elinkeino. Investointien osuus arvonlisäyksestä on lähes 40 %. Vuonna 2013 maatalouden osuus kansantalouden kokonaisinvestoinneista oli 2,7 %, mikä on alan BKT-osuutta selvästi suurempi.

Elintarvikkeiden jalostus

Elintarviketeollisuuden tuotos kasvoi edellisvuoden 11,7 mrd. eurosta 12 mrd. euroon vuonna 2013. Väli-tuotekäyttö kasvoi 9 mrd. eurosta 9,2 mrd. euroon, ja elintarviketeolli-suudessa syntyvä arvonlisäys 2,7 mrd. eurosta 2,8 mrd. euroon.

Elintarviketeollisuuden osuus BKT:stä oli 1,6 %:ia vuonna 2013. Tehdasteollisuuden arvonlisäyksestä elintarviketeollisuus muodosti 9,6 %, mikä on hieman edellisvuotta (9,2 %) enemmän.

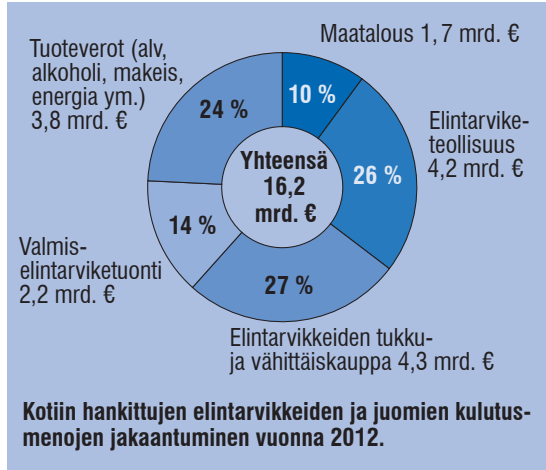
Elintarviketeollisuus on sekä tuotoksella että arvonlisäyksellä mitattuna Suomen kolmanneksi suurin teollisuuden ala. Tuotoksella mitaten suurempia ovat kone- ja laitevalmistus sekä paperiteollisuus ja arvonlisäyksellä mitaten kone- ja laitevalmistus sekä energiahuolto.

Elintarviketeollisuuden tuotanto on raaka-ainevaltaista. Väli tuotteiden ja palveluiden osuus on lähes 80 %:ia tuotoksesta. Tarvitsemansa raaka-aineet teollisuus hankkii pääosin kotimaiselta maa- ja puutarha-taloudelta, sillä kuljetuskustannusten takia merkittävä osa elintarviketeollisuutta on riippuvainen kotimaisesta raaka-aineesta.

Elintarviketeollisuuden kotimaiset investoinnit kasvoivat vuonna 2013 ollen noin 480 milj. euroa. Tämä on alle 20 %:ia arvonlisäyksestä ja selvästi alle alan BKT-osuuden. Osuus kokonaisinvestoinneista oli edellisvuoden tapaan noin 1,1 %:ia.

Elintarvikkeiden kotimainen kauppa

Kauppa vastaa elintarvikkeiden hankinnasta ja loppujakelusta kuluttajalle. Elintarvikekaupan tuotannon arvo on alkutuotantoa ja jalostusta hankalammin saatavissa, sillä kaupasta julkaistaan yleensä myynti- ja liikevaihtolukuja. Vuonna 2012 elintarvikekaupan tuotokseksi arvioitiin noin 5,4 miljardia euroa. Luku sisältää elintarvikkeiden tukku- ja vähittäiskaupan kotitalouksille ja ravitsemistoimintaan.

Elintarvikkeet vaativat paljon käsitteilyä, joten palkkakustannuksilla on merkittävä osuus kaupan tuotannossa kiinteistö-kulujen lisäksi. Muita suuria kustannuseriä ovat kuljetus ja varastointi sekä erilaiset liike-elämän palvelut.

Kaupan asema elintarvikeketjun loppupäässä poikkeaa alkutuotannosta ja jalostuksesta. Kauppa ei ole elintarviketeollisuuden tavoin riippuvainen kotimaisesta alkutuotannosta ja se pystyy kilpailuttamaan kotimaista elintarviketeollisuutta tehokkaasti sekä keskenään että ulkomaisien yritysten kanssa.

Elintarvikekauppa on edelleen pitkälti kotimaista ja perustuu ketjuuntuneeseen tukku- ja vähittäiskauppaan, jossa tavaran hankinta koti- ja ulkomailla on keskitetty. Pienet markkinat ja korkeat kuljetuskustannukset eivät ole houkutelleet Suomeen muita ulkomaisia kauppaketjuja vuonna 2002 tulleen saksalaisen Lidlin lisäksi.

Ravitsemistoiminta

Ravitsemistoiminta sisältää kodin ulkopuolella tapahtuvan ruokailun ravintoloissa, kahviloissa ja ruokaloissa. Ravitsemistoiminnan tuotos 5,5 mrd. euroa vuonna 2013 jäi lähes edellisen vuoden tasolle, sillä nousua oli vain 2 %. Samoin arvonlisäys 2,3 mrd. euroa on lähes edellisvuoden tasolla.

Elintarvikkeiden ulkomaankauppa

Elintarvikkeiden tuonnin arvo (CN 1–24) vuonna 2014 oli 4,8 mrd. euroa. Elintarviketuonti väheni edellisvuodesta 2 %. Elintarvikkeiden viennin arvo 1,6 mrd. euroa säilyi edellisvuoden tasolla. Koko tavara-tuonti pieneni 1,4 % vuonna 2014 tavaraviennin pysyessä edellisvuoden tasolla.

Elintarviketuonnin osuus koko tavaratuonnin arvosta (CN 1–99) on yli kahdeksan prosenttia. Vastaavasti elintarviketiennin osuus koko tavaraviennistä on noin kolme prosenttia.

Juomat kuten alkoholi ja hedelmät ovat tärkeimpiä tuontielintarvikkeitä. Osa tuonnista on sellaisia alkutuotannon tuotteita, joita ei voida tuottaa kotimaassa (kahvi, kaakao, tee) tai joiden tuotanto ei ole riittävää (sokeri, vihannekset, hedelmät). Samankaltaisten tuotteiden kuten juustojen, juomien ja muiden jalosteiden ristikkäiskauppa on kuitenkin lisääntynyt.

Ruoaan lisäksi tuodaan energiaa, liikennepolttoaineita ja erilaisia kemikaaleja, sillä kotimainen ruokatuotanto on riippuvainen tuonnista. Valtaosa työkoneista, laitteista tai niiden osista on tuontia. Myös palve-

lujen tuonti erilaisissa liikkeenjohdon-, suunnittelu- tai tutkimustehtävissä lisääntyy koko ajan. Kun ruokatuonti ja kotimaisessa tuotannossa tarvittava tuonti huomioidaan, niin elintarvikealan kotimaaisuusaste on noin 75 %.

Elintarviketalouden verot ja tuet

Valtio osallistuu elintarvikeketjun toimintaan veroja keräämällä ja ohjaamalla tukea maatalouteen. Arvonlisäveron ohella kuluttajat maksavat ruoan ja juomien hinnoissa valmisteveroja, ja elintarviketuotannossa käytettäviin panoksiin sisältyy energiaveroja. Lisäksi elintarviketuotannon palloista ja pääomatuloista maksetaan tulo-vero.

Valtaosaa ruuasta verotetaan alemman verokannan mukaan, joten elintarvikealan verotus jää keskimäärin muita aloja pienemmäksi valmisteveroista huolimatta.

Ruoaan ja ravintolapalvelujen arvonlisävero on 14 %. Ruoaan arvonlisävero nousi 12 %:sta 13 %:iin heinäkuussa 2010 ja 14 %:iin vuoden 2013 alusta. Ravintolapalvelujen arvonlisävero aleni 22 %:sta 13 %:iin heinäkuussa 2010 ja nousi 14 %:iin vuo-

Maatalouden¹ ja elintarviketeollisuuden bruttokansantuoteosuus (perushintaan) ja investoinnit (käyvin hinnoin).

Vuosi	Maatalous milj. €	Bruttokansantuote		Osuus investoinneista		
		Elintarviketeollisuus milj. €	Maatalous %	Elintarviketeollisuus %	Maatalous %	Elintarviketeollisuus %
2013	3 336	2 754	1,9	1,6	2,7	1,1
2012	3 339	2 683	1,9	1,6	2,6	1,0
2011	3 290	2 589	1,9	1,5	2,7	0,9
2010	3 338	2 617	2,0	1,6	2,7	0,9
2009	3 234	2 815	2,0	1,8	2,9	1,0
2008	3 012	2 549	1,7	1,5	2,6	1,0
2007	3 204	2 499	1,9	1,5	2,8	1,1
2006	2 857	2 340	1,9	1,6	2,8	1,1
2005	2 880	2 414	2,0	1,7	2,9	1,2
2004	2 804	2 377	2,0	1,7	2,8	1,0
2003	2 836	2 450	2,1	1,9	3,3	1,4

¹Maatalous: perushintaiseen bkt:hen lisätty muut tuotantotukipalkkiot.

Lähde: Kansantalouden tilinpito 2003–2013 ennako, Tilastokeskus.

den 2013 alusta. Alkoholin arvonlisävero on yleisen verokannan mukainen 24 %.

Ruoan ja juomien arvonlisä- ja valmis- teverokertymä on kaikkiaan noin 4,8 mrd. euroa.

Ruuasta arvonlisäveroa kertyy noin 1,7 mrd. euroa ja alkoholijuomien vähittäismyynnistä noin 0,7 mrd. euroa. Ravintolapalveluiden arvonlisäverokertymä on noin 0,8 mrd. euroa. Ruoan arvonlisäverokertymä on noin 9 %:ia arvonlisäveron kokonaiskertymästä. Ravitsemis- palvelut ja alkoholi mukaan lukien elintarvikealan arvonlisävero kattaa 16 %:ia alv-kokonaiskertymästä.

Alkoholijuomaveron verotuotto on noin 1,4 mrd. euroa. Lisäksi valmisteveroa kannetaan makeisista, jäätelöstä ja virvoitusjuomista noin 0,2 mrd. euroa. Alkoholi- veroa on korotettu vuonna 2008, kahdesti vuonna 2009, vuonna 2012 ja vuonna 2014. Makeisille ja jäätelölle vero tuli voimaan vuoden 2011 alusta ja samalla virvoitusjuomien veroa korotettiin. Makeisten ja jäätelön veroa korotettiin vuonna 2012 ja virvoitusjuomien veroa vuosina 2012 sekä 2014.

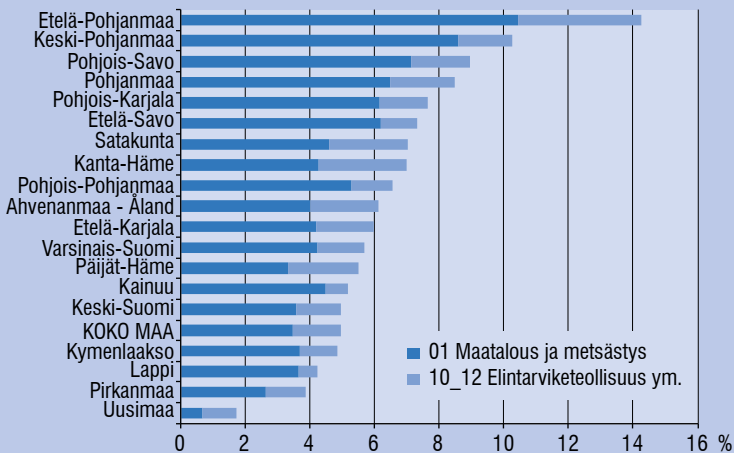
Valtion elintarvikealalta keräämät verot ylittävät selvästi alalle ohjatun tuen. Maatalouden eri tukimuodot, yhteensä noin 2,1

mrd. euroa, rahoitetaan joko kokonaan EU-varoin, EU:n ja kansallisin varoin tai kokonaan kansallisista varoista. EU:lta tukea tulee noin 0,8 mrd. euroa vuodessa ja Suomen valtion budjetista noin 1,3 mrd. euroa. Suomen jäsenmaksut Euroopan unionille valtion budjetista ovat noin 2 mrd. euroa, joten osan jäsenmaksusta voidaan ajatella palautuvan EU:lta maatalouden tukena.

Elintarviketalouden kerrannais- vaikutukset

Maatalouden, jalostuksen, kaupan ja ravitsemisalan lisäksi muut alat osallistuvat elintarviketuotantoon tuottaessaan näille tavaroita ja palveluita. Käytännössä elintarvikealan vaikutukset yltävät kaikkialle taloudessa eri teollisuuden aloja, kuljetusta, kauppaa, energiantuotantoa sekä vesi- ja jätehuoltoa myöten.

Kotitaloudet käyttävät elintarviketuotannossa syntyneitä tuloja edelleen tavaroiden ja palvelujen hankintaan. Tämä laajentaa elintarvikealan vaikutukset myös kulutustavaroita tuottaville aloille. Etenkin harvemmin asutuilla alueilla kulutusvaikutuksella on suuri merkitys aluetaloudessa.

Maatalouden ja elintarviketeollisuuden osuus työllisistä (%) maakunnittain vuonna 2012. Lähde: Aluetilinpito, Tilastokeskus.

Investointivaikutuksista osa kohdistuu etenkin konehankintoina ulkomaille. Rakentamisen vaikutukset kohdistuvat koneinvestointeja suoremmin kotimaahan. Rakennusinvestointeja on maatalouden ja jalostuksen ohella tehty viime aikoina etenkin elintarvikekaupassa.

Elintarvikeketjun työllisyysvaikutukset

Maatalouden työllisiä oli kansantalouden tilinpidon mukaan 86 300 henkeä vuonna 2013 eli 3,5 %:ia kaikkien alojen työllisistä. Edellisvuodesta määrä väheni 1 600 hengellä. Maatalouden työllisten määrä on pudonnut koko maassa tilaluvun vähenemisen ja koneiden työtä korvaavan vaikutuksen vuoksi.

Lukumääräisesti eniten maatalouden työllisiä on Etelä-Pohjanmaalla, Varsinais-Suomessa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Pohjois-Savossa. Näiden maakuntien osuus maatalouden työllisistä oli 40 %:ia. Suhteellisesti eniten maatalous työllistää Etelä-Pohjanmaalla 10,4 %:ia, Keski-Pohjanmaalla 8,6 %:ia, Pohjois-Savossa 7,1 %:ia ja Vaasan rannikkoseudulla 6,5 %:ia alueen työllisistä.

Hankkimalla tavaroita ja palveluja maatalous työllistää välillisesti muilla aloilla noin 15 000 henkeä, eniten tarvikekaupassa, palvelualoilla ja teollisuudessa.

Elintarviketeollisuuden työllisiä oli vuonna 2013 kansantalouden tilinpidon mukaan 37 300 henkilöä eli 1,6 %:ia kaikkien alojen työllisistä. Elintarviketeollisuuden työpaikoista lähes neljännes sijaitsee Uudellamaalla, noin 10 %:ia Etelä-Pohjanmaalla, Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla ja Satakunnassa kussakin maakunnassa. Suhteellisesti selvästi eniten elintarviketeollisuus työllistää Etelä-Pohjanmaalla 3,8 %:ia ja seuraavaksi eniten Kanta-Hämeessä ja Satakunnassa noin 2,5 % alueen työllisistä.

Alkutuotannon ja jalostuksen työpaik-

kojen vähentyessä elintarvikeketjun palvelualojen työpaikat ovat lisääntyneet. Ravitsemispalvelut työllistivät vuonna 2013 noin 65 600 henkilöä. Tämä on noin 300 enemmän kuin edellisvuonna. Elintarvikekauppa työllistää suurin piirtein saman verran, noin 65 000 henkeä. Kaikkiaan elintarvikeala työllistää noin 300 000 henkeä.

1.2. Maaseudun yrittäjyys

Suomalainen maaseutu muuttuu nopeasti. Erilaisten maaseutualueiden kehitys on myös eriytynyt. Monilla harvaanasutuilla alueilla väestö on vähentynyt ja ikääntynyt nopeasti, toisaalta kaupunkien läheisellä maaseudulla ihmisten ja yritysten määrä on kasvanut voimakkaasti.

Maaseudun pienyritykset voidaan jakaa kolmeen ryhmään: perustuotantotiloihin, monialaisiin tiloihin ja muihin maaseudun pienyrityksiin. Perustuotantotiloilla harjoitetaan maa- ja metsätaloutta. Monialaisilla maataloilla harjoitetaan maa- ja metsätalouden lisäksi myös muun toimialan yritystoimintaa. Muita maaseutuyrityksiä ovat puolestaan maaseudulla sijaitsevat pienyritykset, joilla ei ole maatilakytentää.

Suomessa oli vuonna 2013 yhteensä 354 000 yritystä. Maaseudulla arvioitiin

Suomalaiset maaseutuyritykset vuosina 2000–2013.

Vuosi	2000	2002/2003	2004/2005	2010	2012/2013	muutos vuodesta 2000, %
Yhteensä	136 400	130 400	131 500	140 300	130 000	
Perustuotantotilat	58 000	50 150	45 200	44 300	37 600	-35
Monialaiset tilat*	21 800	23 550	24 300	19 500	16 800	-23
Ilman maatilataustaa toimivat yritykset	56 600	56 700	62 000	74 500	75 600e	34

* puutarhayritykset mukana, e Luken arvio

Lähteet: Luke. Maaseudun pienyritysrekisteri (www.mtt.fi/pienyritysrekisteri).

vuonna 2013 olevan noin 130 000 pienyritystä, joista 29 % oli perustuotantotiloja, 13 % monialaisia tiloja ja 58 % muita pienyrityksiä.

Maatilatalous on edelleen tärkein yksittäinen maaseutuelinkeino. Suomalaisen maatilatalouden rakenne ja sen muutokset esitellään yksityiskohtaisemmin luvussa 1.3.

Monialaiset tilat Suomessa ja muualla Euroopassa

Tiloja, jotka harjoittivat vuonna 2013 maa-

talouden ohella muuta yritystoimintaa, oli 16 800, eli noin 31 % suomalaisista tiloista oli monialaisia. Muun yritystoiminnan harjoittaminen on perinteisesti ollut yleistä viljelijöiden keskuudessa, mutta 1990-luvulla ja 2000-luvuilla uutta toimintaa aloitettiin erityisen vilkkaasti. 2010-luvulla monialaisten tilojen määrä on tosin kääntynyt laskuun.

Muun yritystoiminnan aloittaminen liittyy usein tilan toimintaympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin; tuotteille ja palveluille on muodostunut uutta kysyntää, toisaalta maatalouden haasteet ovat saaneet

Monialaisten tilojen määrä vuosina 2000, 2005, 2010 ja 2013.

Toimiala	2000	2005	2010	2013
Kaikki toimialat	21 838	24 294	19 530	16 802
<i>Muu alkutuotanto kuin maa- ja metsätalous</i>	744	1 815	981	808
<i>Teollisuus</i>	4 786	3 753	2 747	2 246
Elintarvikkeiden jatkojalostus ja käsittely	1 065	684	479	381
Puutavaran jatkojalostus	1 349	889	554	405
Eergian tuotanto	648	820	668	855
Muu teollinen tuotanto	311	217	239	448
<i>Rakentaminen</i>	..	881	438	344
<i>Kauppa</i>	1 056	1 229	850	986
<i>Palvelut</i>	15 019	16 547	13 793	12 419
Matkailu, majoitus ja virkistyspalvelut	2 272	1 865	1 728	1 180
Urakointi	8 880	10 013	8 896	8 583
Ratsastustallit ja muut hevosalan palvelut			888	932
Muut palvelut	2 782	1 924	1 223	1 047
<i>Tuntematon</i>	721	..

Lähde: Luke.

viljelijäperheet hakemaan uusia toimeentulon lähteitä. Alueellisesti monialaisia tiloja on eniten kaupunkien läheisellä maaseudulla ja syrjäisillä seuduilla.

Maatiloilla harjoitettava muu yritystoiminta linkittyy yleensä vahvasti tilan maatalouteen ja sen voimavaroihin; monialaisilla tiloilla voimavarat ovat siis eri toimialojen yhteiskäytössä. Vuonna 2010 peräti 87 %:lla tiloista muu yritystoiminta oli sen tyyppistä, että siinä hyödynnettiin tilan maatalous-/puutarhatuotannon koneita, rakennuksia, aluetta tai tuotteita ja työvoimaa.

Lukumääräisesti tarkasteltuna eniten muuta yritystoimintaa oli vilja- ja muilla kasvinviljelytiloilla. Tuotantosuunnan kokoon suhteutettuna eniten monialaisia tiloja oli lammask-, vuohi- ja hevostiloissa (42 % tiloista), sekamuotoisessa tuotannossa (40 % tiloista) sekä siipikarjatilaisissa (33 % tiloista). Vastaavasti sika- ja lypsykarjatilaisista vain joka viides harjoitti muuta yritystoimintaa.

Monialaiset tilat toimivat lukuisilla eri toimialoilla. Suurin osa (74 %) tiloista toimi vuonna 2013 palvelualoilla. Noin 13 % tiloista toimi teollisuudessa. Viisi prosenttia tiloista toimi muussa alkutuotannossa kuin maataloudessa ja kuusi prosenttia kaupan alalla. Monilla tiloilla harjoitetaan useita erilaisia muun yritystoiminnan toimialoja samanaikaisesti, esimerkiksi tilalla voidaan harjoittaa sekä urakointia että matkailua.

Monialaisten tilojen toimialarakenne on viimeisen kymmenen vuoden aikana muuttunut. Palvelualalla toimivien yritysten osuus on kasvanut ja vastaavasti teollisuudessa toimivien yritysten osuus on pudonnut. Muussa alkutuotannossa toimivien tilojen määrä on laskenut, mikä osaltaan heijastaa näillä toimialoilla tapahtunutta yleisempääkin muutosta: esimerkiksi poronhoitajien, turkistarhaajien ja kalastajien kokonaismäärä on pudonnut merkittävästi viimeisen parin vuosikymmenen aikana.

Alkutuotantoa päätoimialanaan harjoittavien tilojen määrä oli vuonna 2013 noin 800 tilaa. Suurimmat toimialat ovat edelleen poronhoito ja turkistarhaus.

Noin 2 200 monialaisen maatilan muun yritystoiminnan päätoimiala oli teollisuus kuten energian tuotanto, elintarvikkeiden jatkojalostus ja puutavaran jatkojalostus. Rakennusalalla toimi kaikkiaan noin 350 tilaa, kaupan alalla noin 1 000 tilaa.

Palveluala oli päätoimialana kaikkiaan noin 12 500 tilalla. Ylivoimaisesti suurin palvelutoimiala on urakointi (8 600 tilaa). Urakoinnilla tarkoitetaan maatalouskoneurakointia, metsäkoneurakointia, bioenergiaurakointia, maanrakennuspalveluita sekä teiden aurausta ja kunnossapitoa.

Matkailualalla toimi noin 1 400 monialaista tilaa. Muita merkittäviä palvelualoja olivat ratsastus ja muut hevosalan palvelut (yhteensä lähes 1 200 tilaa), kuljetuspalvelut (noin 300 tilaa) ja liike-elämää palveleva toiminta. Hoito- ja hoiva-alalla toimi kaikkiaan noin 100 tilaa.

Tiloilla harjoitettava muu yritystoiminta on luonteeltaan usein melko pienimuotoista. Vuonna 2013 noin 39 %:lla tiloista yritystoiminnan liikevaihto oli alle 10 000 euroa, toisaalta 14 % prosentilla

Monialaisten tilojen osuus kaikista tiloista eräissä Euroopan maissa vuonna 2010.

Maa	% tiloista monialaisia
Norja	55
Tanska	52
Sveitsi	45
Itävalta	37
Ruotsi	34
Saksa	31
Islanti	29
Espanja	2
Kreikka	1
Bulgaria	1
Romania	1
Kypros	1
Liettua	1

Lähde: Eurostat

tiloista muun yritystoiminnan liikevaihto ylitti 100 000 euroa.

Suhteellisesti eniten yli 100 000 euron muun yritystoiminnan liikevaihdon omaavia tiloja oli Pohjanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla. Tuotantosuunnittain tarkasteltuna eniten yli 100 000 euron liikevaihdon ylittävää muuta yritystoimintaa oli monialaisissa kasvihuoneyrityksissä ja siipikarjatiiloissa.

Eurooppalaisia monialaisia tiloja on tilastoitu vasta vuodesta 2003 lähtien, ja mukana tilastoinnissa ovat vain ne tilat, joilla maatalouden resurssit ja muu yritystoiminta linkittyvät tiiviisti toisiinsa (ns ”other gainful activities”). Suomessa, muissa pohjoismaissa ja Länsi-Euroopassa maatilojen monialaisuus on huomattavasti yleisempää kuin Etelä- ja Itä-Euroopassa. Esimerkiksi norjalaisista ja tanskalaisista tiloista yli puolet on monialaisia, kun taas esimerkiksi Kyproksella ja Liettuassa vain alle prosentti tiloista on monialaisia.

Maaseudun muut pienyritykset

Arviolta noin kolmannes suomalaisista yrityksistä sijaitsee maaseudulla¹. Vuonna 2010 Yritys- ja toimipaikkarekisteriin oli tilastoitu 81 000 muussa kuin maa- ja metsätaloudessa maaseudulla toimivaa pienyritystä², jotka työllistivät yhteensä noin 135 000 HTV ja joiden yhteenlaskettu liikevaihto oli noin 18 mrd. euroa. Maaseudun pienyrityksistä arviolta noin 74 500 toimii ilman maatilakyltöntä.

Vuonna 2010 noin 46 % maaseudun pienyrityksistä toimi palvelualoilla, 16 % kaupan alalla ja noin kolmannes jalostuksessa. Alkutuotannossa (pl. maa- ja metsätalous) yrityksistä toimi noin 5 %.

Yritysten määrä, henkilöstö ja liike-

¹Maaseudulla tarkoitetaan tässä postinumeroalueittain määritellyjä alueita, joiden väestötiheys on alle 50 henkilöä/km²

²Pienyrityksellä tarkoitetaan yksitoimipaikkaista yritystä, jonka liikevaihto on vähintään 8 409 euroa, mutta jonka henkilöstömäärä on alle 20 henkilöä.

vaihto ovat kasvaneet palvelualoilla ja jalostuksessa vuodesta 2000. Alueelliset erot yritysten määrässä ovat isoja. Kaupunkien läheisellä maaseudulla yritysten määrä on kasvanut merkittävästi, toisaalta on syrjäisiä alueita, joissa yritysten määrä on laskenut.

Seuraavassa on kuvattu eräiden merkittävien maaseutuyrittäjyyden alojen kehitystä.

Energiantuotanto ja bioenergia

Maaseudun resurssilla on kasvava rooli bioenergian ja muun uusiutuvan energian tuotannossa. Uusiutuville energialähteillä tarkoitetaan aurinko-, tuuli-, vesi ja bioenergiaa, maalämpöä sekä aalloista ja vuoroveden liikkeistä saatavaa energiaa.

Bioenergia edustaa noin 80 % uusiutuvista energialähteistä. Bioenergiaa eli biopolttoaineita saadaan metsissä, soilla ja pelloilla kasvavista biomassoista sekä yhdyskuntien, maatalouden ja teollisuuden energian tuotantoon soveltuvista orgaanisista kiinteistä, nestemäisistä ja kaasumaisista biojätteistä. Bioenergian käyttö on Suomessa neljännes energiankulutuksesta.

Suurin osa maataloilla tuotettavasta ja käytettävästä bioenergiasta on metsästä peräisin olevaa haketta tai polttopuuta. Bioenergiaurakointi, johon kuuluvat muun muassa biodieselin, etanolin ja biokaasun tuotanto, oli vuonna 2013 liikevaihdoltaan tärkein toimiala 49 maatilalle.

Elintarvikkeiden jalostus

Suuri osa elintarvikkeita jalostavista yrityksistä sijaitsee maaseudulla. Ala on polarisoitunut harvoihin isoihin ja lukuisaan määrään pieniä yrityksiä. Suurin osa (71 %) yrityksistä työllisti alle 5 henkeä. Yleisimpiä toimialoja ovat leipomotuotteiden valmistus ja lihan jatkojalostus.

Elintarvikkeiden jatkojalostusta harjoitti vuonna 2013 noin 400 tilaa. Maataloilla yleisimpiä toimialoja ovat vihannes-

ten, juuresten ja marjojen jatkojalostus, leipomotuotteiden valmistus sekä teurastus ja lihan jatkojalostus.

Maaseutumatkailu

Maaseutumatkailu on se osa matkailuelinkeinoa, joka ammentaa mahdollisuutensa maaseudun luontaisista voimavaroista. Majoitustoimintaa harjoittavia maatiloja on noin 1 700 kpl. Maaseutumatkailun kehitysnäkymät näyttävät pitkällä aikavälillä suotuisilta. Sen merkitys maaseudun kehittämiseksi on nähty jo pitkään. Matkailuala työllistää erityisesti nuoria. Uusia yrityksiä syntyy eniten ohjelmajärjestäjille, jotka hyödyntävät maaseudun luontoa toimintaympäristönään

Hevostalous

Hevostalous on yksi nopeimmin kasvavista maaseudun toimialoista, sillä hevosalan yritystoiminnasta 75 % tapahtuu maatiloilla ja 17 % muutoin maaseudulla. Hevostaloudella tarkoitetaan tässä hevoskasvatusta, hevosten hoitopalveluiden tuottamista, valmennustoimintaa, ratsastuskoulutoimintaa ja hevosiin matkailutoimintaa.

Hevostalouden rahavirtojen on arvioitu olevan noin 830 miljoonaa euroa vuodessa ja alan investointien toimintaympäristöön noin 23 milj. euroa vuodessa. Lisäksi alan arvioidaan työllistävän Suomessa 15 000–16 000 henkeä.

Vuonna 2014 hevosten määräksi arvioitiin Suomessa vajaa 75 000. Talleja on kaikkiaan noin 16 000, joista neljännes yrityksiä. Ratsastustalleja on noin tuhat, joista puolet on ratsastuskoulujen kaltaisia yrityksiä. Suomen Ratsastajainliiton hyväksymiä ratsastuskouluja ja harrastetalleja on noin 300. Ratsastusta harrastaa noin 170 000 ihmistä, joista noin 60 % on aikuisia.

Raviurheilua puolestaan harrastaa tai seuraa yli 200 000 henkilöä Raveissa starttasi vuonna 2014 vajaa 8 000 hevosta. Ravipelejä pelattiin 231 milj. eurolla

vuonna 2014 ja raviradoilla tapahtumia seurasi noin 650 000 katsojaa.

Poronhoito

Porotaloudella on merkittävä rooli pohjoisen harvaanasutun maaseudun elinkeinona: se luo toimeentulomahdollisuuksia, se on merkittävä imagollinen sidostoimiala matkailulle ja sillä on myös kulttuurinen merkityksensä.

Poromäärä on pysynyt suunnilleen samansuuruisena viimeisen kymmenen vuoden aikana, joskin aivan viime vuosina se on pudonnut hieman. Kaudella 2009/2010 eloporoja oli noin 196 500, ja niitä teurastettiin noin 100 000. Viime vuosina poronlihaa on tuotettu 2,3–2,8 miljoonaa kiloa.

Porotaloudessa rakenne on muuttunut siten, että poronhoitajien määrä on pudonnut ja vastaavasti porokarjien koko on kasvanut. Poronhoitajia oli poronhoitokaudella 1994/1995 noin 7 200 henkeä, ja nykyään noin 4 650 henkeä. Poronhoitokaudella 2012/2013 porotilojen keskimääräinen liikevaihto oli noin 21 700 euroa.

1.3. Suomalainen maatila

Tilojen lukumäärä ja kokojakauma

Suomessa oli vuonna 2014 yli yhden peltohehtaarin suuruisia, tukea hakeneita maatiloja kaikkiaan runsaat 56 000 kappaletta. Määrä oli noin 1 500 tilaa (2,7 %) vähemmän kuin vuonna 2013. Tilamäärän absoluuttinen ja suhteellinen väheneminen vastasi pitkän aikavälin keskimääräistä tasoa. EU-jäsenyyssä aikana (vuosina 1995–2014) maatilojen määrä on vähentynyt yli 41 prosenttia; yhdeksäntoista vuoden aikana on lopettanut 39 546 tilaa. Tilajoukko on siten pienentynyt keskimäärin 2,8 prosentin vuosivauhdilla. Suhteellisesti eniten tilamäärä on vähentynyt Itä-Suo-

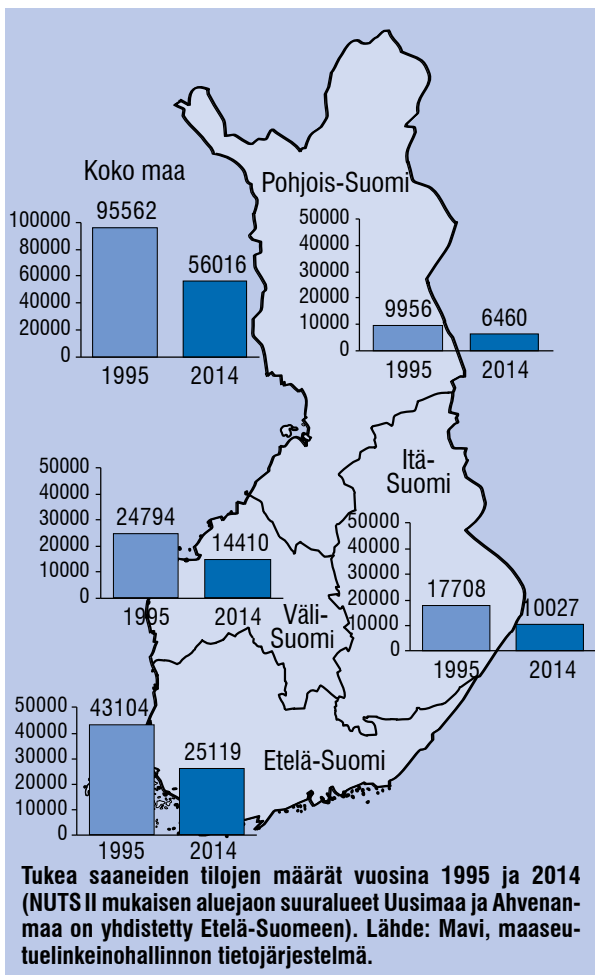
nessa (43 %) ja vähiten Pohjois-Suomessa (35 %). Etelä- ja Väli-Suomessa (lähes 42 %) muutos on ollut hitaampaa kuin Itä-Suomessa.

Tilamäärän vähentyessä tilojen keskikoko on kasvanut. Vuosina 1995–2014 tukea saaneiden tilojen keskikoko on kasvanut lähes 79 %:lla 22,8 peltohehtaaria 40,7 hehtaariin. Keskkioon vuotuinen kasvu on vaihdellut runsaasta puolesta hehtaaria puoleentoista hehtaariin.

Tilojen keskikoko kasvaa pienimpien tilojen määrän vähentyessä ja suurien tilojen lukumäärän lisääntyessä. Alle 20 hehtaarin tilojen osuus on pienentynyt 19 vuoden aikana 56 %:sta 40 %:iin ja yli 50 hehtaarin tilojen osuus on vastaavasti kasvanut 7 %:sta 27 %:iin. Suuret, yli sadan hehtaarin tilat edustavat noin 8 % tiloista.

EU-jäsenyyden aikana tilakoon kasvusta noin puolet on tapahtunut peltoa vuokraamalla. Vuonna 2014 tukea saaneiden tilojen viljelyksessä olleesta 2,281 milj. hehtaaria noin 788 900 hehtaaria eli lähes 35 % oli vuokrapeltoa. Vuonna 1995 vastaava osuus oli 22 %. Vuokratun pellon määrä on kasvanut 2000-luvulla lähes 15 %.

Vuonna 2014 pellonvuokraus kas-

voi edelliseen vuoteen verrattuna. Vuokrapellon osuuden alueellinen vaihtelu on suurta; Ahvenanmaalla lähes 42 % pellostaa on vuokrattua. Etelä-Savossa, Pohjois-Karjalassa, Keski-Suomessa ja Kainuussa tilo-

Tukea saaneiden tilojen määrä vuosina 2004–2014.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	71 100	69 088	68 766	66 821	65 292	63 716	62 450	61 153	58 898	57 559	56 016
Etelä-Suomi ¹	32 245	31 272	30 967	29 945	29 368	28 694	28 098	27 578	26 517	25 874	25 119
Itä-Suomi	12 498	12 121	12 173	11 812	11 501	11 218	11 033	10 808	10 479	10 281	10 027
Väli-Suomi	18 458	17 986	17 947	17 574	17 119	16 650	16 177	15 771	15 172	14 812	14 410
Pohjois-Suomi	7 899	7 709	7 679	7 490	7 304	7 154	7 142	6 996	6 730	6 592	6 460

¹ NUTS II mukaisen aluejaon suuralueet Uusimaa ja Ahvenanmaa on yhdistetty Etelä-Suomeen.
Lähde: Mavi, maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmä.

Tukea saaneiden tilojen kokoluokkajakauma ja keskipeltoala vuonna 2014¹.

Peltoala	Etelä-Suomi ²		Itä-Suomi		Väli-Suomi		Pohjois-Suomi		Koko maa			
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%	1995	2014	kpl	%
<10 ha	4584	18	2420	24	2939	20	1381	21	22850	24	11221	20
10–20 ha	4614	18	2310	23	3272	22	1155	18	30698	32	11194	20
20–30 ha	3496	14	1448	15	2273	15	850	13	19669	21	7960	14
30–50 ha	4695	19	1720	17	2763	19	1137	18	15414	16	10250	18
50–100 ha	5108	20	1515	15	2557	18	1309	20	5706	6	10466	19
>100 ha	2515	10	569	6	911	7	597	9	784	1	4647	8
Tilamäärä, kpl	25012		9982		14715		6429		95121		55738	
Keskipeltoala, ha/tila	44,68		34,10		37,77		42,22		22,77		40,73	

¹ Ei sisällä kasvihuoneyrityksiä, joilla ei ole peltoa viljelyksessä.

² NUTS II mukaisen aluejaon suuralueet Uusimaa ja Ahvenanmaa on yhdistetty Etelä-Suomeen.

Lähde: Mavi, maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmä.

jen pelloista on muilta vuokrattua yli 39 %, kun taas Keski-Pohjanmaalla vuokratun pellon osuus on vain noin 29 %.

Peruslohkojen keskikoko oli vuonna 2014 keskimäärin 2,46 ha vaihdellen Etelä-Suomen yli kolmesta hehtaarista Itä- ja Pohjois-Suomen alle kahteen hehtaariin. Pienin peruslohkojen keskikoko on Ahvenanmaalla; alle 1,5 ha. Peltolohkojen keskikoko, samoin kuin viljellyn pellon kokonaisala, ei ole juurikaan muuttunut viime vuosina.

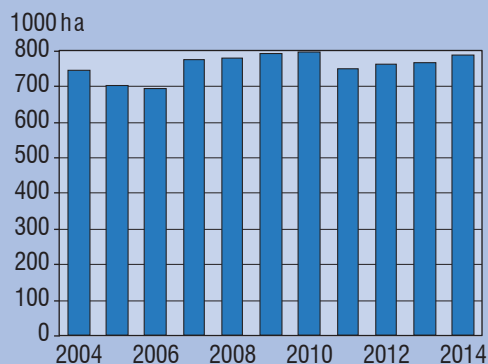
Maataloustuotanto perustuu Suomessa lähes yksinomaan perhevilmeliiniin. Vuonna 2014 tukea saaneista tiloista 87 % oli yksityishenkilöiden ja 11,3 % perikuntien sekä perheyhtiöiden ja -yhtymien omistuksessa. Osuuskunnat ja osakeyhtiöt omistivat 1,3 %, avoimet yhtiöt sekä kommandiittiyhtiöt 0,2 % ja toiminimet 0,1 % tiloista. Valtio, kunnat, koulut ja seurakunnat omistivat 0,03 % tiloista, samoin säätiöt, yhdistykset tms.

Viljelijöiden keski-ikä tukea saaneilla tiloilla oli 51,8 vuotta vuonna 2014. Korkein keski-ikä on Ahvenanmaalla, yli 54 vuotta, ja matalin Keski-Pohjanmaalla, hiukan yli 50 vuotta. Viljelijäväestön ikääntyessä

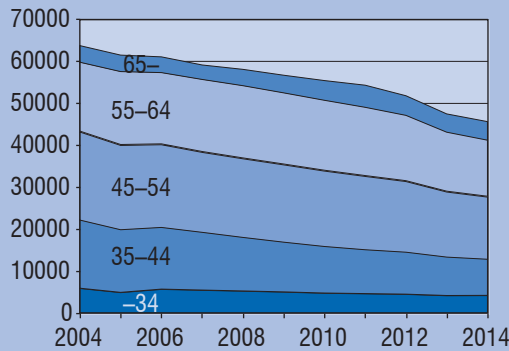
nuorempien viljelijöiden määrä ja osuus on vähentynyt ja vanhempien kasvanut. Kun vuonna 2001 yli 55-vuotiaiden osuus viljelijöistä oli 26 %, oli vastaava osuus vuonna 2014 yli 39 %. Samaan aikaan alle 44-vuotiaiden viljelijöiden osuus on laskenut 38 %:sta 28 %:iin.

Maatalouden tuotantorakenne

Maatalouden tuotantorakenteen muutokselle on ollut viime vuosina tunnusomaista kotieläintilojen määrän ja osuuden väheneminen ja kasvinviljelytilojen määrän ja

Vuokratun pellon määrä (ha) vuosina 2004–2014. Lähde: Mavi, maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmä.

Viljelijöiden lukumäärä ikäluokittain vuosina 2004–2014. Lähde: Luke, Tilastopalvelut.

osuuden kasvaminen. Vuonna 2014 tukea hakeneista tiloista 25 % oli kotieläintiloja ja 69 % kasvintuotantotiloja. Vastaavat luvut vuonna 1995 olivat 52 % kotieläintiloja ja 39 % kasvintuotantotiloja.

Vuonna 2014 lypsykarjataloutta harjoitti päätuotantosuuntanaan noin 8700 tilaa. Vuosina 1995–2014 lypsykarjatilojen määrä on vähentynyt yli 23 000 tilalla eli noin 6,6 %:n vuosivauhdilla. Myös lypsykarjatilojen osuus kaikista maamme tiloista on laskenut. Kun vielä vuonna 1995 lähes 34 % kaikista tukea saaneista tiloista harjoitti päätuotantosuuntanaan lypsykarjataloutta, oli vastaava osuus vuonna 2014 enää vajaat 16 %. Suhteellisesti eniten lypsykarjatiloina on Itä- ja Pohjois-Suomessa jossa ne muodostavat noin 26 %:n alueen tiloista. Lypsykarjatilat ovat jakautuneet muita tuotantosuuntia tasaisemmin maan eri osiin.

Naudanlihantuotantoon erikoistuneita tiloja oli vuonna 2014 vajaat 3 500 kappaletta eli 6,2 % kaikista tukea saaneista tiloista. Vuosina 1995–2014 määrä on vähentynyt lähes 5 600 tilalla eli noin 4,9 %:lla vuodessa. Vuonna 1995 nautatiloja oli 9,5 % kaikista tiloista. Naudanlihatalojen sijoittuminen maan eri osiin vastaa suunnilleen lypsykarjatilojen alueellista jakaamaa.

Sianlihantuotantoon erikoistuneita

tiloja oli vuonna 2014 noin 1 480 eli 2,6 % tukea hakeneista tiloista. Päätuotantosuuntanaan porsastuotantoa harjoitti 351 tilaa, sianlihantuotantoa 623 ja yhdistelmätuotantoa 503 tilaa. Sikatilojen määrä on vähentynyt vuosien 1995–2014 aikana kaikista tuotantosuunnista eniten; 76 % eli noin 7,3 % vuodessa. Vuonna 1995 sikatilojen osuus kaikista tiloista oli 6,5 %. Sianlihantuotanto on keskittynyt Etelä- ja Länsi-Suomeen.

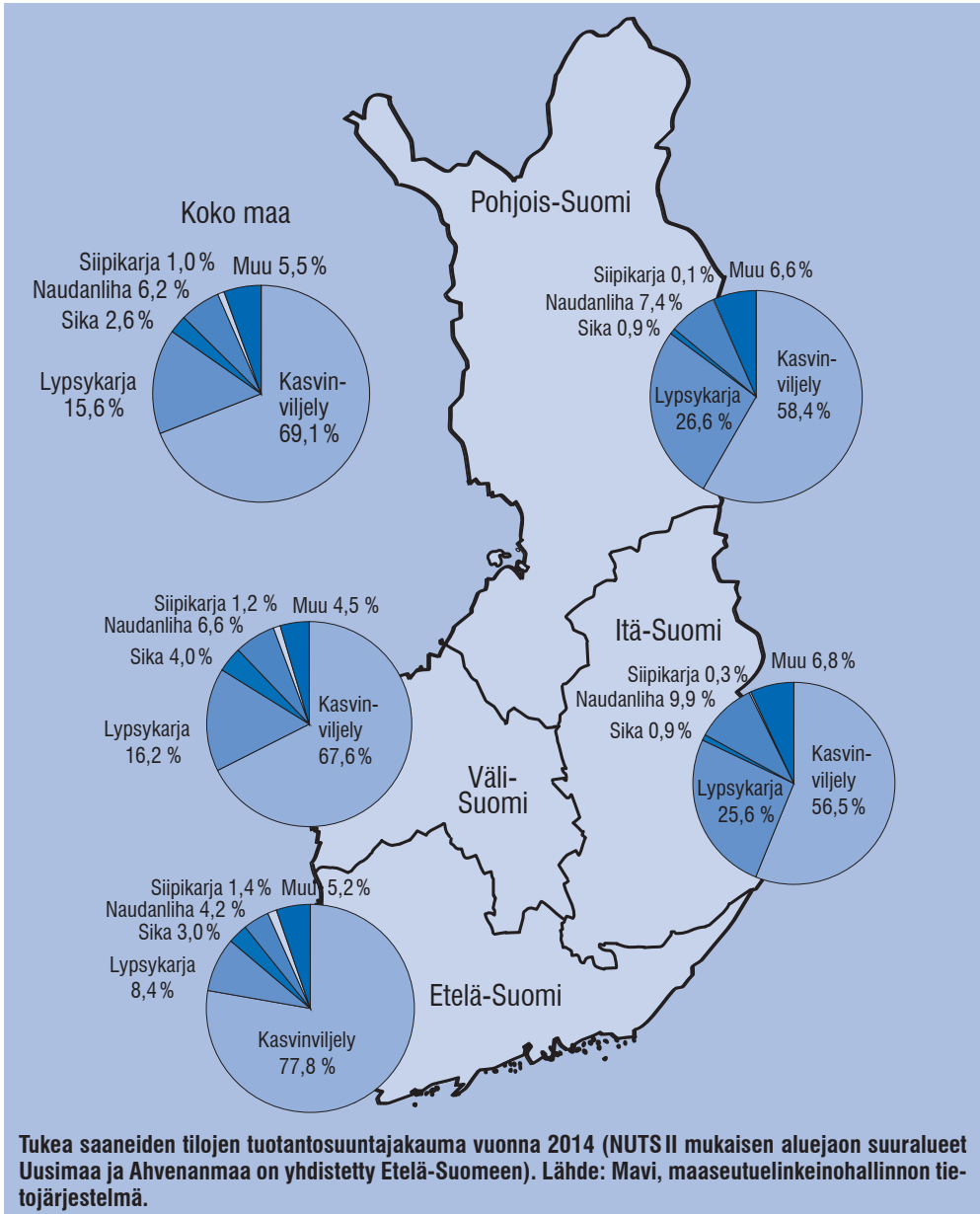
Siipikarjatiloina oli vuonna 2014 kaikkiaan 561 kappaletta eli noin 1 % tukea hakeneista tiloista. EU-vuosina siipikarjatilojen määrä on laskenut yhteensä noin 74 % eli 6,9 % vuodessa. Vuosina 2013–2014 lopetti toimintansa vain 5 siipikarjatilaa eli alle 1 % siipikarjatiloina. Vuonna 2014 noin 48 % siipikarjatiloina oli erikoistunut kananmunantuotantoon, 38 % siipikarjanlihan tuotantoon ja 14 %:lla oli jalostuskanala tms. Vuonna 2000 vastaavat osuudet olivat noin 68 %, 21 % ja 12 %. Siipikarjatalous on keskittynyt Etelä- ja Länsi-Suomeen.

Kasvinviljelytiloina oli vuonna 2014 lähes 38 700 kappaletta mikä on lähes 1 400 tilaa ja 3,9 % enemmän kuin vuonna 1995. Kasvun jälkeen kasvinviljelytilojen määrä kääntyi vuonna 2014 kuitenkin jälleen laskuun. Ainoastaan kasvihuoneviljelyä ja muuta kasvintuotantoa harjoittavien eli mm. heinää viljelevien tilojen määrä kasvoi hiukan edellisvuodesta. Kasvinviljelytiloista yli puolet sijaitsee Etelä-Suomen ja neljäsosa Väli-Suomen suuralueilla. Kasvinviljelytilojen lukumäärä ja osuus alueen tiloista on viime vuosina kasvanut kuitenkin erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Muita tiloja oli vuonna 2014 yhteensä lähes 3 070 kappaletta mikä vastaa melkein 6 % kaikista tiloista. Näiden tilojen määrä on laskenut viimeisen 19 vuoden aikana 65 % eli noin 5,4 % vuodessa. Muihin tiloihin lasketaan mukaan mm. hevos-, lammas- tai vuohitaloutta sekä muuta tuotantoa tai toimintaa (mm. maatilamat-

kailua) harjoittavat tilat. Kasvun jälkeen myös hevostaloutta harjoittavien tilojen määrä on laskenut. Muuta tuotantoa tai toimintaa harjoittavien tilojen määrä taas on hiukan kasvanut viime vuosina muualla paitsi Pohjois-Suomessa. Entistä suurempi osa muuta tuotantoa tai toimintaa harjoittavista tiloista sijaitseekin nykyään Etelä-Suomessa.

Suomessa metsä on olennainen osa maatilaa. Vuonna 2014 tukea saaneilla maataloilla oli metsämaata keskimäärin lähes 52 ha. Alueellinen vaihtelu on kuitenkin suurta. Varsinais-Suomessa ja Ahvenanmaalla metsää on keskimäärin noin 32 ha, kun Lapissa metsää on keskimäärin 108 hehtaaria tilaa kohti.

Kaupan omat merkit siivittävät elintarviketuontia Saksasta

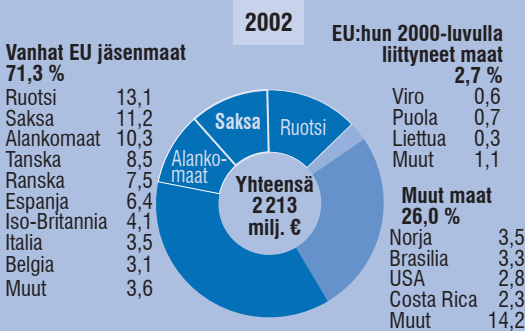
Csaba Jansik

Suomen elintarviketuonti on paisunut arvoltaan yli kolminkertaiseksi EU-jäsenyyden aikana, yltäen 4,7 miljardiin euroon vuonna 2014. Jäsenyyden alkuvuosina tuonti kasvoi melko maltillisesti, mutta kiihtyi vuosituhaten vaihteen jälkeen.

Vuoden 2004 EU:n itälaajentumisen yhteydessä huolta herätti uusista jäsenmaista mahdollisesti virtaava halpa ruoka. Näiden maiden osuus on kieltämättä kasvanut reilussa kymmenessä vuodessa alle kolmen prosentin tasosta lähes 10%:iin vuonna 2014. Merkittävämmän tuonti on lisääntynyt Puolasta ja Baltian maista, näistä etenkin Virosta. Kasvu on ollut kova, mutta silti se jäi pelättyä maltillisemmaksi.

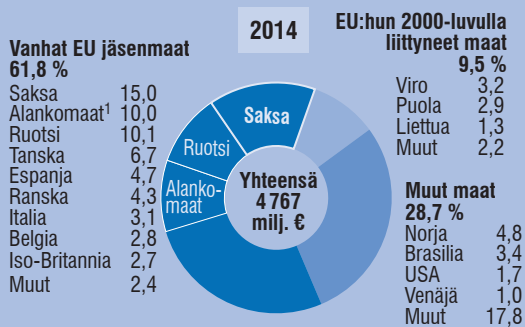
EU:hun 2000-luvulla liittyneet maat kasvattivat osuuttaan vanhojen jäsenmaiden kustannuksella, joiden yhteenlaskettu osuus laski lähes 10 prosenttiyksikköä vuodesta 2002 vuoteen 2014. Tuonnin osuus on laskenut lähes kaikista vanhoista jäsenmaista, ainoana merkittävänä poikkeuksena Saksa, jonka osuus lisääntyi 11,2%:sta 15%:iin. Saksan ja jo mainittujen Puolan ja Baltian maiden lisäksi osuuttaan on kasvattanut Norja, jonka menestys johtuu yksinomaan lohesta ja lohien kulutuksen kasvusta Suomen markkinoilla.

18

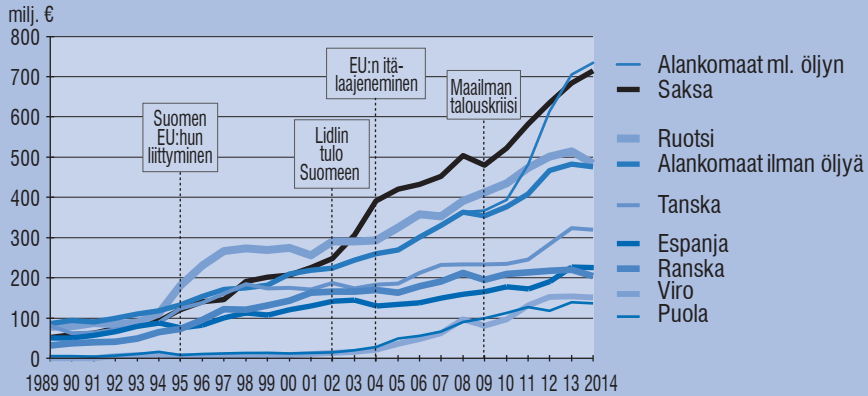
Saksa dominoi Suomen elintarviketuontia

Vaikka monien maiden suhteelliset osuudet laskivatkin, tuonnin arvomääräisen pyrhädyksen on aiheuttanut vanhoista jäsenmaista saapuvien erien kasvu. Kasvukäyristä selviää, että kolme EU-maata – Saksa, Hollanti ja Ruotsi – ovat onnistuneet kasvattamaan myyntiään Suomen elintarvikemarkkinoille erityisen paljon. Tuonti Ruotsista lisääntyi jyrkästi heti EU:hun liittyttyä, mutta kasvuvauhti hidastui hieman vuosituhaten vaihteen jälkeen. Tuonnin arvo Hollannista kasvoi tasaista vauhtia aina vuoteen 2010 saakka, mutta hyppäsi aivan uudelle tasolle vuoden 2011 jälkeen. Tarkempi analyysi kuitenkin paljastaa että poikkeuksellinen kasvu on peräisin polttoaineeksi jalostettavan palmuöljyn tuonnin tilastoinnin muutoksesta. Palmuöljy siirrettiin tilastoinnissa luokkaan ”syötäväksi kelpaamattomat kasviperäiset öljyt ja öljynjakeet”

Huom. Laskelmat sisältävät CN01–24 luokat. ¹ Vuoden 2014 osuusia laskiessa merkittävän kokonsa vuoksi Aasiasta peräisin olevaa palmuöljyä vähennettiin Alankomaiden luvusta ja lisättiin kolmansien maiden ”muiden maiden” ryhmään.

Suomen elintarviketuonti maittain vuosina 2002 ja 2014 (%). Lähde: Tulli, ULJAS tietokanta.

Elintarviketuonnin arvon kehitys maittain. Lähde: Tulli, Uljas tietokanta.

ja samalla kaikki erät Hollannista saapuneiksi. Koska tämä ”elintarviketuonnin erä” ei koskaan päädy kuluttajien ruokapöydälle, korjasimme Hollannin käyrän kaaviossa. Palmuöljystä puhdistettuna tuonnin kasvu Hollannista pysyi aiempien vuosien tasolla.

Kaikkein voimakkaimmin on kasvanut elintarviketuonti Saksasta. Sen kasvuvauhti erkani Ruotsin ja Hollannin vastaavista vuosina 2003–2004 ja ero laajentui entisestään vuoden 2009 jälkeen. Viimeisen viiden vuoden ajan Saksan elintarviketuonnin myynti Suomen markkinoille on kasvanut nopeammin kuin minkään muun maan. Kasvu jatkui myös vuonna 2014 vaikka kaikkien muiden maiden tuonti laski tai pysyi ennallaan. Mikä on Saksan ylivoimaisen menestyksen selitys?

Saksan omat elintarvikemarkkinat erittäin kilpailtuja

Yksi tärkeä selittävä tekijä löytyy Saksan elintarvikesektorin rakenteista. Elintarviketeollisuuden lähes joka toimialalla kuten meijeri-, liha-, panimo-, leipomo ja makeisteollisuudessa toimii suuri joukko keskisuuria ja pieniä yrityksiä. Dominoivan markkina-aseman saavuttaminen on äärimmäisen vaikeaa suuren maan markkinoilla, toimialat ovat pysyneet suhteellisen hajanaisina. Keskittyminen alkoi vasta viime vuosina mm. liha- ja meijeriteollisuudessa.

Saksan elintarvikemarkkinat ovat kilpailluimmat koko Euroopassa. Asian todistaa kolmen ulkomaisen superjätin epäonnistuminen Saksan markkinoilla. Vuosituhannen vaihteen tienoilla maailman kaksi suurinta elintarviketuonnin yritystä Nestlé ja Unilever sijoittivat Saksan meijeriteollisuuteen, mutta joutuivat lopulta vetäytymään. 1990-luvun loppupuolella maailman suurin vähittäiskauppayritys Walmart etabloitui Saksaan suurin suunnitelmin, mutta joutui niin ikään perääntymään ja lähti maasta vain kahden vuoden toiminnan jälkeen.

Saksan äärimmäinen kilpailu johtuu pääosin vähittäiskaupan halpamyymälä (discount store) -konseptista, joka keksittiin vuosikymmeniä sitten juuri Saksassa. Konseptin kulmakiviä ovat kova hintakilpailu ja tulojen maksimointi suurten volyymien ja alhaisten hintojen kautta. Konsepti on juurtunut syvälle Saksan elintarviketuonnin eri osien välisiin suhteisiin. Halpamyymäläketjut kilpailuttavat toimittajiaan jatkuvasti. Laatu on perusedellytys, ja neuvottelut käydään vain hinnasta. Ei ole suuri yllätys, että Saksan elintarviketeollisuuden voittoprosentit ovat jääneet Euroopan kehoimmiksi.

Suomen päivittäistavara-kaupan myynnin kehitys ja Lidl:n laajenemisen tunnuslukuja 2000–2014.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Päivittäistavarojen myynti (md. €)	9,9	10,5	11,0	11,4	11,6	11,9	12,4	13,1	14,1	14,5	14,5	15,3	16,0	16,6	16,7
Lidl myynti (milj. €)			..	205	326	441	508	613	719	741	723	951	1071	1347	..
Lidl osuus (%)			..	1,8	2,8	3,7	4,1	4,7	5,0	5,1	4,8	4,8	5,5	6,7	7,6

Lähde: Päivittäistavara-kauppa ry, vuosijulkaisut 2005–2014. Vuoden 2014 myyntiluvut ja Lidl:n markkinaosuudet Nielsen.

Yritykset, jotka selviävät tässä armottomassa kilpailussa, ovat venyttäneet kustannustehokkuuttaan ääri rajoille ja pystyvät kilpailemaan hinnalla koko Euroopassa.

Saksan valtavat elintarvikemarkkinat tarkoittavat myös sitä, että sen lukuisat keski-suuret yritykset ovat kooltaan hyvinkin verrattavissa pienten maiden markkinajohtajiin. Viime vuosina alkaneen keskittymisen ansiosta tuotantovolyymejä on riittänyt kasvavissa määrin myös vientimarkkinoille. Saksasta on kehittynyt nimenomaan edullisten elintarvikkeiden suurviejä Euroopassa. Esimerkiksi meijerituotteissa sen vientiä dominoivat halpajuustot ja maahan vastaavasti tuodaan korkeahintaisia juustoja. Maan elintarvikekaupan ulkomaankauppatase onkin rajusti negatiivinen.

Lidl vahvistaa saksalaiselintarvikkeiden markkinoillepääsyä

Toinen syy Saksan menestykselle Suomen – ja Euroopan – elintarvikemarkkinoilla ovat olleet jakelukanavat. Kahden viime vuosikymmenen aikana edellä mainitun halpamyymäläkonseptin suurimmat edustajat, Aldi ja Lidl, ovat levittäytyneet Euroopan joka maahan. Vähittäiskauppa on kansainvälistynyt nopeasti ja suurten ketjujen tapana on ollut tukeutua osin vanhaan tuttuun toimituskuntaansa. Halpamyymäläketjuilla tämä on ollut enemmän sääntö kuin poikkeus, koska suurin osa niiden tuotevalikoimasta on omia merkkejä, joilla on valmiiksi kilpailutettuja ja vakiintuneita toimittajia.

Saksan elintarviketuonti Suomeen hyppäsi uudelle tasolle juuri Lidl:n saavuttua tänne. Taustalla ei ollut niinkään Saksan elintarvikeviennin ”suunnitelmallinen edistäminen” vaan käytännön seikat, vakiintuneiden liikesuhteiden käyttö uudessa kohdemaassa.

Lidl:n strategia on vuosien mittaan muuttunut. Valikoimaan on tullut myös lukuisia Suomen teollisuuden brändituotteita ja lisää suomalaisia yrityksiä on otettu myös omien merkkien toimittajiksi. Saksalaiselintarvikkeiden tuonnin kehitys on hieman taittunut alkusysäyksen jälkeen vuosina 2005–2009. Silti Lidlillä on ollut suuri merkitys saksalaiselintarvikkeiden markkinoille pääsyn mahdollistajana esimerkiksi kuiva- tuotteissa ja juomissa.

Saksalaistuotteiden tuonnin kasvua on edistänyt myös Lidl:n myynti- ja myymäläverkoston laajentuminen Suomessa. Kauppakettu on saavuttanut suuremman markkinaosuuden kuin minkä se oli ehkä omissa alkuperäisissä suunnitelmissaan asettanut. Kukaan ei pystynyt ennustamaan oikein viime vuosien taloustapahtumia ja toimintaympäristön muutoksia, jotka vaikuttivat sekä Lidl:n että Saksan elintarvikkeiden tuontiin.

Kuluttajat entistä hintaherkempiä

Vuoden 2009 maailmanlaajuisen talouskriisin yhteydessä myös Euroopan talous vai-pui syvään lamaan, millä oli seuraamuksia elintarvikemarkkinoilla. Kasvava työttömyys ja aleneva tulotaso heikensivät ostovoimaa ja kuluttajat kääntyivät edullisempien elin-

tarvikkeiden puoleen ympäri Eurooppaa. Useat eurooppalaiset vähittäiskauppayritykset kamppailivatkin lamavuosina laskevan myyntinsä kanssa samanaikaisesti kun halpamyymäläketjut vahvistivat asemiaan.

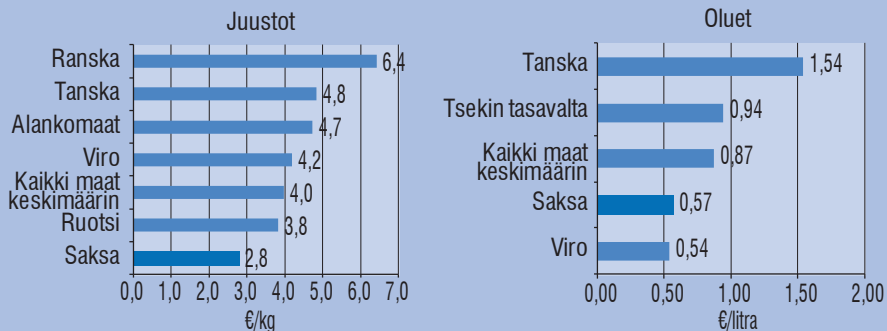
Perinteiset supermarket- ja hypermarketkonseptia käyttävät ketjut vastasivat laman haasteisiin lisäämällä edullisia tuotteita valikoimaansa – usein omia merkkejään kehittämällä. Kaupan omien merkkien osuus myynnistä onkin kasvanut viime vuosina jyrkästi, nopeammin kuin koskaan aiemmin. Suomessakin kaupan omat merkit ovat valanneet hyllyjä mm. tuoreliha- ja maitotuotteissa. Tuoreita leipomotuotteita puolestaan myydään kauppojen omista paistopisteistä.

Saksalaistuotteet kaikkien suurten ketjujen omista merkeissä

Saksalaiselintarviketuonnin vuoden 2009 jälkeinen jyrkkä kasvu ei ole johtunut yksin Lidlin toiminnasta. Myös suuret suomalaiset vähittäiskaupaketjut ovat hankineet kasvavissa määrin saksalaistuotteita, useimmiten omien merkkiensä laajenevaan tarjontaan. Esimerkiksi Saksasta tulleiden meijerituotteiden myynti on vuoden 2009 jälkeen liki kaksinkertaistunut 64 milj. eurosta 115 milj. euroon. Meijerituotteet ovat nykyään Saksan tuonnin suurin yksittäinen tuoteryhmä 16 %:lla. Myös S-Ryhmän ja Keskon omien merkkien joukkoon on otettu useita saksalaistuotteita, kuten rahkoja, jogurtteja ja juustoja. Toinen tuote-esimerkki on paistopisteissä käytetyt leipomopakasteet, jotka usein ovat peräisin Keski-Euroopasta.

Saksalaisten elintarvikkeiden valttikortti on niiden edullisuus. Myös Suomen kauppa käyttää näitä mielellään ”halpuuttamiskampanjoissaan” ja kilpaillen kuluttajien eurosta. Hintaero voi olla merkittäväkin kuten kaksi tyypillistä tuoteryhmäesimerkkiä osoittavat. Vuonna 2014 Ranskasta tulevat arvojuustot maksoivat keskimäärin lähes kaksi ja puoli kertaa enemmän kuin Saksasta tulevat massajuustot. Saksan oluttuonnin yksikköhinta on ollut 40–60 %:a halvempi kuin vastaavien tsekkiläis- tai tanskalaisbrändien.

Halvat ulkomailta tuodut massa elintarvikkeet ovat saaneet huomattavan jalansijan laman muokkaamalla elintarvikemarkkinoilla, mikä on paisuttanut Suomen elintarvikkeiden ulkomaankauppavajetta yhä jyrkemmäksi. Tosiasia lienee, että niin kauan kuin kuluttajien keskuudessa on selkeä kysyntä edullisille elintarvikkeille, saksalaisyritysten eteneminen jatkuu menestyksekkäänä Suomessa. Ulkomaisten kasvava osuus on puolestaan aina pois kotimaisilta yrityksiltä. Kysymys kuuluukin, muuttuko tilanne, kun pitkästä taloustaantumasta päästään aikanaan eroon.

Juuston ja oluen tuonnin yksikköhinnat maittain, 2014 (€/kg ja €/l). Lähde. Tulli, ULJAS tietopankki.

2. MAATALOUS- JA ELINTARVIKEMARKKINAT

2.1. Maailmanmarkkinoiden kehitys

Kansainvälisillä maataloustuotemarkkinoilla on eletty viimeisten vuosien aikana nopeiden muutosten aikaa. Vuosina 2007–2008 koettiin viljamarkkinoilla lähes ennen näkemättömiä hinnan vaihteluja. Viljasta maksettiin maailmalla yli tuplasti edellisvuosiin verrattuna. Myös maitotuotteiden maailmanmarkkinahinnat olivat edellisvuosia selvästi korkeammalla tasolla.

Voimakasta nousua seurasi kuitenkin vuoden 2008 puolivälin jälkeen hintojen nopea lasku. Kesällä 2010 viljan hinnat lähtivät maailmanmarkkinoilla taas vauhdilla ylöspäin, saavuttaen huippunsa kesällä 2012.

Kesän 2012 hintapiikin jälkeen viljan hinta on laskenut maailmalla tasaisesti. Helmikuussa 2015 vehnän hinta oli noin 40 % ja maissin hinta yli 50 % alempana kuin elokuussa 2012. Rajusta laskusta huolimatta hinnat ovat kuitenkin edelleen lähes 2,5 kertaa korkeammat kuin vuonna 2000.

Maailman viljan kokonaiskulutus ja -tuotanto ovat nousseet viimeisen kymmenen vuoden aikana lähes neljänneksen. Kaksi maata, Yhdysvallat ja Kiina, vastaavat lähes 40 % maailman viljantuotannosta. EU-maiden yhteinen viljantuotanto on noin 300 milj. tonnia, mikä vastaa 15 % globaalista tuotannosta.

Satokaudella 2014/15 maailman viljantuotanto ylittää arvioiden mukaan noin 2545 milj. tonniin. Se on runsaat 20 milj. tonnia eli vajaan prosentin enemmän kuin vuotta aiemmin.

Globaali vehnäntuotanto kasvaa uuteen ennätykseen eli 728 milj. tonniin, mikä on 1,6 % edellisvuotta enemmän. Maailman rehuviljojen tuotanto puolestaan nousee 1322

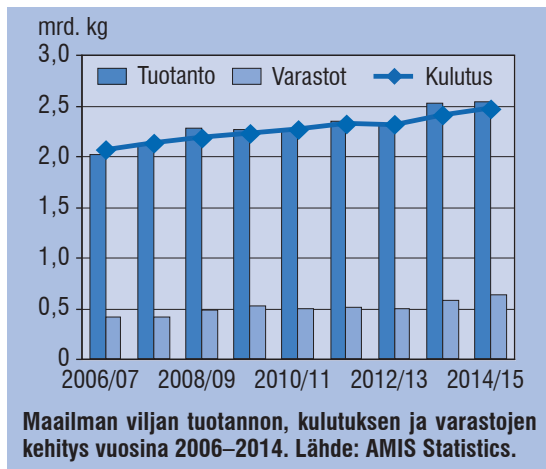
milj. tonniin, mikä merkitsee noin prosentin kasvua edellisen kauden satoon. Riisin tuotanto jää 494 milj. tonniin, mikä on 0,5 % edellisvuotta vähemmän.

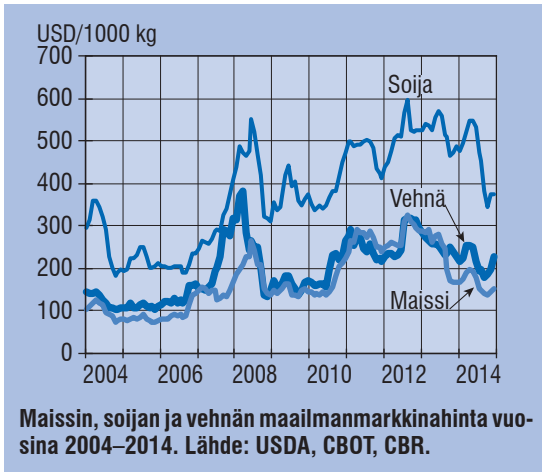
Globaalin öljykasvituotannon ennuste satokaudelle 2014/15 on 535 milj. tonnia, joka on 4,5 % edellisvuotta enemmän. Soijan tuotanto kasvaa 10,2 % ja ylittää 314 milj. tonniin, joka on uusi ennätys.

Maailman viljan kulutus satokaudella 2014/15 ylittää 2494 milj. tonniin, joka on 2,6 % enemmän kuin kaudella 2013/14. Viljojen ravintokäytön arvioidaan nousevan 1106 milj. tonniin, ja rehukäytön 872 milj. tonniin.

Maailman viljavarastojen odotetaan kasvavan 6 %:lla yhteensä 645 milj. tonniin. Rehuviljojen lähes 13 %:n suuruisen varastojen kasvu on peräisin pääosin Yhdysvalloista. Myös vehnä- ja soijavarastojen ennustetaan kasvavan, vehnän 6 % ja soijan peräti 37 %. Maailman viljavarastojen kasvu nostaa maailman varastojen ja kulutuksen suhteen (stocks-to-use-ratio) vehnällä lähes 29 %:iin, rehuviljalla runsaaseen 20 %:iin ja soijalla noin 14 %:iin.

Ennätysvilkkaan viljakauppavuoden 2013/14 jälkeen kaupankäyntimäärät maailmalla laskevat lähes kolme prosenttia

satokaudella 2014/2015. Viljakaupan arvioidaan yltävän 347 milj. tonniin, mikä vastaa noin 14 % maailman tuotannosta.

Rehuviljakaupan odotetaan vähenevän maailmalla 2,6 %:lla ja yltävän noin 155 milj. tonniin, mikä vastaa noin 12 % globaalista rehuviljatuotannosta. Vehnän kansainvälisen kaupan odotetaan vähenevän 3,3 %:lla ja jäävän noin 150 milj. tonniin, mikä puolestaan vastaa noin viidennestä vehnän globaalista tuotannosta.

Riisin kaupan arvioidaan yltävän runsaaseen 40 milj. tonniin, eli lähes samalla tasolle kuin vuotta aiemmin. Kansainvälisen soijakaupan ennuste on ennätyskelliset 120 milj. tonnia eli 5,2 % enemmän kuin satokaudella 2013/2014. Riisin kokonais- tuotannosta vain noin 8 % liikkuu kansainvälisessä kaupassa, mutta soijasta yli 38 %.

Maailman sokerintuotannon ennustetaan kasvavan satokaudella 2014/15 vain hieman, sillä EU:n, Intian ja Venäjän kasvavan tuotannon vastapainona tuotantomäärät laskivat Brasiliassa, Kiinassa ja Pakistanissa. YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö FAO arvioi maailman sokerintuotannon olevan satokaudella 2014/15 noin 184 milj. tonnia.

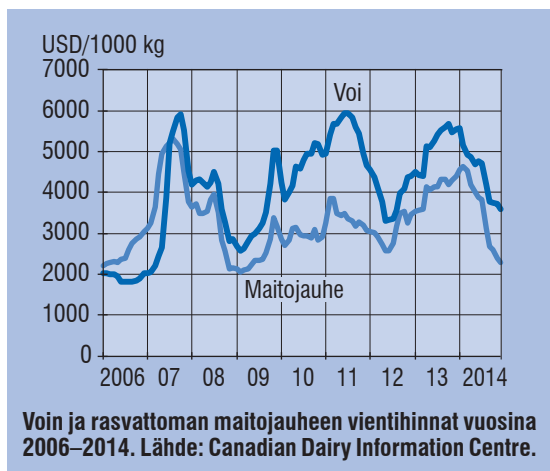
Sokerin markkinahinta on laskenut maailmanmarkkinoilla vuodesta

2011 lähtien. Laskun syynä on erityisesti tuotannon kasvu. Vuoden 2014 keskihinta oli FAO:n mukaan 35 % alempi kuin vuonna 2011.

Maidontuotannon arvioidaan kasvaneen vuonna 2014 lähes 792 milj. tonniin eli 2,4 %:lla, mikä vastaa aiempien vuosien nousutahtia. Suurin osa kasvusta tuli Aasiasta. Maailman suurimmassa maidontuottajamaassa, Intiassa, tuotanto kasvoi lähes viisi prosenttia ja ylsi 145 milj. tonniin. Väestön kasvu yhdessä tulo-tason nousun kanssa kiihdyttää maitotuotteiden kulutusta Aasiassa.

Maitotuotteiden maailmanmarkkinahinnat olivat vuoden 2014 alussa korkealla tasolla. Hinnat lähtivät kuitenkin laskuun maaliskuussa 2014. Hintojen lasku oli seurausta Kiinan ostojen vähentymisestä ja EU:n vientitarjonnan lisääntymisestä. Venäjän elokuussa 2014 asettamat tuontirajoitukset kärjistikivät markkinatilannetta entisestään. Helmikuussa 2015 FAO:n maitotuotteiden hintaindeksi oli 182 pistettä, joka on 33 % alempi kuin vuoden 2014 vastaavana ajankohtana.

Maailman lihantuotanto kasvoi hieman vuonna 2014 ja ylsi 312 milj. tonniin. Kasvua vuoteen 2013 verrattuna on 3,3 milj. tonnia eli 1,1 %. Tuotannon kasvu keskittyy kehittyviin maihin, joissa myös kysynnän kasvu on suurinta.

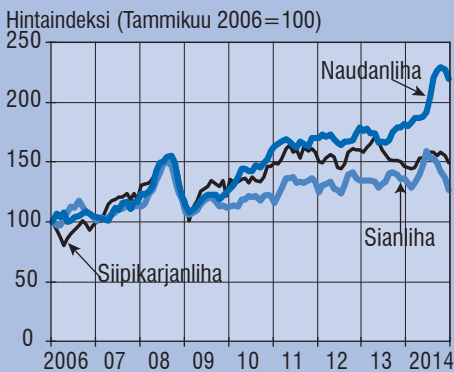

Lihan hinnat ovat olleet vuosina 2011–2014 historialliseen tasoon nähden erittäin korkealla. Alkuvuodesta 2014 sian- ja siipikarjanlihan maailmanmarkkinahinnat nousivat, mutta lähtivät loppuvuodesta hienoiseen laskuun. Hinnanlasku on jatkunut vuoden 2015 alussa.

Naudanlihan hinta nousi maailmalla aina lokakuuhun 2014 saakka, minkä jälkeen hinta laski lähes 15 %. Naudanlihan maailmanmarkkinahinta oli kuitenkin helmikuussa 2015 edelleen runsaat 10 % korkeampi kuin vuotta aiemmin. FAO:n kaikkien lihojen hintaindeksi oli helmikuussa 2015 lähes 8 % alhaisempi kuin vuoden 2014 vastaavana ajankohtana.

Kansainvälisen lihakaupan arvioidaan nousseen vuonna 2014 yli 31 milj. tonniin. Se vastaa noin 10 % maailmanlaajuisesta tuotannosta. Kaupankäynnissä on merkittäviä eroja eri lihojen välillä. Kansainvälinen kauppa vastaa noin 14 % naudanlihan ja vajaat 13 % siipikarjanlihan globaalista tuotannosta. Sianlihassa ja lampaanlihassa osuus jää 6–7 %:iin tuotannosta.

Koko kansainvälisen lihakaupan volyyminä siipikarjanlihan osuus on lähes 43 %, naudanlihan runsaat 29 % ja sianlihan 24 %. Lihatuotteiden päämarkkina-alue on Aasia, ja sen osuus maailman tuonnista on lähes 54 %. Kiina ja Japani puolestaan vastaavat lähes puolesta Aasian tuonnista.

Naudan-, sian- ja siipikarjanlihan maailmanmarkkinahintaindeksien kehitys 2006–2014. Lähde: FAO.

2.2 Peltokasvituotanto

Vuosi 2014 oli Suomen mittaushistorian toiseksi lämpimin. Kesän lämpöolosuhteet olivat kasvustojen kehittymisen kannalta keskimäärin hyvät. Sateiden määrä vaihteli. Osissa maata sateita saatiin sopivasti, mutta suuressa osassa maata sateita saatiin liikaa. Kokonaissadon määrä, 4,1 miljardia kiloa, oli hieman edellistä vuotta suurempi. Viljojen hinnat laskivat vuoden aikana. Viljojen hintoihin vaikutti korkeat sadot maailman merkittävimmillä tuotantoalueilla, jotka kasvattivat varastoja.

Sääolot

Vuosi 2014 oli ennätyslämpimin. Keskilämpötila oli koko maassa poikkeuksellisen korkea. Koko vuoden keskilämpötila vaihteli etelä- ja länsirannikon runsaasta 6 asteesta Keski- ja Pohjois-Lapin vajaan asteen. Vuoden 2014 kesäkuu oli kolea, mutta heinä–elokuussa koettiin ennätyspitkä hellejakso.

Vuoden sademäärät eivät poikenneet pitkän ajan keskiarvosta. Kesän sademäärässä oli kuitenkin suuria alueellisia eroja. Kesän suurimmat sateet saatiin maan lounaisosassa, länsirannikon läheisyydessä ja läntisessä Lapissa. Vähiten satoi Keski-Pohjanmaalta Pohjois-Karjalaan yltävällä vyöhykkeellä ja Pohjois-Lapissa.

Koko maan keskilämpötila oli kesä–elokuussa pitkäaikaista keskiarvoa korkeampi. Heinä- ja elokuu olivat keskimääräistä huomattavasti lämpimämpiä, kun kesäkuun keskilämpötila oli alle pitkäaikaisen keskiarvon. Esimerkiksi juhannuspäivänä lämpötilat olivat koko maassa alle 15 asteen, ja juhannusyönä mitattiin halaa maan eteläosaa myöten.

Vuoden 2014 alin lämpötila, $-40,7\text{ }^{\circ}\text{C}$, mitattiin Utsjoen Kevojärvellä 20. tammikuuta. Vuoden ylin lämpötila, $32,8\text{ }^{\circ}\text{C}$, mitattiin Porin Rautatieasemalla elokuun 4. päivänä.

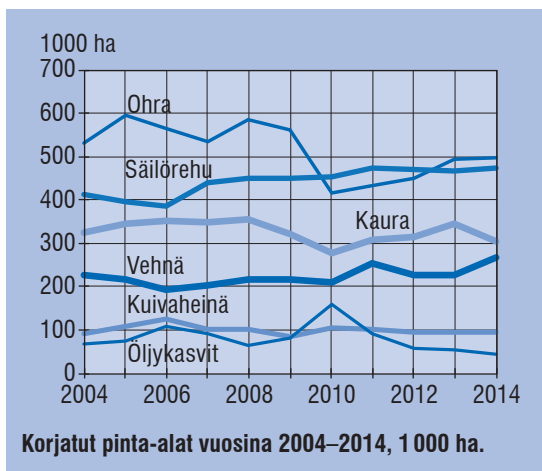
Terminen kasvukausi alkoi

vuonna 2014 huhtikuun loppupuolella maan etelä- ja keskiosissa. Maan eteläosassa kasvukausi alkoi pääosin 17. huhtikuuta ja loppui 14. loka-kuuta. Kasvukauden pituus oli Etelä-Suomessa noin 180 päivää. Itä-, Keski- ja Länsi-Suomessa kasvukausi oli noin 170 päivää ja Pohjois-Suomessa noin 130 päivää.

Kasvukauden lämpösomma oli hieman keskimääräistä korkeampi. Vuonna 2014 lämpösommaa kertyi Rovaniemellä 1 143 °C (pitkän ajan keskiarvo 922 °C), Jokioisissa 1 469 °C (1 320 °C) ja Jyväskylässä 1 330 °C (1 191 °C).

Pinta-alat ja satotasot

Suomessa on käytössä olevaa maatalousmaata noin 2,3 milj. ha. Maatalousmaata

on Suomen kokonaispinta-alasta 6,8 % ja 7,5 % maapinta-alasta. Suomessa maatalousmaan osuus pinta-alasta on pieni EU:n keskiarvoon verrattuna.

Vuonna 2014 Suomessa kasvoi viljaa noin 1 117 000 ha:lla. Vilja-ala kasvoi

Tärkeimpien viljelykasvien korjatut pinta-alat ja sadot vuosina 2013 ja 2014.

	2013			2014		
	Ala 1 000 ha	Sato kg/ha	yht. milj. kg	Ala 1 000 ha	Sato kg/ha	yht. milj. kg
Syysvehnä	14,0	3 010	42,3	40,8	4 350	177,3
Kevätvehnä	213,4	3 880	827,0	226,6	4 020	911,0
Ruis	12,3	2 090	25,7	23,7	3 160	74,9
Ohta	494,4	3 850	1 904,2	496,9	3 730	1 854,8
Kaura	344,3	3 480	1 196,8	304,7	3 410	1 039,0
Seosvilja	21,3	3 130	66,7	23,9	2 970	70,9
Herne	4,1	2 570	10,5	5,6	2 540	14,2
Peruna	22,1	28 120	621,7	22,0	27 300	600,3
Sokerijuurikas	12,0	40 190	480,4	13,7	45 820	626,3
Heinä	93,1	3 120	290,8	94,1	3 460	325,4
Säilörehu	465,4	15 000	6 979,0	471,6	15 540	7 326,9
Tuorerehu	8,7	11 650	100,9	6,1	11 580	70,0
Tuorevilja	74,5	4 060	302,8	68,6	3 910	267,9
Rypsi	36,3	1 440	52,1	28,3	1 170	33,2
Rapsi	16,4	1 720	28,1	14,7	1 970	28,9
Kumina	15,1	680	7,6	10,1	490	4,9
Laidun	72,3			70,2		
Muut kasvit	82,5			86,9		
Yhteensä	2 002,2			2 008,4		
Kesanto ja hoidettu viljelemätön pelto	254,0			247,3		

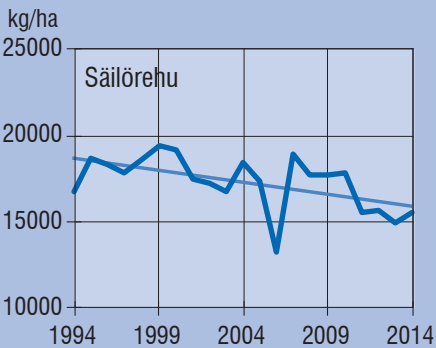
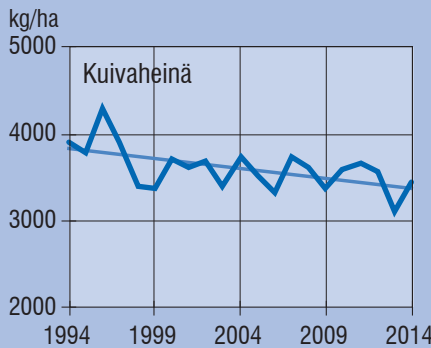
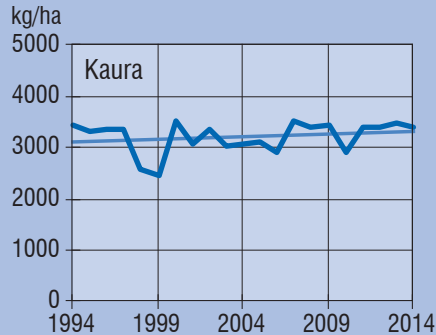
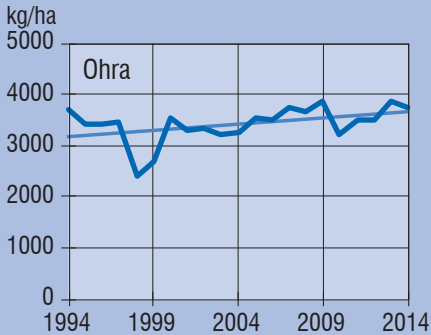
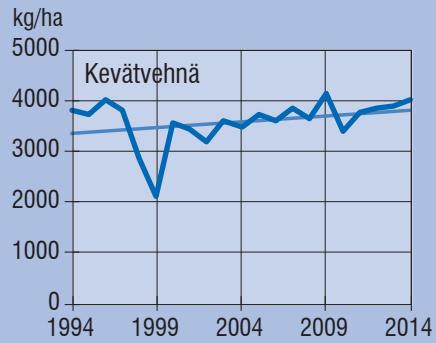
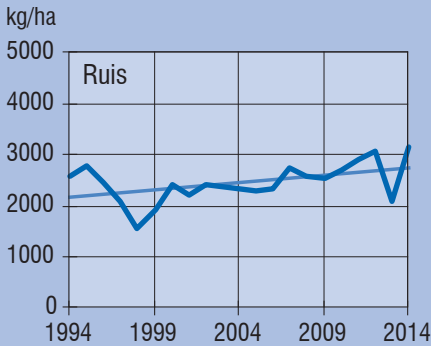
Lähde: Luke, Tilastopalvelut

edellisestä vuodesta, ja kokonaistuotanto oli noin 2 % suurempi kuin vuonna 2013.

Rehuviljan pinta-ala oli vuonna 2014 yhteensä 825 500 ha. Rehuviljojen kokonaissato oli noin 2 965 milj. kg, josta rehuohraa oli noin 1 483 milj. kg. Rehuviljan viljelyala ja kokonaistuotanto laskivat edellisestä vuodesta. Rehuviljojen laadussa ei ylletty edellisvuoden tasoon.

Rehuohrasadosta noin 72 % oli hehtolitrapainoltaan yli 64 kg, mikä on edel-

lisvuotta hieman huonompi tulos. Sadon laadussa oli alueellista vaihtelua. Varsinais-Suomessa rehuohrasta 64 kg hehtolitrapainon saavutti 97 % sadosta, kun Keski-Suomessa samaan hehtolitrapainoon ylti 30 % sadosta. Kauran hehtolitrapaino oli keskimäärin matalampi kuin edellisenä vuotena. Kaurasadosta 87 % ylitti rehuteollisuudessa käytössä olevan 52 kilon hehtolitrapainon vähimmäisvaatimuksen. Suurimokauralta vaadittavan 58 kg:n hehto-

Tärkeimpien kasvien hehtaarisadot vuosina 1994–2014. Lähde: Luke, Tilastopalvelut.

litrapainon ylitti ainoastaan 17 % sadosta, kun vuonna 2013 suurimokauraksi kelpasi noin kolmannes ja vuonna 2012 yli puolet kokonaissadosta.

Mallasohran kokonaissato oli vuonna 2014 noin 376 milj. kg, joka on 7 % vähemmän kuin vuonna 2013. Sadosta 160 milj. kg eli 43 % täytti mallastuksen valkuaispitoisuuden ja jyväkoon laatuvaatimukset.

Vuonna 2014 leipäviljoja korjattiin yhteensä 291 100 ha:lta ja satoa tuli yhteensä noin 1 163 milj. kg. Kokonaissato oli peräti 30 % suurempi kuin vuonna 2013. Edellistä vuotta korkeampi kokonaissato johtui kasvaneesta viljely pinta-alasta ja edellistä vuotta korkeammasta keskisadosta.

Vehnästä korjattiin vuonna 2014 ennätysuuri sato. Syys- ja kevätvehnän sato oli yhteensä 1 088 milj. kg, josta noin 37 % täytti leipävehnän laatuvaatimukset. Kevätvehnän kokonaissato oli noin 911 milj. kg ja syysvehnän noin 177 milj. kg. Kevätvehnän kokonaissato kasvoi edellisestä vuodesta noin 10 %. Syysvehnän ala oli vuonna 2014 lähes kolminkertainen edelliseen vuoteen verrattuna. Syysvehnän keskisato oli 4 350 kg/ha, joka on pitkäaikaista keskiarvoa huomattavasti korkeampi. Sadon laatu oli hieman edellistä vuotta huonompi. Vehnän laatua heikensi edellisiä vuosia matalampi sakoluku ja hehtolitrapaino. Leipävehnän laatuun vaikutti eniten valkuaispitoisuus, mikä oli edellisen vuoden tapaan matala.

Rukiin viljelyala oli vuonna 2014 noin 23 700 ha, joka on kaksinkertainen vuoteen 2013 verrattuna. Rukiin kokonaissato oli vuonna 2014 noin 75 milj. kg, joka on peräti kolme kertaa enemmän kuin edellisena vuotena. Sadosta 84 % oli leipäviljakelpoista. Syksyllä 2014 ruista kylvettiin 36 800 ha, joka on noin 60 % edellisvuotta enemmän.

Vuonna 2014 säilörehun kokonaispinta-ala oli noin 471 600 ha, mikä on hieman enemmän kuin vuonna 2013. Kokonais-

sato oli noin 7 327 milj. kg, joka on 5 % enemmän kuin edellisvuonna. Säilörehun keskisato, 15 540 kg/ha, oli hieman keskimääräistä pienempi. Kuivaheinän ala laski edellisestä vuodesta ja oli 93 100 ha. Kuivaheinästä saatiin satoa yhteensä 325 milj. kg, mikä on 12 % enemmän kuin vuonna 2013. Kuivaheinästä saatu keskisato 3 460 kg/ha oli korkeampi kuin edellisvuonna ja lähellä kymmenen vuoden keskisatoa. Vuoden 2014 laidunala laski edelliseen vuoteen verrattuna ja oli 70 200 ha.

Perunasato oli hieman edellisvuotta pienempi. Perunan kokonaissato oli vuonna 2014 noin 600 milj. kg, joka on vain 3 % vähemmän kuin vuonna 2013. Perunaa viljeltiin vuonna 2014 noin 22 000 ha:lla eli lähes samalla alalla kuin edellisvuonna.

Sokerijuurikkaan kokonaissato oli huomattavasti edellisvuotta suurempi. Juurikkaan kokonaissato oli vuonna 2014 noin 626 milj. kg, joka on 30 % enemmän kuin vuonna 2013. Myös sokerijuurikkaan keskimääräinen hehtaarisato oli tavanomaista korkeampi. Keskimääräinen sato hehtaarilta oli 45 820 kg, kun pitkän ajan keskiarvo on Suomessa 38 740 kg/ha.

Ennen vuotta 2013 sokerijuurikkaan viljelyala supistui Suomessa. Kehitys kuitenkin kääntyi vuonna 2013, jolloin viljelyala kasvoi noin 500 ha:lla edellisestä vuodesta. Vuonna 2014 viljelyala oli peräti 1 700 ha edellisvuotta suurempi.

Öljykasvien viljelyala on supistunut Suomessa kaksi vuotta peräkkäin. Viljelyala oli vuonna 2014 yhteensä noin 43 000 ha, mikä on 9 600 ha vähemmän kuin vuonna 2013. Myös kokonaissato, 63 milj. kg, oli edellisvuotta pienempi. Rypsiä viljeltiin 28 300 ha:n alalla, joka on viidenneksen pienempi kuin vuoden 2013 viljelyala. Rypsin kokonaissato oli 33 milj. kg. Keskimääräinen hehtaarisato, 1 170 kg/ha, oli matalampi kuin pitkän aikavälin keskiarvo. Sen sijaan rapsin keskisato, 1 970 kg/ha, oli vuonna 2014 pitkän aikavälin keskiarvoa korkeampi.

Viljelykasvien markkinahinnat

Viljojen hinnat olivat vuonna 2014 keskimäärin matalampia kuin edellisvuonna ja hinnat laskivat vuoden aikana. Maailman tärkeimmillä viljelyalueilla saatiin hyvät viljasadot, mikä vaikutti hintoihin laskevasti.

Rehuohran keskimääräinen hinta oli vuonna 2014 huomattavasti matalampi kuin vuonna 2013. Hinta oli tammikuussa 2014 noin 143 euroa/tonni. Hinta laski vuoden aikana lähes 13 % ja joulukuussa 2014 rehuohran hinta oli enää 125 euroa/tonni.

Mallasohralla vuoden keskimääräinen hinta oli noin neljänneksen vuoden 2013 keskimääräistä hintaa matalampi. Hinta pysyi kuitenkin vuoden 2014 ajan hyvin vakaana. Tammikuussa 2014 hinta oli noin 159 euroa/tonni, kun vuoden lopussa hinta oli 158 euroa tonnilta.

Kauran keskimääräinen hinta vuoden aikana oli muiden viljojen tapaan edellisvuotta matalampi. Hinta laski vain hieman vuoden 2014 aikana. Tammikuussa kauran hinta oli keskimäärin 131 euroa/tonni ja joulukuussa 123 euroa/tonni.

Vehnän hinta laski viljoista eniten vuoden 2014 aikana. Hinta oli vuoden alussa keskimäärin noin 179 euroa/tonni, mutta joulukuussa 2014 enää noin 140 euroa/tonni.

Myös rukiista vuonna 2014 saatu hinta

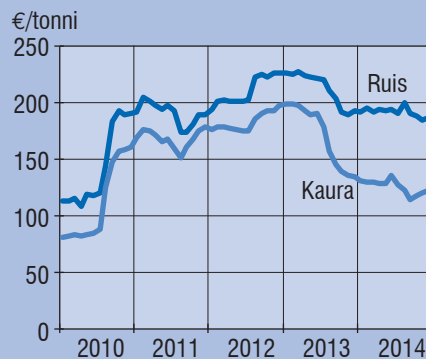
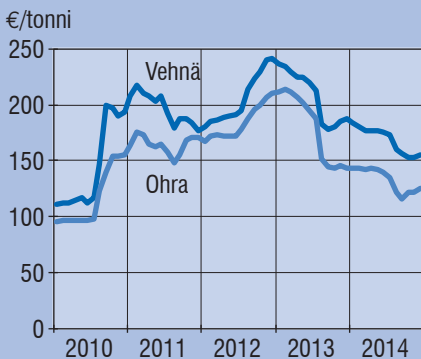
Viljan markkinahinnat Suomessa vuosina 2004–2014, €/1 000 kg.

	Ruis	Vehnä	Ohra	Kaura
2014	195,60	169,51	131,51	125,03
2013	217,52	204,20	174,30	169,25
2012	213,58	203,49	186,72	186,21
2011	186,89	196,91	162,40	166,14
2010	159,71	147,39	112,58	115,71
2009 ¹	134,15	131,95	93,93	86,41
2008	207,02	189,14	160,71	137,80
2007	192,19	159,90	145,80	149,73
2006	139,81	110,50	102,00	107,26
2005	118,41	106,20	99,51	87,13
2004	120,90	119,80	106,51	87,32

¹ Tilastointi muuttunut. Viljelijälle maksettu laatukorjattu hinta vastaanottopisteeseen toimitettuna.
Lähde: Luke, Tilastopalvelut.

oli alempi kuin vuonna 2013. Hinta laski vuoden 2014 aikana vain hieman. Tammikuussa rukiin hinta oli 195 euroa/tonni, kun joulukuussa hinta oli noin 186 euroa/tonni.

Viljojen tapaan öljykasvien hinnat laskivat vuoden 2014 aikana. Rypsin ja rapsin hinta oli vuonna 2014 keskimäärin 362 euroa/tonni, kun vuonna 2013 hinta oli 409 euroa/tonni. Hinta oli korkeimmillaan vuoden 2014 huhtikuussa, 395 euroa/tonni, jonka jälkeen hinnat laskivat tasaisesti vuoden loppua kohden.

Viljojen markkinahinnat vuosina 2010–2014. Lähde: Luke, Tilastopalvelut.

Viljojen markkinahinnat eräissä EU-maissa vuonna 2013, €/1 000 kg.

	Ruis	Vehnä	Ohra	Kaura
Belgia	124,1	198,7	173,2	124,9
Englanti	-	219,5	186,0	167,9
Puola	-	190,0	175,3	127,1
Ruotsi	153,7	193,0	156,0	139,9
Saksa	201,7	202,6		186,4
Suomi	217,5	204,2	-	139,9
Tanska	167,0	205,0	190,3	155,9

Lähde: Eurostat.

Ruokaperunan hinta oli matala koko vuoden 2014. Ruokaperunan keskimääräinen hinta oli 150 euroa/tonni, kun vuonna 2013 keskimääräinen hinta oli 240 euroa/tonni. Perunan hinta pysyi matalana vuoden alussa, mutta nousi elokuussa 180 euroon/tonni. Tämän jälkeen hinta laski nopeasti 150 euroon/tonnilta, joka on sama kuin edellisvuoden joulukuun hinta.

Viljojen hinnat olivat Suomessa koko vuoden alle Keski-Euroopan hintojen. Kotimaisilla viljamarkkinoilla hinnat reagoivat viiveellä hintojen nousuun, mutta hintojen laskeminen muualla EU:ssa välittyy nopeasti Suomen markkinoille. Viljamarkkinoilla voimakkaasta hintojen vaihtelusta on tullut pysyvä piirre. Maatiloilla hintavaihteluiden aiheuttamiin markkinariskeihin tuleekin varautua entistä paremmin.

2.3. Puutarhatuotanto

Suomessa puutarhatuotantoon luetaan kuuluvaksi avomaan vihannestuotanto, viljeltyjen marjojen ja omenan tuotanto, taimitarhatuotanto sekä kasvihuonetuotanto. Jossain yhteyksissä myös viljeltyjen sienten tuotanto sekä katteen alla viljellyn perunan tuotanto luetaan puutarhatuotannoksi.

Puutarhatuotannon laajuus

Avomaan puutarhatuotantoa oli vuonna 2014 yhteensä noin 15 700 ha:lla. Kokonaisuudessaan puutarhatuotannon ala on pysynyt edellisvuoteen verrattuna ennallaan. Tuotantosunnittain tarkasteltuna avomaavihannesten ja hedelmin tuotantoalat kasvoivat hieman edellisvuodesta. Marjojen tuotantoala sen sijaan supistui hieman. Kasvihuonetuotannossa sekä vihannesten että koristekasvien tuotantoalat vähenivät hieman edellisvuodesta.

Vuonna 2014 Suomessa oli 3 500 puutarhatuotantoa harjoittavaa tilaa. Niistä 2 800 tilalla oli avomaatuotanto ja 1 200 tilalla kasvihuonetuotantoa. Osalla tiloista on sekä avomaan että kasvihuonetuotantoa. Keskimääräinen avomaatuotannon ala vuonna 2014 oli 5,80 ha/yritys ja keskimääräinen kasvihuoneala 3 255 m²/yritys.

Vahvoja avomaavihannesviljelyn alueita ovat Satakunta ja Varsinais-Suomi. Pohjois-Savo on tärkeää marjanviljelyaluetta. Omenan viljelyn pääalueita ovat

Tukirekisterin mukaiset puutarhaviljelyn pinta-alat vuosina 2008–2014, ha.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Avomaan puutarhatuotannon ala yhteensä	15 533	15 734	16 032	16 213	15 753	15 708	15 736
Avomaan vihannekset	8 146	8 378	8 731	9 034	8 562	8 650	9 100
Marjat	6 300	6 278	6 206	6 094	6 100	6 028	5 918
Hedelmät	690	685	696	702	700	706	718
Kasvihuoneviljely yhteensä	392	375	369	360	335	341	331
– vihannesviljely	240	231	231	226	211	220	218
– koristekasvien viljely	152	143	138	134	124	122	112

Lähde: Luke, Mavi.

Ahvenanmaa, Lounais-Suomi ja Länsi-Uusimaa. Pohjanmaalla, etenkin Närpiön alueella, on merkittävä kasvihuonevihanesten tuotannon keskittyminen.

Sääolot

Vuosi alkoi leudolla ja pimeällä säätyypillä. Kasvihuonevihanesten luonnonvalokasvustot kärsivät pimeästä alkuvuodesta, ja näiden sato alkoi pari viikkoa normaalia myöhemmin, maaliskuun loppupuolella. Myös ruukkukasviviljelmät kärsivät alkutalven pimeistä säistä. Leuto talvi ei kuitenkaan tuonut merkittäviä säästöjä kasvihuoneiden energiankulutuksessa, sillä valon tuotuksen energiankulutus pysyi vähintäänkin ennallaan.

Kevät oli aikainen ja avomaavihannesten kylvöt ja istutukset käynnistyivät hieinan normaalia aikaisemmin huhtikuun loppupuolella. Alkukesän kylmät yöt ja viileät päivät kuitenkin hidastivat kasvien kasvuun lähtöä ja kasvua. Poikkeuksellisen kylmän kesäkuun ansiosta varhaissatoa valmistui hitaasti. Erityisesti lämpöä vaativat kasvit, kuten avomaankurkku ja papu, kärsivät kylmästä säästä. Kylmän kesäkuun vuoksi, myös mansikan sato jäi tavanomaista pienemmäksi ja satoa valmistui hitaasti.

Kylmän kesäkuun jälkeen tuli helteen ja kuiva heinä–elokuu. Helteet ja etenkin kuivuus häitäsivät suurinta osaa viljelykasveista, ja esim. kaalien keräköko jäi normaalia pienemmäksi. Myös kasvihuonevihannekset kärsivät helteisestä säästä, ja tomaatilla kesäkauden sato jäi normaalia vähäisemmäksi.

Omena sen sijaan hyötyi aurinkoisesta ja lämpimästä loppukesästä, minkä seurauksena omenasato oli hyvälaatuisen, hedelmissä oli sopivasti väriä ja makua. Juuresten noston kannalta lämmin ja kuiva syksy puolestaan takasi erittäin hyvät sadonkorjuusajat.

Avomaan tuotanto

Tarhaherne on pinta-alalla mitattuna ylivoimaisesti eniten viljeltyä avomaan vihanneksen. Vuonna 2014 hennettä viljeltiin lähes 3 030 ha:n alalla. Sen sijaan satomäärällä tarkasteltuna porkkana oli tärkein vihannes noin 74 milj. kg:n tuotantomäärällä. Sitä viljeltiin 1 650 ha:n alalla.

Muita merkittäviä vihanneksia olivat ruokasipuli 1 150 ha:n sekä keräkaali 585 ha:n alalla. Avomaan vihannesten sopimusviljelyä oli runsaalla 1 700 ha:lla. Tärkeimpiä teol-

Tärkeimpien avomaan puutarhatuotteiden viljelyalat ja sadot vuonna 2014.

	Ala ha	Sato kg/ha	Yht. 1 000 kg
<i>Avomaavihannekset</i>			
Tarhaherne	3 030	2 245	6 802
Porkkana	1 652	44 928	74 221
Ruokasipuli	1 150	22 749	26 161
Keräkaali	585	41 388	24 212
Kukkakaali	262	9 947	2 606
Punajuuri	430	29 205	12 558
Lanttu	352	40 020	14 087
Avomaankurkku	182	49 973	9 095
Kiinankaali	138	16 188	2 234
Muut kasvit	1 361	9 966	13 564
Yhteensä	9 142	20 295	185 540
– josta sopimustuotantoa ¹	1 702	30 832	52 468
<i>Marjat ja omenat²</i>			
Mansikka	3 298	3 899	12 858
Musta- ja viherherukka	1 449	791	1 146
Vadelma ja mesivadelma	408	1 900	775
Muut marjat	639	1 252	800
Yhteensä	5 794	2 689	15 579
– josta sopimustuotantoa ¹	770	1 787	1 376
Omena	669	7 789	5 211

¹ vuoden 2013 luvut, ² satoikäinen pinta-ala

Lähde: Luke, Puutarhatilastot.

lisuuden sopimusvihanneksia olivat tarha-herne, porkkana ja punajuuri.

Marjakasveista mansikka on ylivoimaisesti tärkein marjakasvi niin pinta-alalla kuin kokonaissadollakin mitattuna. Mansikan pinta-ala vuonna 2014 oli vajaa 3 300 ha ja kokonaissato vajaa 13 milj. kg.

Muita tärkeitä marjakasveja olivat musta- ja viherherukat 1 450 ha:lla, sekä vadelma ja mesivadelma reilulla 400 ha:lla. Ylivoimaisesti tärkein teollisuuden sopimusmarja on mustaherukka, jonka osuus oli 73 % marjojen sopimustuotantoalasta. Marjoilla sopimustuotantoa oli yhteensä vajaalla 800 ha:lla.

Hedelmien, pääasiassa omenan viljely-ala oli 670 ha vuonna 2014.

Kasvihuonetuotanto

Kasvihuonevihanneksia viljeltiin 253 ha:n ja koristekasveja 127 ha:n alalla vuonna 2014. Kasvihuonevihanneksia tuotettiin yhteensä runsaat 83 milj. kg. Tomaatti on tärkein kasvihuonevihannes niin viljelyala kuin satomääränkin perusteella. Vuonna 2014 tomaattia viljeltiin 104 ha:n alalla. Kokonaissato oli 40 milj. kg. Tomaatti-alasta noin 30 ha on ympärivuotisesti viljeltyä. Loppu alasta on perinteistä kesäkauden viljelyä.

Vuonna 2014 kurkkua viljeltiin 59 ha, josta ympärivuotisesti viljeltyä oli noin 20

Kasvihuonevihannesten viljelyalat (m²) ja sadot (kg/m²) vuonna 2014.

	Ala 1 000 m ²	Sato kg/m ²	Yhteensä 1 000 kg
Yhteensä ¹	2 202	38	83 058
Tomaatti	1 040	38	39 890
Kurkku	589	65	38 386
Muut vihannekset	573	8	4 782

¹ ei sisällä ruukkuvihanneksia

Lähde: Luke, Puutarhatilastot.

ha. Kurkun kokonaissato oli 38 milj. kg. Suomessa myytävistä kurkuista 80 % on kotimaisia.

Ruukkuvihanneksia tuotettiin vuonna 2014 noin 33 ha:n alalla. Valtaosa ruukkuvihannesten tuotantoalasta on ympärivuotisessa viljelyssä. Salaatti oli tärkein ruukkuvihannes 27 ha:n alalla. Ruukkuvihanneksia tuotettiin yhteensä 108 miljoonaa kappaletta.

Kasvihuoneessa viljeltävien leikkokukkien tuotanto on jatkanut vähentymistään. Vuonna 2014 leikkokukkien ja -vihreiden viljelyala oli reilu 4 ha, kun vuonna 2000 leikkokukkia viljeltiin vielä lähes 50 ha:lla. Ruusu on tärkein leikkokukka.

Kukkivien ruukkukasvien tuotanto on pysynyt melko vakaana, noin 11 miljoonassa kappaleessa. Sipulikasvien tuotanto väheni hieman edellisvuodesta ollen 64

Keskeisten puutarhatuotteiden arvonlisäveroton tuottajahinta vuosina 2008–2014, €/kg.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<i>Kasvihuonetuotanto</i>							
Ruusu (€/kpl)	0,47	0,46	0,47	0,45	0,45	0,48	0,61
Tomaatti	1,40	1,32	1,58	1,50	1,74	1,77	1,69
Kurkku	1,21	1,21	1,27	1,26	1,40	1,49	1,38
<i>Avomaatuotanto</i>							
Keräkaali	0,56	0,42	0,49	0,48	0,52	0,65	0,62
Sipuli	0,48	0,43	0,56	0,57	0,56	0,69	0,65
Porkkana	0,48	0,47	0,49	0,56	0,64	0,72	0,62
Mansikka	3,90	3,52	3,24	3,58	3,49	3,56	4,43
Omena	1,28	1,20	1,48	1,59	1,57	1,66	1,60

Lähteet: Kasvistieto Oy, Kauppapuutarhaliitto ry.

miljoonaa kappaletta vuonna 2014. Tärkeimpiä kukkivia ruukkukasveja olivat ruukkunarsissi (3,7 milj. kpl), joulutähti (1,8 milj. kpl) ja paulinabegonia (1,4 milj. kpl). Sipulikasveista ylivoimaisesti tärkein oli tulppaani 59 miljoonalla kappaleen tuotantomäärällä.

Ryhmäkasveja tuotettiin noin 39 miljoonaa kappaletta, tärkeimpänä kasvina orvokki 11 miljoonalla kappaleella.

Luomupuutarhatuotanto

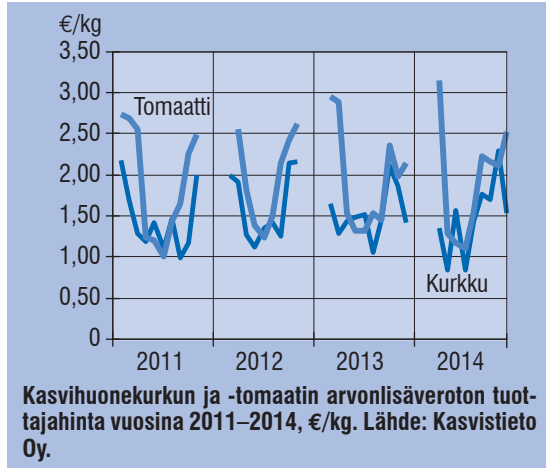
Vuonna 2013 avomaan luomuvihannuksia tuotettiin 154 yrityksessä. Luomuala oli noin 200 ha. Pinta-alalla mitattuna tärkeimmät luomuvihannokset olivat porkkana 59 ha:n, tarhaherne 36 ha:n ja sipuli 33 ha:n alalla. Vihanneksilla luomun osuus pinta-alasta samoin kuin sadosta oli 2 %.

Luomumarjoja tuotettiin 236 yrityksessä noin 450 ha:lla. Herukat olivat pinta-alalla mitattuna suurin luomukasvi 265 ha:n alalla. Mansikkaa viljeltiin luomuna 109 ha:n alalla ja omenaa 31 ha:n alalla. Marjoilla luomun osuus pinta-alasta oli 8 %. Sen sijaan luomumarjojen osuus sadosta oli vain noin prosentti.

Puutarhatuotteiden markkinat

Avomaan puutarhatuotteiden tuottajhinnoille samoin kuin tuotantomäärille on tyypillistä voimakas kausittainen ja vuosittainen vaihtelu. Tuottajahinta on yleensä alhaisin pääsatokaudella, jolloin tarjontaa on runsaasti. Varastoitavien tuotteiden tarjonta pienenee varastointikauden edetessä, mikä yleensä näkyy myös kohoavina hintoina.

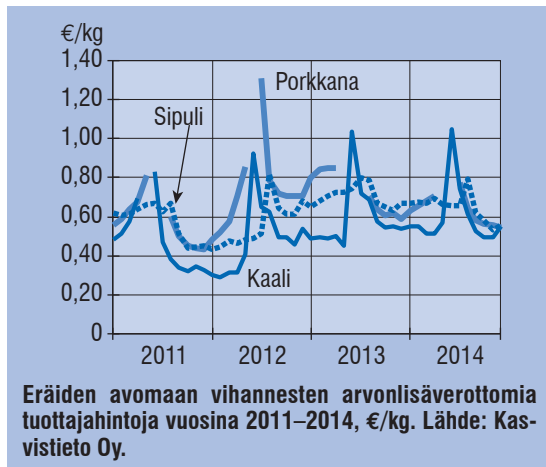
Varastovihannesten kuten porkkanan, kaalin ja sipulin hinnoissa on huomattava, että ne sisältävät kahden satokauden satoa. Vuoden 2014 alussa myytiin vielä kasvukau-

den 2013 satoa, ja kasvukauden 2014 olosuhteet vaikuttivat hintoihin vasta kesällä ensimmäisten varhaisvihannesten tullessa markkinoille.

Sipulin, porkkanan ja kaalin varastotilanne vuoden 2014 alussa oli normaali ja tuotteet mahtuivat hyvin markkinoille. Varastoporkkanan säilyvyys oli hyvä, ja porkkanaa riitti markkinoille huhti-toukuulle saakka. Sipulilla esiintyi jonkin verran *Fusariumin* aiheuttamaa pilaantumista varastoinnin aikana, ja satoa riitti maaliskuuhun asti. Myös kaalit mahtuivat hyvin markkinoille, eikä vientiin ollut tarvetta.

Kasvihuonevihannesten menekki oli alkuvuodesta hyvä ja hinta korkea. Ajoit-

tain kysyntä oli tarjontaa suurempi, mikä ylläpiti hyviä hintoja. Maaliskuun lopulla luonnonvalokasvustojen sadon alettua kurkun ja tomaatin hinnat romahtivat. Tomaattilla hinta pysyi läpi kesän edellisvuotta alhaisemmalla tasolla. Kasvihuonesalaattien markkinat pysyivät talvikauden tasapainossa ja hinta pysyi hyvänä.

Tuottolaskelma

Puutarhatalouden tuottolaskelma sisältää tuotetun sadon markkinahintaisen arvon sekä laskennalliset tuet puutarhakasvien tuotantoalalle ja varastoidulle tuotemäärälle.

Ennakoitu puutarhatalouden tuotto vuodelle 2014 on tähänastisista suurin, lähes 571,1 milj. euroa. Edellisvuotta suu-

remman puutarhatalouden tuoton taustalla on avomaan vihannesten tuotantoalan ja kokonaissatomäärän kasvu edellisvuodesta, sekä hyvällä tasolla pysyneet tuottajahinnat. Myös marja- ja hedelmätuotannon arvo kasvoi edellisvuodesta. Nousun taustalla on omenan tuotantoalan ja kokonaissadon kasvu edellisvuodesta. Marjantuotannon arvoa nosti mansikan hyvällä tasolla pysynyt keskihinta.

Kasvihuonetuotannossa viime vuoden ennätykselliseen tuotannon arvoon ei päästy tänä vuonna. Tärkeimpien kasvihuonevihannesten kokonaissadossa ei merkittävää muutosta tapahtunut, sen sijaan keskihinta on edellisvuotta alhaisempi, mikä johti tuotannon arvon alentumiseen. Kukkatuotannon arvo pysyi lähes ennallaan.

Puutarhatalouden tuottolaskelma käyvin hinnoin, milj. euroa.							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014e
AVOMAATUOTANTO							
Vihannekset	96,6	102,2	106,9	130,8	109,9	136,7	148,5
Marjat ja hedelmät	55,4	54,2	48,1	66,1	66,9	64,9	74,9
Taimitarhatuotanto	30,0	32,1	34,1	34,1	27,1	28,4	28,4
Yhteensä	182,0	188,5	189,1	231,0	203,9	229,9	251,7
KASVIHUONETUOTANTO							
Koristekasvit	99,0	97,5	88,1	82,8	80,8	79,6	79,7
Vihannekset	147,7	150,4	151,9	183,7	160,0	196,2	191,5
Yhteensä	246,7	247,8	240,0	266,5	240,8	275,8	271,3
Markkinahintainen tuotto yhteensä	428,7	436,3	429,0	497,4	444,7	505,7	523,0
TUET							
Kasvihuonetuki	37,3	36,5	36,5	35,6	32,9	29,9	29,6
Puutarhatuotteiden varastointituki	2,0	2,1	2,1	2,0	2,1	2,4	2,5
Ympäristötuki	9,0	9,0	9,1	9,3	8,9	8,8	9,0
Tilatuki	3,1	3,2	3,3	3,4	3,3	3,2	3,3
LFA-tuki	2,8	2,8	2,9	2,9	2,8	2,8	2,8
Muut tuet	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Yhteensä	55,1	54,5	54,8	54,1	50,9	48,0	48,1
PUUTARHATALOUDEN KOKONAISTUOTTO YHTEENSÄ	483,8	490,8	483,8	551,5	495,6	553,7	571,1

Lähteet: Luke, Mavi, Kasvistieto Oy, Kauppapuutarhaliitto ry, Taimistoviljelijät ry

2.4. Kotieläintuotanto

Maito

Vuonna 2014 meijerit ottivat vastaan 2288 milj. litraa maitoa, mikä oli 3 % ja 68 milj. kg edellisvuotta enemmän. Edellisen kerran maitoa tuotettiin yhtä paljon vuonna 2005. Luomumaitoa tuotettiin vajaat 47,2 milj. litraa (+14 %). Lisäksi lehmät tuottivat lähes 247000 vasikkaa.

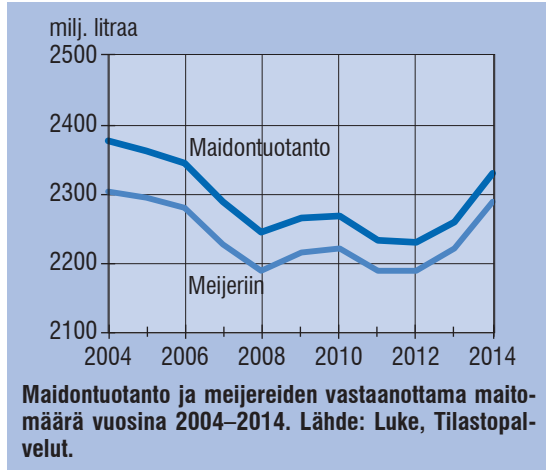
Maitoa tuotettiin kiintiökaudella 2013/2014 noin 2242 milj. litraa, mikä oli 3 % (61 milj. l) edellis-kautta enemmän. Gallup Elintarviketiedon mukaan vuoden 2015 maitotuotos on 2296 milj. litraa (+3 %), mikä olisi noin 9 % alle Suomen maakiintiön.

Maidontuottajien määrä vähentyi vuoden 2014 aikana 5 %, joten luopumistahti oli edellisvuoden tasoa. Vuoden lopussa maitoa tuotettiin 8373 tilalla, joista 143 (+9 %) oli luomutiloja. Maitotilojen määrä on vähentynyt vuosituhannen alusta lukien 63 %, mutta maidon tuotanto on vähentynyt vain 3 %.

Lypsylehmien keskituotos nousi runsaat 2 % ja sen arvioitiin ylittäneen 8000 kg rajan. Lypsylehmien määrä tilaa kohti ylsi vuoden 2014 lopussa jo 36,6 lehmään. Noin viidenneksellä tiloista on lehmiä 40 tai enemmän ja lehmistä noin puolet on näillä tiloilla. Yli sadan lypsylehmän tiloja on runsaat 200 kpl.

Lypsylehmiä oli vuoden 2014 joulukuussa noin 282900 kpl, mikä on noin 900 lehmää vuodentakaisista enemmän. Lypsylehmien lukumäärä on lisääntynyt vuosina 2013–14.

Maitotuotteiden kulutus lisääntyi vuonna 2014 kokonaisuudessaan noin 1,5 %. Vaikka kotimainen maidontuotanto alittaa kulutuksen, on yksittäisissä tuoteryhmissä huomattavaakin vientitarvetta. Merkittävä osa Suomessa tuotetun maidon sisältämästä rasvasta käytetään edelleen vientituotteiden valmistukseen,

mikä näkyy esimerkiksi voin vientimäärissä. Sen sijaan maidon valkuaisosalle on käyttöä kotimaassa. Maidon tuonti nestemäisenä on vähäistä, mutta joissain tuoteryhmissä merkittävä osa maitotuotteista on ulkomaista alkuperää, kuten juustoissa (49 %) ja jogurteissa (27 %).

Voin vienti lisääntyi vuonna 2014 vajaat 5 %. Nestemäisiä maitotuotteita (muun muassa piimät, jogurtit, hapantuotteet) vietiin 76 milj. kg (-7 %) ja tuotiin 46 milj. kg (-4 %). Nestetuotteiden viennistä lähes puolet ja tuonnista runsaat kaksi kolmannesta on jogurteja. Juustoja tuotiin lähes 70 milj. kg (+1 %) ja vietiin vajaat 33 milj. kg (-29 %). Tuontijuustojen kulutus on vahvistunut viimeisten 20 vuoden ajan trendinomaisesti 1–2 prosenttiyksikköä vuodessa. Myös tuorejuustojen kulutus on vahvistunut kypsytettyjen juustojen kustannuksella.

Naudanliha

Vuonna 2014 lihan kokonaistuotanto, johon lasketaan mukaan kaikkien eläinlajien liha, oli 383 milj. kg ja kokonaiskulutus 407 milj. kg. Naudan-, lampaan- ja kalkkunanlihan lisäksi myös sianlihan tuotanto jäi viime vuonna kulutusta pienemmäksi.

Vuonna 2014 Suomessa tuotettiin runsaat 82,3 milj. kg naudanlihaa. Määrä oli

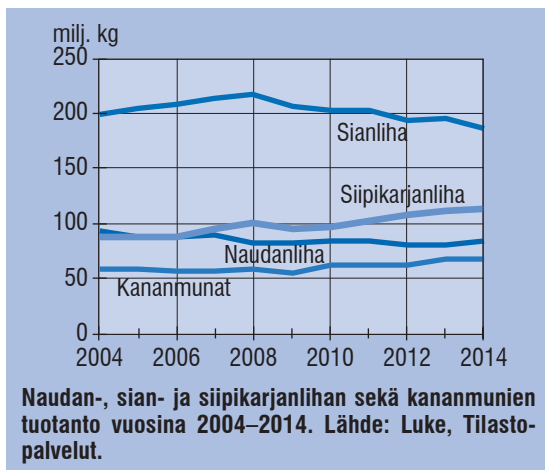
2 % edellisvuotista suurempi. Naudanlihan kulutus lisääntyi 2 % ollen 101,4 milj. kg. Kulutuksesta lähes 21 % oli tuontilihaa. Gallup Elintarviketiedon ennusteen mukaan vuonna 2015 kulutetaan 102,2 milj. kg ja tuotetaan 83,5 milj. kg naudanlihaa.

Nautoja teurastettiin yhteensä 270 306 kpl (+1,4 %), josta 52 % oli sonneja, 31 % lehmiä ja 16 % hiehoja. Sonnien keskiteuraspaino oli 341 kg (+4,5 kg), hiehojen 243 kg (+2,6 kg) ja lehmien 282 kg (+1,5 kg).

Naudanlihantuotantoon erikoistuneita tiloja on noin 3 200 kpl, joista noin 1 700 tilalla on emolehmätuotantoa. Emolehmien määrä on yli kaksinkertaistunut tällä vuosituohannella. Joulukuussa 2014 Suomessa oli 56 777 emolehmää (+2 %).

Vasikoita välitettiin noin 119 900 kpl (+1 %), josta 85 % oli ternivasikoita. Väli-tettyjen vasikoiden keskipaino oli 115 kg.

Vuonna 2014 Suomeen tuotiin 21,3 milj. kg ja täältä vietiin 2,1 milj. kg naudanlihaa. Tuonti väheni 9 % ja vienti lisääntyi yli neljänneksellä, joskin vientimäärä oli pienehkö. Yli puolet naudanlihavalmisteista tuotiin edelleen Ruotsista, jossa toimii myös suomalaisia liha-alan yrityksiä. Puolan, Tanskan, Saksan ja Alankomaiden yhteenlaskettu osuus tuonnista oli noin kolme neljäsosaa. Naudanlihan vienti suuntautui lähinnä Ruotsiin.

Sianliha

Vuonna 2014 Suomessa tuotettiin 186 milj. kg sianlihaa. Määrä oli 4 % edellisvuotta pienempi. Viimeksi yhtä vähän sianlihaa tuotettiin vuonna 2002. Sianlihan kulutus laski 3 % ollen 188 milj. kg. Tuotannon kannattavuutta rasitti tuottajahintojen lasku ja markkinatilanteen kiristymisen EU:n sianlihan vientiin kohdistuvien rajoitusten vuoksi. Gallup Elintarviketiedon ennusteen mukaan vuonna 2015 sianlihan tuotanto laskee 182 milj. kg:n, mutta kulutus jää noin 187 milj. kg:an.

Suomessa teurastettiin runsaat 2 milj. sikaa (−4 %). Lihaskojen keskiteuraspaino oli 88,8 kg. Keskiteuraspaino on noussut runsaassa kymmenessä vuodessa lähes 7 kg.

Sianlihaa vietiin 29,7 milj. kg (−14 %) ja tuotiin 33,7 milj. kg (+3 %). Suomi oli sianlihan osalta jälleen nettotuojaa. Sianlihalla, kuten muillakin lihalajeilla vienti ja tuonti kohdistuvat osittain eri ruhonosiin. Perinteisesti Suomesta on viety ruholihaa, mutta viime vuosina paloina viennin osuus on lisääntynyt. Tärkeimpiä vientikohteita olivat Viro, Ruotsi, Uusi-Seelanti, Japani ja Etelä-Korea. Vienti Venäjälle vähentyi yli 80 %.

Tuonnin osuus sianlihan kulutuksesta oli 18 %. Eniten tuotiin Saksasta ja toiseksi eniten Tanskasta, mistä tuonti väheni. Saksa on lisännyt voimakkaasti sianlihan tuotantoaan tällä vuosituohannella. Sianlihavalmisteita tuotiin pääasiassa Saksasta ja Ruotsista.

Siipikarjanliha

Vuonna 2014 Suomessa tuotettiin 113,4 milj. kg ja kulutettiin 105,7 milj. kg siipikarjanlihaa. Siipikarjanlihan tuotanto lisääntyi 2 % ja kulutus 5 % vuodesta 2013. Runsaat 90 % tuotannosta oli broilerinlihaa.

Broilerinlihaa tuotettiin vajaat 104,6 milj. kg (+2 % edellisvuodesta) ja kalkkunanlihaa 7,3 milj. kg (−1 %).

Kotieläintuotanto vuosina 2004–2014.

	Meijerimaito milj. litraa	Naudanliha milj. kg	Sianliha milj. kg	Kananmunat milj. kg	Siipikarjanliha milj. kg
2014	2 289	82	186	67	113
2013	2 220	80	195	67	111
2012	2 188	80	193	62	107
2011	2 190	82	202	63	102
2010	2 222	82	203	62	96
2009	2 215	81	206	54	95
2008	2 188	80	217	58	101
2007	2 226	87	213	57	95
2006	2 279	85	208	57	88
2005	2 293	84	203	58	87
2004	2 304	91	198	58	87

Lähde: Luke, Tilastopalvelut.

Lisäksi tuotettiin 1,5 milj. kg muuta siipikarjanlihaa. Kalkkunanlihan tuotanto oli vain hieman yli puolet huippuvuoden 2005 tuotannosta. Kulutuksesta 102 milj. kg (+5 %) oli broilerinlihaa ja 8,6 milj. kg (-2 %) kalkkunan lihaa.

Gallup Elintarviketiedon ennusteen mukaan vuonna 2015 siipikarjan lihaa kulutetaan 114,2 milj. kg, josta 105 milj. kg broilerinlihaa ja noin 8,8 milj. kg kalkkunanlihaa. Siipikarjanlihan tuotantomäärä on ennusteen mukaan 115,4 milj. kg, josta 108 milj. kg broilerinlihaa ja noin 7,3 milj. kg kalkkunanlihaa. Lihantuotannossa broilerin markkinanäkymä onkin lähivuosina muita tuotantosuuntia valoisampi ja kasvupainotteinen.

Kappalemääräisesti broilereita teuras-tettiin 2,1 % vuotta 2013 enemmän. Niiden keskiteuraspaino (1,66 kg/lintu) oli edellisvuoden lukemissa. Kalkkunoiden teurasmäärä lisääntyi 2,3 %, mutta niiden keskipaino (9,2 kg/lintu) laski 0,3 kg.

Vuonna 2014 Suomeen tuotiin 14,4 milj. kg broilerin lihaa (+10 %) ja 3,3 milj. kg kalkkunan lihaa (+3 %). Broileria tuotiin pääasiassa valmisteina. Sen sijaan kalkkunaan tuotiin pääasiassa paloina ja ruholihana. Broilerinlihaa tuotiin eniten Brasiliasta, Thaimaasta, Saksasta ja Alankomaista.

Lihavalmisteita tuotiin pääasiassa samoista maista.

Tuonnin osuus oli 14 % broilerinlihan ja peräti 38 % kalkkunanlihan kulutuksesta. Kalkkunanlihaa tuotiin eniten Puolasta ja Saksasta, jotka lukeutuvat Euroopan suurimpiin kalkkunanlihan tuottajamaihin. Ruholiham tuonnista pääosa oli luuttomia paloja.

Suomesta vietiin 16,8 milj. kg broileria (-15 %) ja 1,8 milj. kg kalkkunan lihaa (-18 %). Broileria vietiin lähinnä erilaisina luullisina paloina ja ensisijassa Venäjälle ja Baltian maihin. Viro ja Venäjä olivat kalkkunan viennissä suurimmat asiakkaat. Vienti oli pääasiassa luullisia ja luuttomia paloja.

Kananmunat

Vuonna 2014 kananmunia tuotettiin runsaat 67,1 milj. kg, mikä oli jokseenkin edellisvuoden tasoa. Tämän lisäksi vajaa prosentti tuotannosta on viime vuosina mennyt muuhun käyttöön kuin pakkaamoihin, lähinnä suoramyyntiin tai kotitarpeeksi. Kananmunista 33 % tuotettiin lattia- ja ulkokanaloissa, 62 % virikehäkkikanaloissa ja 5 % luomukanaloissa. Luomukananmuiden tuotanto lisääntyi 11% ollen määräl-

tään kuitenkin vain 2,8 milj. kg. Lattia- ja ulkokanaloiden tuotanto vähentyi 3 % ja häkkikanaloiden lisääntyi 1 %. B-luokan kananmunien osuus tuotannosta oli 7 %.

Vuoden 2012 alusta lähtien kananmunia ei ole saanut tuottaa ns. varustelemattomissa häkeissä. Häkkikiellosta huolimatta tuotanto ei ole hiipunut, vaan se on lisääntynyt vuoteen 2011 verrattuna noin 8 %.

Kuorimunien kulutus Suomessa oli noin 59,2 milj. kg (+2 %). Noin 5 % eli 2,9 milj. kg (+32 %) kulutuksesta oli tuontikananmunia. Munavalmisteisiin käytettiin noin 7,9 milj. kg (-4 %).

Kananmunien vienti oli 11,2 milj. kg, josta kuorimunien osuus oli noin 7 milj. kg (-9 %) ja munavalmisteiden osuus runsaan 4 milj. kg (+11 %). Viennin osuus oli noin kuudesosa kananmunien tuotannosta.

Munivien kanojen lukumäärä (3,6 milj. kpl) huhtikuun 2014 alussa oli 6 % suurempi, mutta kananpoikasten lukumäärä (714 100 kpl) 17 % edellisvuotta pienempi kuin vuonna 2013, mikä voi viitata tuotannon vähenemiseen vuonna 2015.

Tuottajahinnat

Kotieläintuotteiden markkinahinnat muualla EU:ssa vaikuttavat niiden hintoihin Suomessa. Suomen hinnoissa on kuitenkin erityispiirteitä. Esimerkiksi sianlihan ja maidon markkinahinnat vaihtelevat vähemmän Suomessa kuin monissa muissa EU-maissa. Kananmunista on Suomessa ylitarjontaa ja niiden tuottajahinta on ollut matala muuhun EU:hun verrattuna. Suomalaisille maidontuottajille maksetaan hieman korkeampaa hintaa kuin EU:n tuottajille keskimäärin ja maidon hinnan kausiporrastus on Suomessa monia muita maita voimakkaampi. Tutkimukset viittaavat myös siihen, että Euroopan markkinoilla havaitut hintamuutokset siirtyvät hitaasti Suomen lihamarkkinoille.

Vuonna 2014 kotieläintuotteiden markkinahintojen kehitys oli laskusuunta-

Tärkeimpien kotieläintuotteiden tuottajahinnat lisineen vuosina 2004–2014 (€/100 kg, maito €/100 l)¹.

	Maito ¹	Naudanliha	Sianliha	Broilerinliha	Kananmunat
2014	45,60	303	158	148	100
2013	47,27	311	174	154	117
2012	46,26	281	163	142	116
2011	43,90	253	146	131	96
2010	40,59	240	137	120	88
2009	40,11	247	141	124	87
2008	44,79	241	144	130	92
2007	39,05	221	132	114	77
2006	36,90	212	126	109	62
2005	35,55	205	128	114	60
2004	36,37	190	120	117	74

¹ Maidon tuottajahinta on keskipitoisen maidon hinta, joka sisältää laatuosan ja muut lisät mutta ei tuotantotukia eikä kiintiömaksuja. Vuoden 2014 maidon hintaan on lisätty arvioitu jälkiltä 1,05 c/l.

Lähde: Luke, Tilastopalvelut.

nen. Etenkin maito- ja sianlihamarkkinoita värjivät Venäjän EU:n elintarvikevientiin asettamat rajoitukset. Esimerkiksi maidon tuottajahinta EU:ssa oli joulukuussa 2014 keskimäärin 18 % alempi kuin tuottajahinta joulukuussa 2013. Eurooppalaiset yritykset pystyivät kuitenkin löytämään menetettyä vientimarkkinaa osittain korvaavia vientikohteita, kuten lisäämään voin

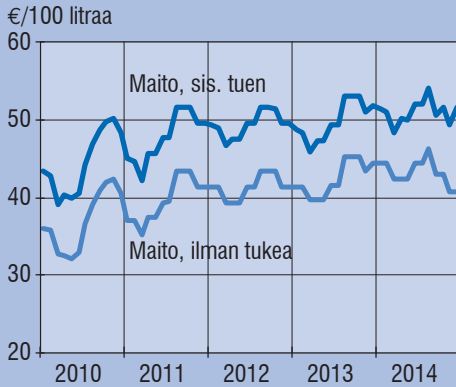
Kotieläintuotteiden markkinahinnat eräissä EU-maissa vuonna 2013, €/100 kg¹.

	Maito	Sianliha	Naudanliha (sonni)	Siipikarjanliha ²	Kananmunat ³
Suomi	44,91	178,07	407,59	269,70	118,4
Ruotsi	38,71	189,38	404,88	248,94	208,9
Tanska	37,11	159,51	399,34	256,98	178,3
Viro	32,95	173,66	305,78	181,54	103,6
Saksa	35,89	173,97	384,18	261,80	107,7
Ranska	33,86	178,07	407,59	269,70	107,9

¹ Tammi-joulukuun keskihinta, paitsi maidolla tammi-syyskuun keskihinta. Tilastointi on osittain muuttunut viime vuoden julkaisusta.

² Teurastamon myyntihinta, ³ Pakkaamon myyntihinta.

Lähde: Euroopan komissio.

Maidon tuottajahinta keskimäärin vuosina 2010–2014.
Lähde: Luke, Tilastopalvelut.

vientinä Yhdysvaltoihin ja Lähi-itään.

Vuonna 2014 keskipitoisen maidon tuottajahinta laatuksineen oli keskimäärin 44,55 €/100 l (+2 %). Lisäksi maksettiin tuotantotukea 7,88 €/100 l. I-luokan normimaidosta maksettiin keskimäärin 40,62 €/100 l, joten erilaisten lisien osuus keskipitoisen maidon hinnasta oli 3,93 €/100 l. Maidon lopullinen hinta ratkeaa vasta meijereiden tilinpäätösten yhteydessä, jolloin päätetään meijerien tuloksen perusteella maksettavasta jälkitilistä. Vuonna 2013 jälkitili oli keskimäärin 3,79 €/100 l. Vuoden 2014 jälkitilin on arvioitu jäävän pieneksi, sillä Venäjän maitotuotteiden tuonnille asettamat rajoitukset laskivat maidon hintaa vuoden 2014 lopussa. Lisäksi maidontuotanto on lisääntynyt EU:n alueella maitokiintiöiden poistumisen vuoksi, mikä aiheuttaa laskupaineita maidon hintaan.

Sonninlihasta maksettiin tuottajalle vuonna 2014 keskimäärin 3,47 €/kg, mikä oli 2 % edellisvuotta vähemmän. Kaikkien naudanlihalaatujen keskihinta oli 3,03 €/kg (-2 %). Hiehon lihasta maksettiin 2,92 €/kg ja lehmän lihasta 2,12 €/kg. Naudanlihan hinta Suomessa oli hieman EU:n keskihintaa korkeampi tasolle. Pitkällä aikavälillä Suomen hinta on kuitenkin ollut melko lähellä EU:n

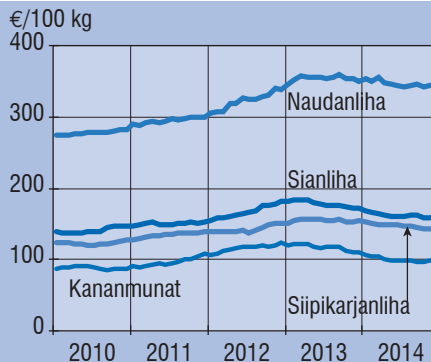
keskihintaa.

Sonniternivasikan hinta 135 €/kpl, mikä oli lähes 11 % edellisvuotta alempi hinta. Myös lehmäternivasikan hinta laski 12 % ollen 81 €/kpl.

Myös sianlihamarkkinat kärsivät Venäjän asettamista tuontirajoituksesta. Sianlihasta maksettiin keskimäärin 1,58 €/kg (-10 %). Lihasian keskihinta puolestaan oli 1,62 €/kg (-9 %). Välttysporsaasta (30 kg) maksettiin keskimäärin 62,5 euroa (-6 %). Sekä välttysporsaan että lihan hinnat olivat Suomessa EU:n keskihintaa korkeampia.

Siipikarjanlihasta maksettiin keskimäärin 1,48 €/kg (-4 %). Broilerin hinta oli 1,46 €/kg (-4 %). EU-hintaseurannassa broilerin hinta Suomessa on EU:n keskihintaa alempi, mutta seurattu tuote (kokonainen broileri) ei edusta hyvin Suomen markkinoita.

Kananmunamarkkinoilla on tällä vuosituhannella havaittu melko voimakkaita hintamuutoksia. Vuonna 2014 kananmunista maksettiin keskimäärin 0,99 €/kg, mikä oli 15 % vähemmän kuin vuonna 2013. Tuotantotapojen välillä on hintaeroja. Lattiakanojen munista maksettiin vuoden mittaan 7–13 % ja luomumunista lähes 152–166 % korkeampaa hintaa kuin häkkikanojen munista.

Naudan-, sian- ja siipikarjanlihan sekä kananmunien hinnat ilman tukea vuosina 2010–2014. Lähde: Luke, Tilastopalvelut.

2.5. Elintarvikemarkkinat

Kuluttajahinnat

Vuonna 2014 pitkään jatkunut elintarvikkeiden hintojen nousu pysähtyi ja elintarvikkeiden hinnat laskivat vuosisatasolla keskimäärin 0,5 %. Heikko talouskehitys, kysynnän hidaskasvu sekä raaka-aineiden hintojen lasku olivat pääsyytä matalampiin hintoihin. Yleinen kuluttajahintaindeksi nousi 1,0 % vuonna 2014.

Elintarvikkeiden hintojen nousu oli Suomessa erityisen nopeaa vuosien 2010–2013 aikana. Elintarvikkeiden hinnat ehtivät nousta lähes viidenneksellä kolmessa vuodessa. Nousu jatkui aina toukokuuhun 2013, jonka jälkeen hintojen nousu hidastui ja lähti laskuun vuoden 2014 aikana.

Hintatasossa tapahtui varsin merkittävä lasku helmikuussa 2015, jolloin kauppa siirsi osan elintarvikeketjun laskevista kustannuksista kuluttajahintoihin. Sen myötä elintarvikkeiden kuluttajahinnat olivat keskimäärin 3,3 % edellisvuoden helmikuuta alempia.

Lihatuotteiden kuluttajahinnat laskivat vuodesta 2013 vuoteen 2014 keskimäärin 1,5 %. Sianlihan kuluttajahinta laski yli

Eräiden elintarvikkeiden keskimääräiset kuluttajahinnat helmikuussa vuosina 2013–2015, €/kg.

	2013 Helmikuu	2014 Helmikuu	2015 Helmikuu
Vehnäjauhot	0,69	0,68	0,67
Ruisleipäpalat	4,15	4,16	3,78
Naudan paisti	16,56	17,01	16,20
Porsaan suikale- ja palaliha	9,31	9,37	9,19
Broilerin rintafilé	13,81	13,70	13,19
Kevytmaito, €/l	1,05	1,10	1,04
Emmentaljuusto	13,98	14,28	14,33
Kananmunat	4,36	3,83	3,58
Meijerivoi	6,10	6,14	4,96
Talousmargariini	3,20	3,30	3,26
Tomaatti	3,48	4,17	4,10
Ruokaperuna	1,02	0,83	0,88

Lähde: Tilastokeskus, kuluttajahintatilasto.

Keskimääräisen kokonaiskuluttajahintaindeksin ja elintarvikkeiden kuluttajahintaindeksin kehitys Suomessa vuosina 2000–2014, 2000=100.

	Elintarvikkeiden hintaindeksi	Kuluttaja- hintaindeksi
2014	141,2	127,3
2013	141,9	126,0
2012	133,7	124,1
2011	127,1	120,7
2010	120,7	116,7
2009	125,6	115,3
2008	122,9	115,3
2007	112,8	110,8
2006	110,5	108,1
2005	109,2	106,2
2004	108,9	105,3
2003	108,1	105,1
2002	107,4	104,2
2001	104,4	102,6
2000	100,0	100,0

Lähde: Tilastokeskus.

3 %, naudanlihan kuluttajahinta lähes 2 % ja siipikarjan lihan kuluttajahinta yli 2 %. Kalan ja äyriäisten kuluttajahinnat puolestaan nousivat runsaat 2 % vuonna 2014.

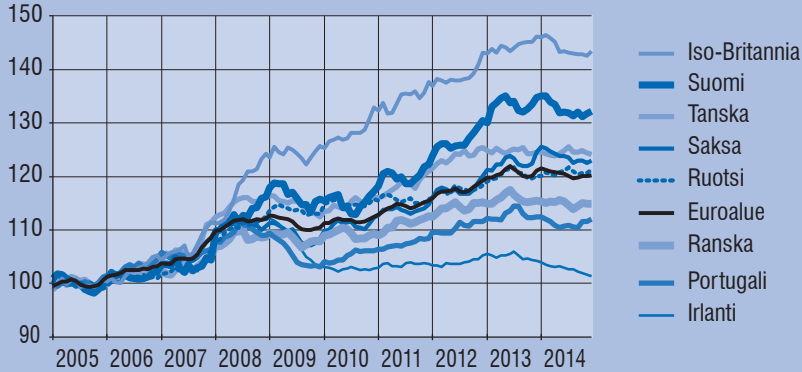
Maitotuotteiden kuluttajahinnoissa ei tapahtunut keskimäärin suurta muutosta vuoden 2014 aikana. Maitotuotteet halpenivat kuitenkin helmikuussa 2015, ja olivat lähes 4 % edellisvuotta edullisempia. Nestemäisen maidon kuluttajahinta oli 6,5 % ja juustojen 4,4 % edellisvuoden hintaa alempi.

Voin kuluttajahinnassa tapahtui vuoden 2014 aikana keskimäärin 7 %:n hinnanalennus, mikä oli seurausta Venäjän asettamista tuontikielloista. Helmikuussa 2015 voin hinta oli yli 20 % alempi kuin vuotta aiemmin.

Viljatuotteiden kuluttajahinnat pysyivät vuonna 2014 liki muuttumattomina vuoteen 2013 verrattuna. Helmikuussa 2015 viljatuotteet olivat kuitenkin noin 3 % edellisvuotta halvempia.

Hedelmien ja marjojen kuluttajahinnoissa tapahtui vuoden 2014 aikana runsaan 2 %:n hinnan lasku. Helmikuussa

Indeksi 2005=100

Elintarvikkeiden hintakehitys (arvonlisäveromuutoksista puhdistetut hinnat) Suomessa ja eri EU-maissa vuosina 2005–2014.

2015 hinnat olivat yli 7 % alempia kuin vuotta aiemmin.

Myös perunan kuluttajahinta laski vuonna 2014 keskimäärin 4 %, mutta tämä selittyy pitkälti hintojen kausivaihtelulla, joka on varsin voimakasta sekä perunan että muiden vihannesten kohdalla.

Loppuvuodesta 2013 alkanut kananmunien hinnanalennus jatkui vuonna 2014. Kananmunien kuluttajahinnat romahtivat peräti 16,5 % vuodesta 2013 vuoteen 2014. Kuluttajahintojen lasku kuitenkin tasoittui vuoden 2014 puolessa välissä. Helmikuussa 2015 kananmunat olivat

noin 7 % edellisvuotta halvempia.

Vuoden 2014 aikana myös sokerin kuluttajahinta kääntyi laskuun alentuen 5 %. Helmikuussa 2015 sokerin hinta oli noin 3 % edellisvuotta alempi.

Elintarvikkeiden hinnat ovat 2000-luvulla kasvaneet selvästi yleistä kuluttajahintakehitystä nopeammin. Vuodesta 2000 vuoteen 2014 ruoan hinta on noussut runsaat 41 %. Samassa ajassa yleinen kuluttajahintaindeksi on noussut 27 %. Ansiotuloon suhteutettuna ruoka on kuitenkin halventunut selvästi, sillä palkat ovat nousseet 2000-luvulla 60 %.

Eräiden elintarvikkeiden keskimääräiset kuluttajahinnat vuosina 2010–2014, €/kg.

	2010	2011	2012	2013	2014	muutos % 2013–2014
Kevytmaidon, €/l	0,79	0,84	0,87	1,05	1,10	4,8
Voi	3,86	4,66	5,84	6,12	5,74	-6,2
Margariini	2,76	3,04	3,12	3,24	3,28	1,2
Emmentaljuusto	12,57	13,13	13,82	14,13	14,02	-0,8
Naudan paisti	12,10	13,54	15,87	16,88	16,74	-0,8
Porsaan leikkeet*	11,80	11,02	12,37	13,62	12,63	-7,3
Broilerin rintafilé	11,28	12,47	13,12	13,75	13,47	-2,0
Kananmunat	3,00	3,25	3,93	4,25	3,68	-13,4
Vehnäjauhot	0,52	0,60	0,60	0,69	0,68	-1,4
Ruisleipäpalat	3,59	3,83	3,85	4,05	3,92	-3,2
Tomaatti	3,67	3,18	3,24	3,08	3,25	5,5
Ruokaperuna	0,76	0,68	0,83	0,94	0,87	-7,4

* Vuodesta 2011 porsaan sisäfile

Lähde: Tilastokeskus, kuluttajahintatilasto.

Maitotuotteiden, margariinin, lihan ja kananmunien kulutus henkilöä kohden vuosina 2003–2013, kg.

	Maito- nesteet ¹	Voi	Margariini	Juusto	Jäätelö (litraa)	Naudan- liha	Sianliha	Siipikar- janliha	Kanan- munat
2013 ^e	180,2	4,4	..	23,2	..	18,4	35,6	19,5	10,7
2012	181,7	4,2	..	21,9	..	18,9	36,0	19,1	10,6
2011	182,8	4,0	..	21,0	12,3	18,6	36,4	18,2	10,0
2010	183,3	3,3	7,5	19,0	13,6	18,6	34,9	18,2	9,8
2009	183,9	3,0	7,5	18,7	12,9	17,8	34,4	17,5	9,5
2008	186,0	2,8	7,5	18,4	12,6	18,2	35,3	17,2	9,4
2007	189,9	2,5	7,5	17,5	13,3	18,7	34,9	17,6	9,5
2006	183,9	2,8	7,5	19,1	13,7	18,5	34,3	15,8	9,3
2005	184,0	2,6	6,6	18,6	14,0	18,6	33,5	16,1	9,4
2004	186,2	2,8	6,6	18,4	13,2	18,6	33,8	16,0	9,4
2003	185,1	2,7	6,8	16,7	13,7	18,0	33,5	15,8	9,3

¹ Nestemäinen maito, hapanmaitotuotteet ja kerma.
Lähteet: ETT ja Luke, Tilastopalvelut.

Tilastokeskuksen julkaisemien kansainvälisten hintavertailuiden mukaan ruoka on Suomessa 23 % kalliimpaa kuin EU:ssa keskimäärin. Useimmissa Pohjoismaissa ruoka on kuitenkin Suomea kalliimpaa.

Suomalaisen ruoan kalleus Keski-Eurooppaan verrattuna selittyy osin ruoan korkealla arvonnalisäverolla. Se on EU 15-maista toiseksi korkein vaikka ruoan arvonnalisäveroprosentti on laskenut 17:sta 14:iin. Tanskassa ruokaa verotetaan Suomeakin kovemmin.

Tarkasteltaessa ruoan hintakehitystä vuosina 2005–2014 ilman arvonnalisäveromuutosten vaikutusta, voidaan todeta, että EU-15 maista vain Iso-Britanniassa elintarvikkeiden hinnannousu on ollut nopeampaa kuin Suomessa.

Voimakkainta elintarvikkeiden hintojen nousu on ollut EU:n uusissa jäsenmaissa, kuten Virossa, Liettuassa, Unkarissa ja Bulgariassa, sekä talouskriisin kohteeksi joutuneessa Islannissa. Euromaissa elintarvikkeiden hinnat ovat nousseet vuosina 2006–2014 keskimäärin 0–3 % vuodessa. Vuonna 2014 elintarvikkeiden kallistuminen kuitenkin pysähtyi koko euroalueella.

Kansainvälisessä hintavertailussa on pulmansa. Niihin vaikuttavat edelleen monet kansalliset erityispiirteet ja ruo-

kailutottumukset. Esimerkiksi kotimaisen ruuan hintapremio vaihtelee maiden välillä eikä tämä näy tilastoissa.

Tukku- ja vähittäiskauppa

Tukkukaupan alalla toimii yhteensä noin 1 300 yritystä, mutta näistä suurin osa on pieniä tiettyihin tuoteryhmiin esimerkiksi alkoholijuomien, tupakan tai muiden tuoteryhmien tuontiin tai jakeluun erikoistuneita. Näiden erikoistuneiden pienten tukkukauppayritysten osuus markkinoista on noin kolmannes.

Kaksi kolmasosaa tukkutoiminnan arvosta muodostuu kuitenkin laajan tavaravalikoiman tai yleistukkukauppojen kautta. Tätä kenttää hallitsee muutama suuryritys, joiden joukossa on kaksi päätoimintamallia.

Vähittäiskauppayritysten tukkuliikkeitä kuten Inex Partnersia, Ruokakeskoa ja Tuko Logisticsia voidaan kutsua hankintayhtiöiksi, sillä niiden asiakaskunta on konsernien sisäisesti taattu. Toinen toimintamalli on yleistukkukaupparyitykset, jotka välittävät laajan valikoiman tuotteita hotelli- ja ravintolasektorille, kioskeille tai muille yksittäisille vähittäiskaupparyityksiköille. Suurimpia yleistukkukaupparyityksiä ovat Heinon tukku, Metro tukku,

Vähittäiskaupparyitysten markkinaosuuksia 2004–2014.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
S-ryhmä	34,3	35,9	39,9	41,0	42,4	43,2	44,1	45,2	45,6	45,7	45,7
K-ryhmä	35,3	35,9	33,4	33,9	33,7	34,2	35,0	35,3	34,7	34,0	33,1
Suomen lähikauppa*	10,0	10,8	11,9	11,9	11,3	10,2	9,0	7,8	7,3	7,0	6,8
Spar**	6,8	6,2	0,5	-	-	-	-	-	-	-	-
Lidl***	2,8	3,7	4,1	4,7	5,0	5,1	4,8	4,8	5,5	6,6	7,6
Muut yritykset	10,8	9,5	10,2	8,4	7,6	7,3	7,1	6,9	6,9	6,7	6,8
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

*Entinen Tradeka. **Vuodesta 2006 lähtien M-ryhmä; vuonna 2007–2008 on mukana muiden yritysten ryhmässä.

***Lidlin osuudet arvio.

Lähde: AC Nielsen.

Kespro ja Meira Nova.

Vähittäiskaupan markkinarakenteen on keskittynyt jo pitkään ja on johtanut kahden suurimman ketjun lähes 80 % markkinaosuuteen vuoteen 2014 mennessä. S-ryhmä on laajentunut erityisen voimakkaasti vuoden 2005 jälkeen ja ero Kespoon nähden on kasvanut jo yli 10 prosenttiyksikköön. Vuonna 2014 S-ryhmän markkinaosuus pysyi ennallaan, kun taas K-ryhmä menetti jälleen markkinaosuuttaan. Tutkimusyhtiö Nielsenin mukaan S-ryhmän markkinaosuus oli 45,7 % ja K-ryhmän 33,1 %.

Saksalaisketju Lidl'n markkinaosuus oli Nielsenin arvon mukaan 7,6 %. Vuodesta 2011 Lidl kasvatti osuuttaan peräti 2,8 prosenttiyksikköä. Vuonna 2014 Lidl nousi Suomen kolmanneksi suurimmaksi vähittäiskauppaketjuksi. Suomen lähikauppa puolestaan putosi neljänneksi, sen markkinaosuus laski 0,2 prosenttiyksikköä ja oli 6,8% vuonna 2014. Vuoden 2015 alussa Suomessa toimi yhteensä 3157 päivittäistavaraa myyviä yksiköitä.

Tuorein Nielsenin katsaus kertoo päivittäistavaravolyymin kasvaneen viimeisen seitsemän vuoden aikana keskimäärin vain 0,2% vuodessa (Nielsen 2015). Edes 1990-luvun lamavuosina ei koettu yhtä pitkää heikkoa volyymikkehitystä. Vuoden 2014 kasvu jäi 0,1%:in. Arvoltaan päiviittäistavaramyynti kasvoi vain maltillisesti, 0,9% yltäen 16,7 milj. euroon.

Laman seurauksena kuluttajat ovat yhä hintaherkempiä ja kääntyneet halvempien elintarvikkeiden puoleen, mikä johti halpamyymälöiden (discount stores) suosion sekä kaupan omien merkkien kasvuun ympäri Eurooppaa.

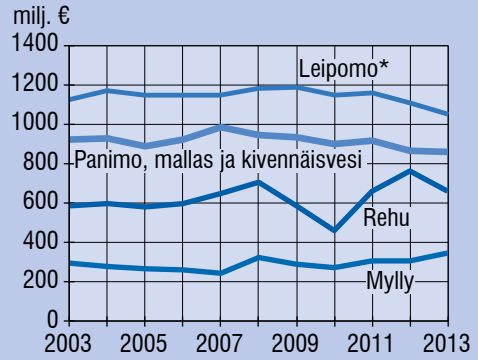
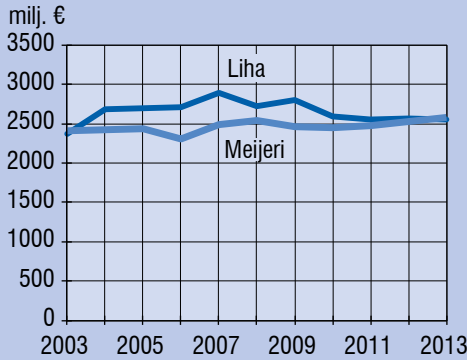
Suomen vähittäiskaupassa on ollut havaittavissa samoja trendejä 2010-luvun alkupuoliskolla. Erityisesti Lidl'n vauhdikas eteneminen todistaa halpamyymälöiden suosiota.

Kaupan omat merkit ovat puolestaan valloittaneet aiempaa reilusti enemmän hyllytilaa. Ennen niiden merkitys oli suurin non-food tavaroissa ja kuivissa elintarvikkeissa. Viime vuosina kaupan omat merkit

Suomen elintarviketeollisuuden tunnuslukuja 2003–2013.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liikevaihto (käypään hintaan, mrd. €)	8,5	8,9	8,9	9,2	9,7	10,5	10,3	10,2	10,8	11,2	11,0
Liikevaihto (vuoden 2013 hinnoin, mrd. €)	10,1	10,6	10,5	10,8	11,0	11,5	11,2	11,0	11,3	11,4	11,0
Henkilöstö (tuhat)	38,2	37,5	36,7	35,9	35,7	34,6	33,5	32,6	33,2	32,5	33,1
Reaaliliikevaihto henkeä kohti vuoden 2013 hinnoin (tuhat €)	266	283	286	300	309	332	335	338	341	349	334

Lähteet: Tilastokeskus, Suomen yritykset 2003–2013.

*Sisältää pehmeän leivän, näkkileivän ja keksien valmistuksen.

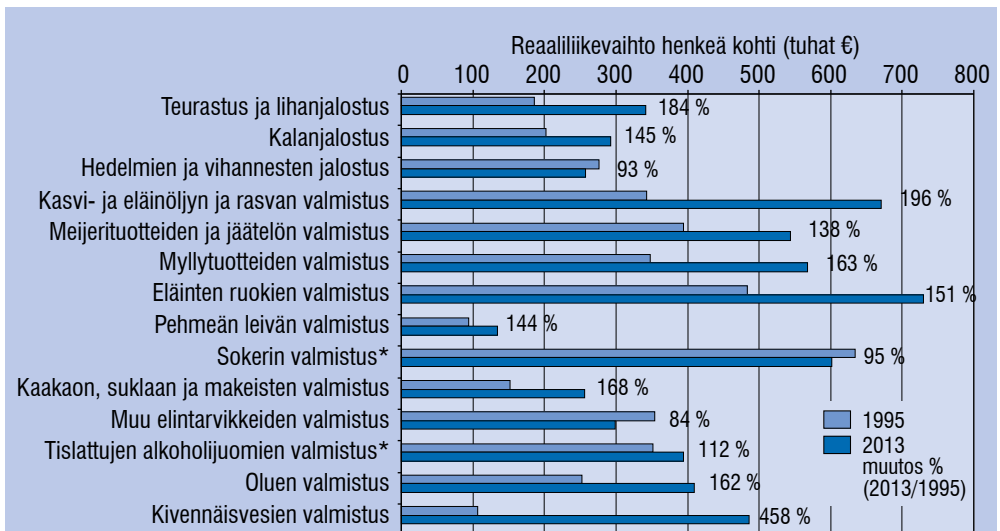
Suomen liha- ja meijeriteollisuuden sekä muutaman elintarviketeollisuuden toimialan liikevaihto vuoden 2013 hinnoin.

ovat ilmestyneet yhä useampiin tuoteryhmiin. Esimerkiksi maitotuotteissa ne ovat saavuttaneet kolmen-neljän viime vuoden aikana merkittävän aseman nestemaidon, tuoretuotteiden ja juustojen myynissä.

Toinen trendi on ollut erikoismyymälöiden, kuten leipä-, luomu- ja lähiruoka-kauppojen määrän kasvu. Viidessä vuodessa niiden määrä on lähes kaksinkertaistunut noin 900 myymälään. Vuonna 2013 erikoismyymälöiden myynti kasvoi lähes

12 %. Vaikka erikoismyymälöiden osuus koko päivittäistavaramyynnistä oli vain 1,7 %, se ylitti silti paljon esillä olevan nousevan konseptin, verkkokaupan osuuden (Nielsen 2014).

Kaupan omien merkkien lisääntyminen, tuontitavaroiden uhka sekä halpamyymälöiden hintataso ja suppea valikoima kiristävät kilpailua kotimaisten tavarantoutajien keskuudessa ja painavat katteita alaspäin.

* Vuoden 1995 sijalla vuoden 1997 luku.

Työvoiman tuottavuuden kehitys elintarviketeollisuuden toimialoilla. Lähteet: Tilastokeskus, Suomen yritykset 1995–2013, omat laskelmat.

Elintarviketeollisuus

Vuonna 2013 elintarviketeollisuuden liikevaihto väheni 315 milj. eurolla ollen 11 mrd. euroa. Liikevaihdon lasku johdettiin todennäköisesti tulojen vähenemisestä kotimaanmarkkinoilla.

Elintarviketeollisuuden työllisten määrä nousi takaisin vuoden 2011 tasolle. Työllistettyjä oli 555 edellisvuoden tasoa enemmän, yli 33 000. Henkilöstömäärän liki kahden prosentin nousun ja supistuneen liikevaihdon yhteisvaikutuksena reaaliliikevaihto henkeä kohti laski 15 tuhannella eurolla 334 000 euroon vuonna 2013. Luku laski ensimmäistä kertaa sitten 1990-luvun loppua.

Liikevaihto henkeä kohti kehittyi melko eri tahtiin toimialoittain vuonna 2013. Vuoteen 2012 verrattuna suhdeluku laski mm. kala-, mylly- rehu-, ja leipomoteollisuudessa. Nämä toimialat rekrytoivat lisää työntekijöitä, mutta liikevaihto ei kasvanut merkittävästi, vaan jopa väheni. Yksin leipomoteollisuus työllisti 370 henkeä enemmän kuin vuotta aiemmin.

Meijeriteollisuus ja lihanjalostus ovat Suomen elintarviketeollisuuden kaksi suurinta toimialaa. Viime vuosina meijeriteollisuus on kehittynyt tasaisemmin, kun taas rehun hintojen jyrkkä vaihtelu ja vientimarkkinoiden vaikeudet ovat painaneet lihateollisuuden liikevaihdon alas vuoden 2007 huippulukemista. Maidontuotanto on selvästi vähemmän riippuvainen viljasta kuin lihantuotanto.

Vuosi 2013 toi ennätyslukemat meijeriteollisuudelle. Hinnat pysyivät korkeina kysyntävetoisilla maailmanmarkkinoilla ja Venäjän markkinoilla syntyi myynnin ennätys. Meijeriteollisuus ohitti liikevaihdoillaan lihateollisuuden ensimmäistä kertaa kymmeneen vuoteen. Vaikka virallisia liikevaihtolukuja ei ole vielä saatavilla vuodesta 2014, se on tiedossa että meijeriteollisuudessa koettiin raju alamäki, minkä vuoksi kahden suurimman teollisuustoimialan järjestys palautui entiselleen.

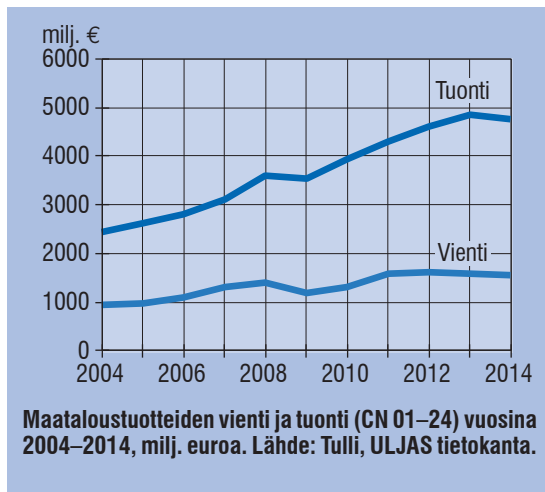
Ulkomaankauppa

Vuonna 2014 Suomen elintarvikevienti pysyi lähes edellisvuoden tasolla jo kolmantena vuonna peräkkäin. Elintarvikkeita vietiin Suomesta yhteensä 1 562 milj. euron arvosta, mikä on lähes kaksi prosenttia vähemmän kuin edellisvuonna.

Vuonna 2014 elintarvikkeita tuotiin Suomeen 4 767 milj. euron arvosta, mikä on edellisvuoden tuontia 1,8 % vähemmän. Tuonnin arvon kasvu notkahti yllättäen. Kahden vuosikymmenen aikana tasaisesti kasvanut tuonti on vähentynyt vain neljänä vuonna ja jokainen kerta selittyy merkittävillä tapahtumilla: vuonna 1995 EU:hun liittyminen, vuosina 1999 ja 2009 taluskriisit ja vuonna 2014 Venäjän pakotteet.

Vuoden 2014 erikoistilanteen, Venäjän markkinoiden sulun, olisi pitänyt vaikuttaa enemmän vientiin kuin tuontiin. Silti se näkyy myös reippaana tuonnin arvon laskuna. Kaksi seikkaa selittää ilmiötä. Toisaalta vientiin tarkoitetut tuotteet jäivät osin kotimaan markkinoille, mikä vähensi tuonnin tarvetta. Toisaalta EU:sta tuotiin entistä halvempia liha- ja maitotuotteita sekä hedelmiä, eli tuonnin määrä ei välttämättä laskenut, mutta hinta kylläkin.

Tuonnin arvon laskusta johtuen elintarvikekaupan alijäämä kapeni 56 milj. eurolla, 3 266 milj. eurosta 3 206 milj. euroon. Vaikka tase hieman paranikin, alijäämäisyys pysyi edelleen korkealla tasolla.

Se on perinteisesti johtunut hedelmien, vihannesten, raakakahvin, alkoholijuomien ja tupakan tuonnin laajuudesta.

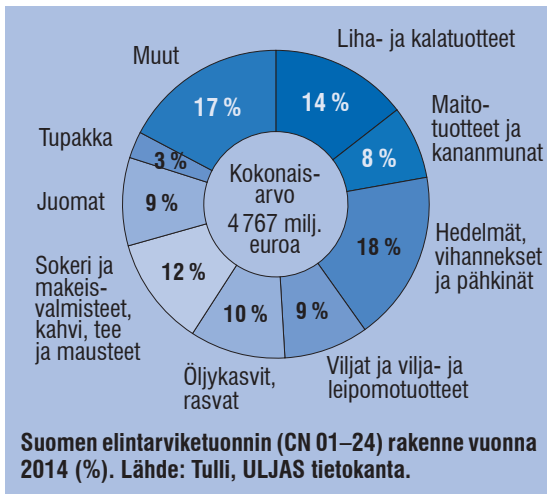
Muita tärkeitä tuontituotteita ovat mm. vihannekset, juustot ja viljavalmisteet. Viime aikoina Suomen elintarviketuotanto on joutunut kilpailemaan tuonnin kanssa enenevässä määrin myös niissä tuoteryhmissä, joissa on kotimaista tuotantoa kuten liha- ja kalatuotteissa.

Maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden tuonnin maatieteellinen jakautuma pysyi samanlaisena kuin edellisvuosina, tosin EU-maiden osuus kasvoi hieman. Suurin osa (67,2 %) elintarviketuonnista oli peräisin EU:n vanhoista jäsenmaista. Elintarvikkeiden tuonnin osuus uusista EU-jäsenmaista laski hieman ja oli noin 9,5 % vuonna 2014. EU:n ulkopuolisten maiden osuus laski 23,7 %:iin.

Venäjä on ollut pitkään suomalaisten elintarvikkeiden tärkein kohdema. Pakotteiden seurauksena vienti Venäjälle putosi yli neljänneksellä, 442 milj. eurosta 327 milj. euroon vuonna 2014. Tämän myötä osuus viennistä vaipui huippuvuosien 26–28 %:sta alle 21%:iin.

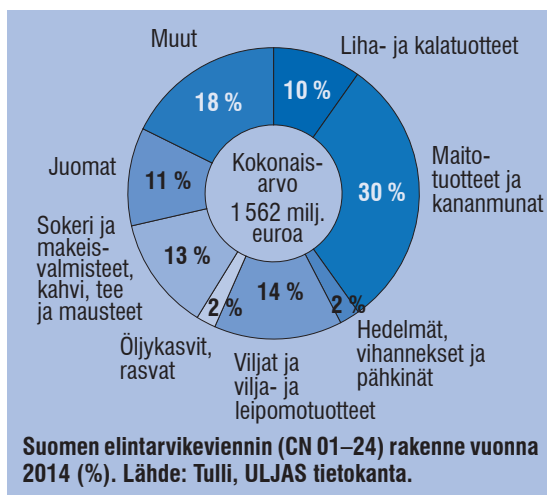
Vientiä lisättiin vuonna 2014 muihin maihin kuten Ruotsiin, Viroon, USA:han ja Alankomaihin. Naapurimaihin on kohdistunut perinteisesti yli puolet Suomen elintarvikeviennistä, vuonna 2014 yli 54 % (Ruotsiin 19,6 %, Viroon 9,5 % ja Norjaan 2,9 %).

Venäjän tuontikiellosta huolimatta elintarvikeviennin merkittävien yksittäinen tuoteryhmä ovat edelleen meijerituotteet. Meijeriteollisuuden vienti laski tosin 462 milj. euroon ja alan osuus kokonaisviennistä edellisvuoden vajaasta 33 %:sta 29,5 %:iin. Vuonna 2014 voita vietiin 97 milj. euron, juustoa 124 milj. euron ja heraa 76 milj. euron arvosta.

Meijeriteollisuus on edelleen elintarvikesektorimme ainoa ala, joka on säilyttänyt positiivisen kauppataasen koko EU-jäsenyyden ajan. Taseen positiivinen saldo huononi kuitenkin huomattavasti vuonna 2014 sukeltaen 160 milj. eurosta 103 milj. euroon.

Sen sijaan viljoja vietiin vuonna 2014 edellisvuotta enemmän, noin 160 milj. euron arvosta, mikä johtui yksinomaan ohran viennin lisääntymisestä 22 milj. eurosta 61 milj. euroon. Viljan vienti korvasi siis osittain maitotuotteiden pudotuksen. Muita tärkeitä vientituotteita ovat liha, alkoholijuomat sekä sokeri- ja makeisteollisuuden tuotteet.

Suomen elintarvikevienti nousuun

Csaba Jansik

Suomen elintarvikevienti on saanut viime vuosien aikana osakseen paljon huomiota. Huoli siitä, että elintarvikevientimme kasvuvauhti on jäänyt vaatimattomaksi, on tuotu moneen kertaan esille julkisessa keskustelussa. Tämän seurauksena viennin edistäminen on nostettu eri ohjelmissa tärkeäksi tavoitteeksi.

Vuonna 2010 julkaistussa Huomisen ruoka -strategiassa esitettiin Suomen ruoka-tuotannon arvon kaksinkertaistamista ja korostettiin viennin kasvattamisen tärkeyttä. Syyskuussa 2014 startannut Team Finland -vientiohjelma puolestaan tavoittelee konkreettisesti Suomen elintarvikeviennin kaksinkertaistamista vuoteen 2020 mennessä.

Viennin kasvu on jäänyt muiden maiden vauhdista

Vuonna 2015 tulee kuluneeksi 20 vuotta siitä, kun Suomi liittyi EU:hun tullen osaksi unionin yhteisiä markkinoita. ”Juhlavuosi” tarjoaakin tilaisuuden tarkastella, miten jäsenyys on vaikuttanut elintarvikevientimme kehitykseen. Yleensä vapaa pääsy EU:n yhteisille elintarvikemarkkinoille on ”räjäyttänyt” viennin nopean kasvuun uudessa jäsenmaassa.

Tarkasteltaessa elintarvikeviennin kehityksen avainlukuja vuosina 1995, 2004 ja 2007 EU:hun liittyneiden maiden osalta, voidaan todeta Suomen jääneen kasvuvauhdin vertailussa viimeisten joukkoon. Etenkin monet Keski- ja Itä-Euroopan maat ovat tuotantopanosten käyttöä lisäämällä ja tuottavuutta nostamalla moninkertaistaneet vientinsä EU:hun liittymisen jälkeen. Esimerkiksi Puola on noussut kymmenessä vuodessa EU:n johtavien ruoanviejien joukkoon.

On toki myönnettävä, että Keski- ja Itä-Euroopan maat ovat saavuttaneet jyrkät kasvukäyränsä nimenomaan alhaisten lähtölukemien takia. Vuonna 1995 liittyneet Ruotsi ja Itävalta olivat kuitenkin Suomen kanssa verraten samalla lähtötasolla, mutta ovat ylittäneet Suomea huomattavasti nopeampaan kasvuun. Tämä pätee vaikka Ruotsin vienistä vähennettäisiinkin Norjan kalasektorin jatkeena toimiva kalan vienti.

Elintarvikeviennin kehitys vuosina 1995, 2004 ja 2007 liittyneissä jäsenmaissa.

	Liittymis- vuosi	Vienti (mrd. €)			Viennin kasvu	
		2000	2004	2014	2014/2000 (%)	2014/2004 (%)
Suomi	1995	0,8	0,9	1,6	193	171
Itävalta	1995	3,6	5,7	10,4	286	183
Ruotsi	1995	2,4	3,4	7,8	323	227
Viro	2004	0,2	0,4	1,2	610	340
Latvia	2004	0,1	0,3	2,2	1842	729
Liettua	2004	0,4	0,9	4,7	1072	545
Puola	2004	2,9	5,3	21,3	739	402
Tšekki	2004	1,3	1,9	6,5	483	333
Slovakia	2004	0,4	0,8	2,8	646	327
Unkari	2004	2,4	3,1	7,8	323	252
Slovenia	2004	0,4	0,4	1,4	396	380
Bulgaria	2007	0,5	0,9	3,7	690	436
Romania	2007	0,4	0,6	5,6	1517	950

Toinen Suomelle realistinen vertailuryhmä ovat Baltian maat, joiden ilmasto-olosuhteet eivät ole yhtä suotuisia kuin Keski-Euroopassa. Elintarvikeviennin kasvu on ollut Baltian maissa kolme – seitsemänkertainen näiden liittyttyä EU:hun. Suomea huomattavasti pienemmät Latvia ja Liettua ovat siis noin kymmenessä vuodessa kirineet kiinni ja ohittaneet Suomen viennin reilusti. Baltian maista pienin ja pohjoisin maa, Viro, on myös kovaa vauhtia lähestymässä Suomen tasoa.

Miksi Suomi ei vie enempää ruokaa?

Moni tekijä selittää Suomen elintarvikeviennin maltillista kasvua. Pohjoisen ja merentakaisen sijaintinsa vuoksi Suomi on eräällä tavalla erillään ”manner-EU:n” vilkkaasta kaupankäynnistä. Lisäksi EU-jäsenmaissa merkittävä osa ruoan ulkomaankaupan kasvusta koostuu jatkojalostettavista maatalousraaka-aineista. Suomessa maatalousraaka-aineet päätyvät puolestaan pääosin kotimaisille jalostusyrityksille. Vaikka raaka-aineden vienti ja varsinkin tuonti on kasvanut myös Suomessa huomattavasti, se ei läheskään yllä Euroopan muiden maiden tasolle.

Toiseksi, Suomen elintarviketeollisuuden rakenne on melko polarisoitunut. On muutamia suuryrityksiä ja iso joukko pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Monet suuryritykset ovat tehneet kansainvälistyessään strategisen valinnan ulkomaisen sijoituksen ja viennin välillä; muun muassa Suomen johtavat liha-, leipomo ja panimoyritykset ovat sijoittaneet lähinaapureiden tuotantokapasiteettiin.

Pienet ja keskisuuret yritykset ovat puolestaan erikoistuneet kotimarkkinoiden palveluun. Ne kohtaavat usein isoja kapasiteettiin ja osaamiseen liittyviä esteitä yrittäessään laajentua uusille markkinoille. Suomesta puuttuu sellaisia elintarvikeviennin perinteitä, taustatukea ja vahvoja esimerkkejä, joihin nojaten pienetkin yritykset esimerkiksi Hollannista, Tanskasta ja Saksasta rohkenevat lähteä vientimarkkinoille.

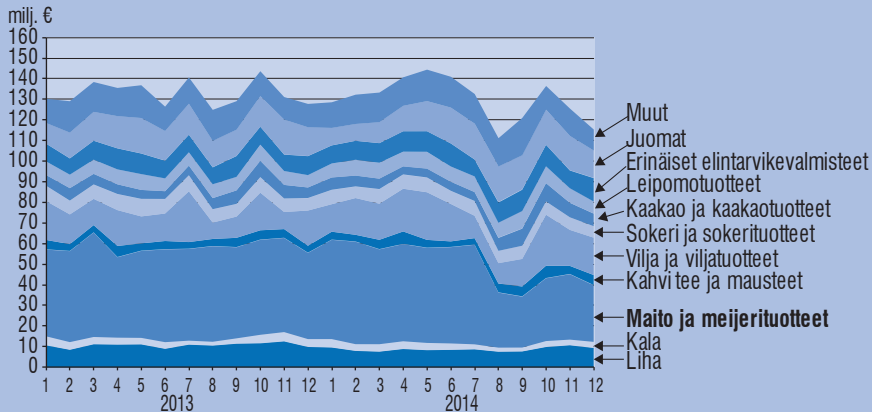
Kolmanneksi, Suomen elintarvikeviennin edistämistä ei pidetty 2000-luvun taloushuuman aikana ensisijaisena kehityskohteena. Suomen talouden vahvat veturit, kuten IT- ja metsäklusteri, pitivät huolta maan positiivisesta ulkomaankauppatasteesta. Suomen tehdasteollisuudessa elintarviketeollisuus on ollut liikevaihdoltaan pitkään vasta neljänneksi isoin toimiala metsä- ja koneiteollisuuden ja elektronisten laitteiden valmistuksen jälkeen, kun taas EU-jäsenmaista yli puolet on sellaisia, joissa elintarviketeollisuus on suurin toimiala.

Venäjän markkinatilanteen vaikutus

Vuoden 2014 elokuussa muutenkin hitaasti kasvanut Suomen elintarvikevienti sai ikävän iskun Venäjän markkinoiden tyrehtyttyä. Se johtuu Suomen viennin rakenteesta eli viennin keskittymisestä yhteen tuoteryhmään. Lähes kolmasosa viennistä on ollut meijerituotteita. Venäjän markkinoiden suuresta painosta johtuen Suomen elintarvikevienti onkin ollut yksi tuontikiellon seuraamusten pahimmista kärsijöistä, vaikka kielto koskee kaikkia EU-maita.

Suomen elintarvikkeiden ulkomaankaupassa meijerituotteet ovat olleet ainoa tuoteryhmä, jonka kauppataste on pysynyt koko jäsenyyden ajan positiivisena. Meijerituotteiden vienti on puolestaan keskittynyt maantieteellisesti kahteen maahan, vuonna 2013 jo yli kaksi kolmasosaa vietiin Venäjälle (49 %) ja Ruotsiin (19 %).

Venäjä on osoittautunut viime vuosina toistuvasti riskialttiiksi markkina-alueeksi sekä maksukyvyyn heilahteluista että poliittisesta epävakauudesta johtuen. Esimerkki mak-

Suomen elintarvikevienti tuoteryhmittäin kuukausitasolla 2013–2014. Lähde: Tulli, ULJAS tietopankki.

sukyvyn heikentymisestä koettiin vuonna 1998 ruplan arvon romahtaessa. Tästä kriisistä toipuminen kesti vuosia. Poliittista puuttumista ruoan ulkomaankauppaan voi puolestaan pitää Venäjällä enemmän sääntönä kuin poikkeuksena. Asiaa todistavat lukuisat kiistat ja EU-maiden elintarvikkeille määrätyt tuontikiellot, joita on perusteltu niin hygienisillä ongelmilla kuin vaarallisten aineiden jäämilläkin.

Tosiasiassa Venäjän markkinat ovat kiinni nyt molemmista edellä mainituista syistä. Venäjän talouden riippuvuus energiatuotteista ja öljyn maailmanmarkkinahinnan sukelus ovat johtaneet maksukyvyn rajuun laskuun. Vaikka tuontikielto purettaisiin samantien, viennin elpymiseen saattaisi mennä vuosia.

Suomen meijeriteollisuus ja yleisemmin koko elintarviketeollisuus joutuukin etsimään uusia markkinoita. Venäjän markkinoille voi ja täytyy palata silloin, kun se on mahdollista, mutta nyt ei ole varaa jäädä odottelemaan sitä tilaisuutta. Venäjän tuontikiellon seurauksena EU-markkinoille on kasautunut ylitarjontaa meijeri- ja lihatuotteista sekä hedelmistä. Nokkelimmat ovat jo löytäneet korvaavia markkinoita EU:n ulkopuolelta.

Suomi tarvitsee lisää elintarvikevientiä

Suhtautuminen elintarvikeviennin edistämiseen on saanut lamavuosina kasvavaa tukea myös Suomessa. Aiemmin talouden moottoreina toimineiden alojen kriisit ovat johtaneet tilanteeseen, jossa Suomen reilusti positiivinen ulkomaankauppatase on muuttunut negatiiviseksi. Kansantalous tarvitsee kipeästi tasetta parantavia toimialoja ja aiemmin merkityksettömänä pidetty elintarvikevientikin otetaan nyt aiempaa vakavammin.

Monet EU-jäsenmaat ovat laatineet strategiansa eri elintarvikektorinsa tai elintarvikevientiensä edistämiseen. Tulokset näkyvät aikanaan eri maiden toteutuneissa vientiluvuissa. Suomessakin elintarvikeviennin edistäminen on nyt nostettu konkreettisten toimenpiteiden tasolle, yritykset ja julkiset päättäjät ovat yhdistäneet voimansa eri ohjelmien puitteissa.

Viennin menestys ja kasvu on Suomessakin kiinni niin asenteista, taustatuesta kuin osaamisesta. Ikävänä esimerkkinä muistuu mieleen tapaus muutaman vuoden takaa kun ammattikorkeakoulun aloite elintarvikeviennin koulutuksesta löpösti opiskelijoiden vähäisen kiinnostuksen vuoksi. Nyt jos koskaan tarvitaan Suomessa kansainvälisen myynnin ja markkinoinnin osaajia elintarviketeollisuuteen.

3. MAATALOUSPOLITIikka

Maatalouspolitiikan perustan muodostavat Suomessa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tukimuodot, joita ovat unionin kokonaan rahoittamat suorat tuet sekä unionin osaksi rahoittamat luonnonhaittakorvaus ja maatalouden ympäristökorvaus.

Näitä tukia täydennetään Suomessa kansallisista varoista maksettavalla pohjoisella tuella, Etelä-Suomen kansallisella tuella sekä eräillä muilla tukimuodoilla.

3.1. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka

EU:n yhteinen maatalouspolitiikka (YMP) on jo yli 50 vuotta vanha. Sen alkuperäisiä tavoitteita olivat maatalouden tuottavuuden parantaminen, maatalousyrittäjien kohtuullisen elintason varmistaminen, elintarvikemarkkinoiden tasapainottaminen, ruoan saatavuuden turvaaminen ja kohtuullisten kuluttajahintojen varmistaminen.

Nämä tavoitteet ovat käytännössä täydentyneet uusilla tavoitteilla, jotka liittyvät erityisesti ympäristöasioihin ja jotka heijastelevat viime vuosikymmenten aikana esiin nousseita yhteiskunnallisia vaatimuksia.

Yhteisestä maatalouspolitiikasta aiheutuvien menojen osuus EU:n budjetista on huomattavan suuri, noin 39 prosenttia budjetin kaikista varoista vuonna 2015. Samalla on kuitenkin muistettava, ettei EU:lla ole muilla sektoreilla yhtä laajalle ja syvälle edennyttä integraatiota ja yhteistä politiikkaa kuin mitä maataloudessa yhteisen maatalouspolitiikan kautta toteutetaan.

Yhteisen maatalouspolitiikan rahoitus jaetaan I ja II pilariin. Suurin osa rahoituksesta (75 %) kohdennetaan I pilariin, eli lähinnä markkina- ja tilatukseen. Selkeästi pienempi osa

(25 %) rahoituksesta käytetään II pilariin eli maaseudun kehittämistoimenpiteisiin (Rural Development Programmes, RDP).

Kahden viime vuosikymmenen aikana tehtyjen politiikkauudistusten tuloksena maatalousyrittäjille maksettavat suorat tuet muodostavat nykyisin leijonanosan EU:n maatalousmenoista. Vielä 1990-luvun alussa suurin osa yhteisen maatalouspolitiikan varoista käytettiin maataloustuotteiden vientitukiin ja muihin markkinainterventioihin.

Politiikkauudistuksia vuodesta 1992

Vuosina 1992 ja 1999 tehtyjen politiikkauudistusten myötä maataloustuotteiden interventiohintoja alennettiin EU:ssa kohti maailmanmarkkinahintoja. Hintojen alenukset kompensoitiin suorilla tuilla, minkä seurauksena eläin- ja pinta-alaperusteisten tukien asema muodostui maatalouspolitiikassa erittäin keskeiseksi.

Vuonna 2003 sovitussa politiikkauudistuksessa pääosa EU:n peltokasvi- ja kotieläintuista päätettiin puolestaan siirtää tuotannosta irrotettuun tilatukijärjestel-

mään. Tukeen liitettiin samalla uusia, ympäristöön, pellon viljelykunnan ylläpitoon, elintarviketurvallisuuteen, eläinten hyvinvointiin ja työturvallisuuden liittyviä ehtoja.

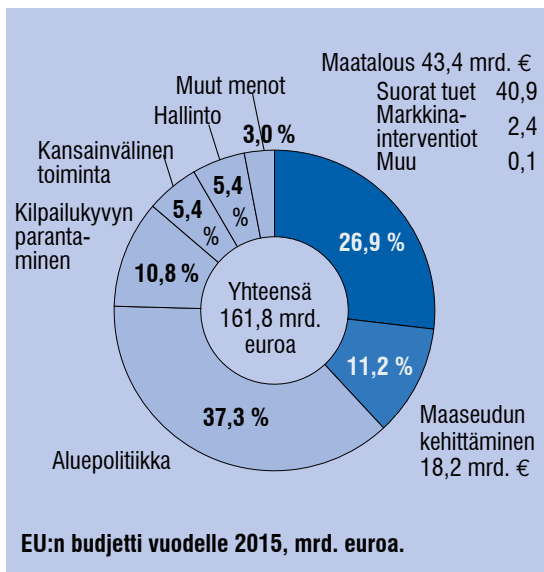
Marraskuussa 2008 EU:n maatalousministerit päättivät maatalouspolitiikan uudistuksesta, jota myös terveystarkastukseksi kutsutaan. Päätös oli jatkoa edellisille uudistuksille ja linjauksille lisätä EU:n maatalouden markkinasuuntautuneisuutta. Se laajensi tuotannosta irrotettujen tukien määrää ja purki tuotantorajoitteita, jotta viljelijät voivat vastata entistä paremmin markkinoiden kysyntään.

Yhteisen maatalouspolitiikan tuoreimmalle, vuonna 2013 päätetylle, uudistukselle alkusysäyksen antoi Euroopan komission tiedonanto syksyllä 2010. Tämän jälkeen alkoi EU:n toimielimien, valtioiden, EU:n kansalaisten ja erilaisten etujärjestöjen välinen keskustelu maatalouspolitiikan tulevaisuudesta. Uuteen lainsäädäntöön tähtäävä prosessi sai alkunsa, kun Euroopan komissio julkisti lokakuussa 2011 lakiehdotuksensa yhteisen maatalouspolitiikan uudistamiseksi.

EU:n yhteinen maatalouspolitiikka vuoteen 2020

Poliittinen yhteisymmärrys yhteisen maatalouspolitiikan suunnasta ja sisällöstä vuoteen 2020 saavutettiin kesäkuussa 2013. Euroopan komissio, Eurooppa-neuvosto ja Euroopan parlamentti saivat viimein sovittua yhteen kantansa kaksi vuotta kestäneiden ja loppua kohti yhä intensiivisemmiksi käyneiden neuvottelujen jälkeen. Uuden yhteispäätösmenettelyn ja vuosien 2010–2011 pitkän sidosryhmien kuulemisprosessin vuoksi sopimuksen aikaansaaminen viivästyi alun perin suunnitellusta, ja uusi politiikka otettiin käyttöön vasta vuoden 2015 alusta.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistus merkitsee suorien tukien niin

sanottua viherryttämistä sekä tukien jakamista aiempaa tasaisemmin eri jäsenvaltioiden kesken. Samalla se säilyttää kaikki nykyisen yhteisen maatalouspolitiikan keskeiset elementit ja jopa vahvistaa niitä.

Uudistus ei ainoastaan pysäytä 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä voimistunutta liberaalisaatiokehitystä, vaan joissain suhteissa suorastaan kääntää ”kelloa taaksepäin”. Se nimitään mahdollistavaa jopa jonkinasteisen EUTukien uudelleenkytkemisen tiettyjen hyödykkeiden tuottamiseen.

Uudistukseen sisältyy myös toimenpiteitä, joilla pyritään parantamaan tuottajien kaupallista edunvalvontaa ja joilla tuottajaorganisaatioiden asemaa vahvistetaan siten, että tuottajien neuvotteluvoima voisi kasvaa suhteessa ketjun loppupään toimijoihin. Uudistus antaa jäsenvaltioille lisäksi oikeuden kehittää vakuutusjärjestelmän ja tulojen vakautusvälineen EU:n osarahoituksella.

EU-maataloustukien kohdentuminen vuosina 2014–2020

EU:n maatalouspolitiikan budjetti on ohjelmakaudella 2014–2020 keskimäärin

noin 55,7 miljardia euroa vuodessa. Vaikka vuosia 2014–2020 koskevan maatalouspolitiikan uudistuksen tavoitteena oli tukijaon tasapuolistaminen, jaon painopisteissä ei tullut suuria muutoksia uudistuksen yhteydessä. Suurempi vaikutus jäsenmaiden saamien tukimääriin tuli EU:n budjetileikkauksista, jotka olivat seurausta kiristyneestä taloudellisesta tilanteesta. Vuosien 2014–2020 maatalouden EU-tukia leikattiin yhteensä 5,9 % rahoituskauteen 2007–2013 verrattuna. Leikkaukset kohdistuivat erityisesti toisen pilarin eli maa-

seudun kehittämistukiin, joita leikattiin peräti 13 % edellisestä rahoituskaudesta.

Suurin EU:n maataloustuen saaja nykyisellä rahoituskaudella on Ranska, jonka osuus kaikista EU:n maataloustuista on noin 16 % (8,9 mrd. euroa). Toiseksi eniten EU:n maataloustukia saa vuosittain Saksa (6,2 mrd. euroa) ja kolmanneksi eniten Espanja (6,1 mrd. euroa). Suomen saama osuus kaikista maataloustuista on noin 1,5 % (864 milj. euroa).

Maaseudun kehittämistukia jaetaan EU:ssa vuosittain keskimäärin noin 13,6

EU-28:n maataloustuet jäsenmaissa keskimäärin vuodessa ohjelmakaudella 2014–2020.

Maa	Maataloustuet milj. euroa keskimäärin vuodessa	josta II pilarin maaseudun kehittämistukia milj. euroa keskimäärin vuodessa	Jäsenmaan osuus EU:n maatalous- tuista %	EU:n maataloustuet euroa/maatila keskimäärin	Maatilojen saaman tuen osuus maatalouden nettoarvon- lisäyksestä, %
Ranska	8 899	1 416	16,0	16 875	39,9
Saksa	6 243	1 174	11,2	16 852	38,2
Espanja	6 056	1 184	10,9	5 801	33,6
Italia	5 275	1 490	9,5	3 141	22,5
Puola	4 593	1 563	8,2	1 921	44,2
Iso-Britannia	3 944	369	7,1	13 155	48,2
Romania	2 973	1 145	5,3	756	27,4
Kreikka	2 584	599	4,6	3 004	46,9
Unkari	1 763	494	3,2	2 815	48,3
Irlanti	1 525	313	2,7	11 893	74,2
Itävalta	1 255	563	2,3	7 584	56,8
Tšekki	1 183	310	2,1	30 033	63,7
Portugali	1 165	580	2,1	4 235	45,1
Bulgaria	1 116	334	2,0	2 264	36,0
Tanska	985	90	1,8	22 077	21,8
Ruotsi	948	249	1,7	13 052	72,8
Suomi	864	340	1,5	12 663	142,9
Alankomaat	839	87	1,5	10 934	13,7
Liettua	706	230	1,3	3 066	48,8
Slovakia	659	270	1,2	9 546	100,4
Belgia	597	79	1,1	12 430	27,5
Kroatia	534	332	1,0	-	-
Latvia	396	138	0,7	3 680	67,3
Slovenia	255	120	0,5	3 391	125,1
Viro	253	104	0,5	10 850	62,7
Kypros	68	19	0,1	1 705	36,4
Luxemburg	48	14	0,1	20 809	80,7
Malta	19	14	0,0	1 725	28,0
EU-28	55 747	13 620		4 133	37,6

Lähde: Euroopan unionin virallinen lehti L 347/655; Euroopan unionin virallinen lehti L 347/487; EUFADN Database.

mrd. euroa, joka on 24 % kaikista EU:n maataloustuista. Eniten maaseudun kehittämistukia saa Puola (1,6 mrd. euroa) ja toiseksi eniten Italia (1,5 mrd. euroa). Suomi on perinteisesti saanut kokoonsa nähden paljon maaseudun kehittämistukia. Vuosina 2014–2020 Suomi saa toisen pilarin tukia keskimäärin 340 milj. euroa vuodessa.

Maatilojen rakenne vaihtelee merkittävästi eri jäsenmaiden välillä. Yksi maatalo saa EU:n maataloustukea keskimäärin 4 133 euroa vuodessa. Suomessa maatilat saavat keskimäärin huomattavasti tätä enemmän tukea eli 12 663 euroa/maatalo. Sen sijaan Romaniassa yhden maatilan sama tukimäärä on keskimäärin vain 756 euroa vuodessa. Tšekissä, jossa keskimääräinen tilakoko on suuri, maksettiin tilaa kohden yli 30 000 euron tuet.

Maataloustuilla on suuri merkitys maatilojen tulonmuodostukselle EU:ssa. Tukien merkitystä maatilojen tulonmuodostukselle voidaan tarkastella maatilojen saamien tukien suhteella maatilojen tuottamaan nettoarvonlisäykseen. Nettoarvonlisäys on maatilojen saama korvaus omalle työlle ja pääomalle. EU:ssa maataloustukien suhde nettoarvonlisäykseen on keskimäärin noin 37,6 %. Maataloustuki vastaa siis yli kolmannesta maatilojen tuloksesta. EU:n matalin osuus on Alankomaissa, jossa tukien osuus maatalouden nettoarvonlisäyksestä on vain 13,7 %. Suurissa jäsenmaissa osuus on lähellä EU:n keskiarvoa. Suomessa osuus on koko EU:n korkein, peräti 142,9 %. Suomessa EU-tukien lisäksi maksetaan merkittävästi kansallisia maataloustukia, joilla kompensoidaan luonnonoloista ja tilarakenteesta johtuvaa haittaa maataloudelle.

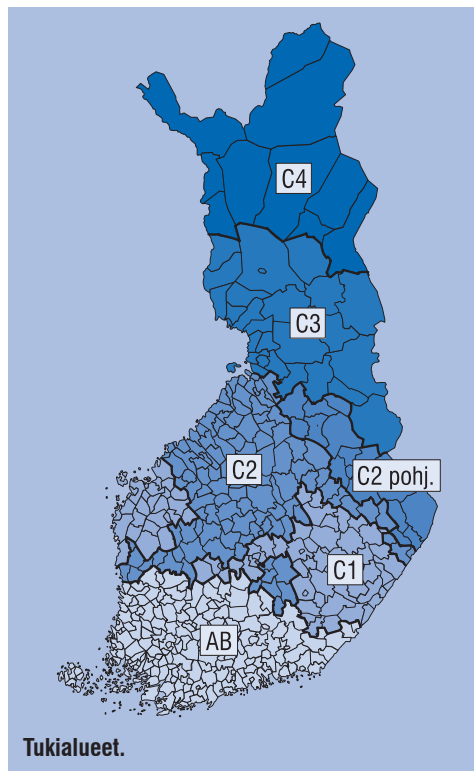
3.2. EU-maataloustuet Suomessa

Vuonna 2015 Suomen maatalous saa yhteisen maatalouspolitiikan mukaista tukea yhteensä 1 413 milj. euroa. Tuki koostuu

peltokasvien ja kotieläinten ns. CAP-tulotuesta (525 milj. euroa), epäsuotuisten maatalousalueiden luonnonhaittakorvauksesta (552 milj. euroa) ja ympäristökorvauksesta (336 milj. euroa). Tuet ovat joko EU:n kokonaan rahoittamia tai EU:n ja Suomen yhteisesti rahoittamia.

CAP-tulotuet liittyvät kiinteästi yhteisen maatalouspolitiikan markkinajärjestelmien toimintaan, ja ne rahoitetaan kokonaisuudessaan EU:n budjetista. Luonnonhaittakorvauksesta ja ympäristökorvauksesta EU maksaa runsaan neljänneksen. Loput maksetaan kansallisista varoista.

EU-tukien lisäksi suomalaisille maataloille maksetaan vuonna 2015 kansallista tukea yhteensä noin 324 milj. euroa. Kansallinen tuki koostuu pohjoisesta tuesta (289 milj. euroa), Etelä-Suomen kansallisesta tuesta (29 milj. euroa) ja eräistä muista kansallisista tukimuodoista (5,5 milj. euroa). Luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa maksetaan vuodesta

2015 alkaen osana EU:n luonnonhaitta-
korvausta.

Ennen vuotta 2015 tukien kohdentamiseksi Suomi oli jaettu kolmeen päätukialueeseen. Vuoden 2015 uudistus vähensi tukialueet kahteen. Koko maassa maksettavia tukia ovat CAP-tuki, ympäristö- ja luonnonhaittakorvaus.

Pohjoista tukea maksetaan C-tukialueella, joka on jaettu tuen porrastusta varten viiteen osaan. Tukialueella AB (ennen A- ja B-tukialueet) maksetaan Etelä-Suomen kansallista tukea eli ns. vakavien vaikeuksien tukea.

Koska EU:n maatalouspolitiikkaa ei ole suunniteltu pohjoiselle pientilavaltaiselle maataloudelle, Suomi joutuu maksamaan kansallisista varoista lähes 60 % maataloutensa tarvitsemasta tuesta ja vain runsas 40 % tulee EU:n maatalousbudjetista. Suomen voidaan silti sanoa menestyneen EU-maatalousrahoituksen saannissa kohtuullisen hyvin. Suomi saa kaudella 2014–2020 keskimäärin noin 864 milj. euroa EU:n maataloustukia vuodessa, joista noin 39 % on maatalouden kehittämistukia.

CAP-tuet

Pääosa EU:n kokonaan rahoittamista ns. CAP-tulotuista maksetaan Suomessa EU:n vuonna 2003 hyväksymän tilatukijärjestelmän kautta. Järjestelmä toteutetaan Suomessa yhdistelmämallin pohjalta. Entisistä CAP-tuista on muodostettu tukioikeuksia, jotka muodostuvat alueellisesta tasatuki-osasta ja tilakohtaisesta lisäosasta.

CAP-tuen saamisen ehtoihin sisältyy täydentävien ehtojen noudattaminen. Ehtojen mukaan pelto on pidettävä hyvässä viljelykunnossa ja lisäksi on huolehdittava tietyistä eläinten hyvinvointiin ja ympäristön tilaan liittyvistä vähimmäisvaatimuksista.

Vuonna 2013 sovitun uudistuksen myötä suorien CAP-tukien ehtoihin sisällytetään vuodesta 2015 alkaen myös niin sanottuja viherryttämistoimenpiteitä, joilla tarkoitetaan perustason ylittäviä ympäristötoimenpiteitä. Viherryttämiseen varataan 30 % kunkin maan suorien tukien kansallisesta enimmäismäärästä. Tuen saamisen ehtona on, että tilalla on viljeltävä vähintään kahta/kolmea kasvia ja viljelyalasta on jätettävä vähintään 5 % ekologisiksi alaksi.

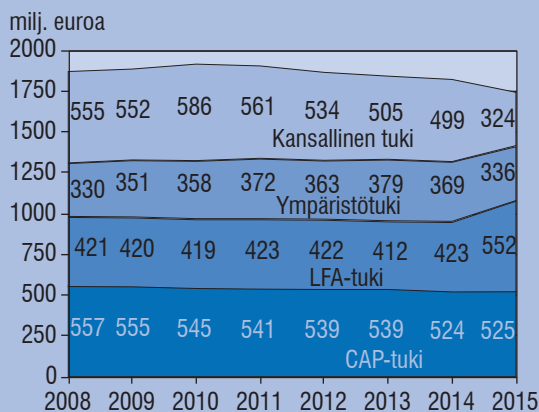
CAP-tulotuesta 90 % on maksettu Suomessa tuotannosta irrotettuna tilatukena. Suomi sai yhteisen maatalouspolitiikan terveystarkastuksessa vuonna 2008 luvan maksaa 10 % tuesta tuotantosidonnaisena vuoteen 2013 asti. Tuotantosidonnaisen CAP-tuen merkitys on Suomessa suuri erityisesti kotimaisen naudanlihan tarjonnassa.

Tuotantosidonnaista tukea maksetaan emolehmien ja sonnien lisäksi uuhille. Osana tilatukijärjestelmää myös eräille peltokasveille maksetaan tuotantosidonnaista tukea 13,7 milj. euroa vuodessa.

Mahdollisuus tuotantosidonnaisiin tukiin säilyy EU:n maatalouspolitiikassa edelleen. Vuoden 2013 uudistus mahdollistaa tulevana vuosina jopa tukien uudel-

CAP-tuen rakenne vuodesta 2015 alkaen.

Tukimuoto	Valinnanvapaus	Määrä
Tuen perusosa	Pakollinen	Jäljelle jäävä osa
Viherryttäminen	Pakollinen	Kiinteä 30 % osuus
Luonnonhaittaosa	Valinnainen	Enintään 5 %
Nuorten viljelijöiden tuki	Pakollinen	2 % saakka
Tuotantoon sidottu tuki	Valinnainen	Enintään 8 % tai 13 %, mahdollisuus 2 % valkuaiskasvilisään
Pienten tilojen tuki	Valinnainen	Enintään 10 %

Maatalouden tuki vuosina 2008–2015.

leenkytkemisen tiettyjen hyödykkeiden tuottamiseen. Suomessa tuotantoon sidottujen tukien osuus CAP-tuen kokonaispöstitä nousee 20 prosenttiin vuonna 2015, josta se alenee 18 prosenttiin rahoituskauten 2014–2020 lopulla.

Luonnonhaittakorvaus (LFA)

Tietyt maaseutualueet on luokiteltu EU:ssa epäsuotuisiksi alueiksi. Luonnonhaittakorvaus eli LFA-tuki on tarkoitettu turvaamaan maaseutualueiden jatkuvuus näillä alueilla ja säilyttämään samalla maaseutu asuttuna. Suomessa tuki kattaa koko viljellyn peltoalan (2,16 miljoonaa hehtaaria).

Luonnonhaittakorvauksen tavoitteena on maataloustuotannon jatkuminen pohjoisesta sijainnista aiheutuvista epäsuotuisista ilmasto-oloista huolimatta, tilalukumäärän hallittu kehittyminen sekä taloudellisesti elinvoimaisten maatilayksiköiden säilyttäminen ja tätä kautta maaseudun työllisyyden ylläpitäminen ja maaseutualueiden taloudellisen kehityksen edistäminen.

Koko Suomi on oikeutettu luonnonhaittakorvukseen. Tuen enimmäismäärä on ns. vuoristoalueella eli Suomessa pohjoisen tuen C-alueella 450 euroa hehta-

rilta ja muualla 250 €/ha. Tukea maksetaan AB-alueen kasvin tuotantotiloilla 217 €/ha ja kotieläintiloilla 277 euroa/hehtaari sekä C-alueen kasvintuotantotiloilla 242 €/ha ja kotieläintiloilla 302 €/ha.

Vuosina 2007–2013 luonnonhaittakorvausta on maksettu Suomessa keskimäärin 421 milj. euroa vuodessa. Vuodelle 2015 tukea on budjetoitu maksettavaksi 552 milj. euroa. Tukisumma kasvaa, koska luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa (noin 120 milj. euroa) maksetaan vuodesta 2015 lähtien osana EU:n luonnonhaittakorvausta. EU:n maksuosuus luonnonhaittakorvuksesta on noin 18 %.

Ympäristökorvaus

Vuodesta 2015 alkaen ympäristötukea nimitetään ympäristökorvaukseksi. Samalla nykyisestä kolmiportaisesta perus-, lisä-, ja erityistukitoimenpiteet sisältävästä järjestelmästä siirrytään lohko kohtaisiin toimenpiteisiin.

Vuonna 1995 käyttöönotetulla maatalouden ympäristötuelle korvataan tuotannon vähenemisestä ja kustannusten lisääntymisestä aiheutuneet tulonmenetykset viljelijöille, jotka sitoutuvat maatalouden ympäristökuormitusta vähentäviin toimenpiteisiin.

Ympäristökorvausjärjestelmän tavoitteena on edistää luonnon biologista monimuotoisuutta sekä vähentää maatalouden päästöjä ilmaan ja vesistöihin. Ympäristökorvaukset jakautuvat kaikille pakolliseen ravinteiden tasapainoisen käytön toimenpiteeseen sekä valinnaisiin lohko kohtaisiin toimiin.

Kaikille ohjelmaan sitoutuneille viljelijöille pakollinen toimenpide sisältää rajat typen ja fosforin käytölle peltoviljelyssä. Tilakohtaisten toimet koskevat muun

muassa lannan käyttöä ja luonnon monimuotoisuuden lisäämistä.

Ohjelmakaudella 2007–2013 ympäristötukea on maksettu Suomessa keskimäärin 320 milj. euroa vuodessa. EU:n rahoitusosuus ympäristötuesta on ollut keskimäärin 28 %. Vuodelle 2015 ympäristökorvausta ja luonnonmukaisen tuotannon tukea on budjetoitu maksettavaksi 271 milj. euroa, josta kansallinen osuus on noin 157 milj. euroa.

Nykyistä ympäristötukijärjestelmää sekä uutta ympäristökorvausjärjestelmää tarkastellaan tarkemmin luvussa 5.2 (sivut 72–73).

3.3. Kansallinen tuki

Kansallisista varoista maksettavat pohjoinen tuki, Etelä-Suomen kansallinen tuki ja eräät muut tukimuodot muodostavat kokonaisuuden, jolla pyritään varmistamaan suomalaisen maatalouden toimintaedellytykset maan eri osissa ja eri tuotantosuunnissa. EU-jäsenyysneuvottelujen yhteydessä sovittiin peruseriaateista, joita sovelletaan kansallisen tuen tasoa ja alueellista jakoa määritettäessä. Tuen avulla ei saa lisätä tuotantoa eikä tuen määrä saa ylittää liittymistä edeltänyttä kokonaistukitasoa.

Pohjoinen tuki

Suomen liittymissopimus (artikla 142) sisältää oikeuden maksaa kansallista pohjoista tukea 62. leveyspiirin pohjoispuolisille ja siihen rajoitettuille alueille eli C-tuki-alueille. Runtas 1,4 milj. ha eli 55,5 % Suomen viljelykelpoisesta peltoalasta on määritelty tukeen oikeutetuksi alueeksi.

Pohjoinen tuki koostuu maidon tuotantotuesta, kotieläinten lukumäärän perusteella maksettavista tuista ja viljelyalaan perustuvista tuista. Pohjoisen tuen järjestelmä sisältää myös kasvihuonetuotannon tuen ja puutarhatuotteiden, metsämarjojen ja -sienten varastointituen sekä porojen eläinlaitosten tuen.

Vuonna 2015 pohjoista tukea maksetaan yhteensä noin 289 milj. euroa. Merkittävimmät yksittäiset tukimuodot ovat maidon pohjoinen tuotantotuki ja pohjoinen kotieläinmaksu.

Pohjoisen tuen vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti viiden vuoden väliajoin. Vuonna 2007 EU:n komissio teetti arvon siitä, ovatko pohjoiselle tuelle asetetut tavoitteet saavutettu ja ovatko järjestelmässä käytettävät keinot edelleen tarkoituksenmukaisia ja perusteltuja. Arviointitulosten perusteella komissio ja Suomi kävivät vuonna 2008 neuvottelut tuen jatkosta ja kehittämistarpeista.

EU:n rahoittamat ja osarahoitteiset tuet Suomessa, milj. euroa.

	2010	2011	2012	2013	2014 ^a	2015 ^{arvio}
Yhteensä	1 322	1 335	1 324	1 330	1 322	1 413
CAP-tulotuki	545	541	539	539	524	525
Luonnonhaittakorvaus	419	423	422	412	423	552
EU:n osuus	117	118	118	115	118	97
Kansallinen osuus	302	304	304	297	304	455
Ympäristötuki*	358	372	363	379	369	336
EU:n osuus	101	107	107	112	107	141
Kansallinen osuus	257	265	256	267	262	195
EU:n osuus yhteensä	763	766	764	766	755	763
Kansallinen osuus yhteensä	559	569	560	564	566	650

*Ympäristötukeen on sisällytetty myös eläinten hyvinvointiin ja ei-tuotannollisiin investointeihin liittyvät tuet.

Maatalouden kansallinen tuki Suomessa, milj. euroa (tuotantovuoteen kohdistuvat tuet).

	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ^{arvio}
Yhteensä	586,1	560,8	534,3	504,9	499,4	323,9
Pohjoinen tuki	335,3	333,5	328,2	317,4	310,9	288,5
Etelä-Suomen kansallinen tuki	86,2	83,4	74,9	62,5	62,9	28,9
LFA-tuen kansallinen lisäosa	119,0	119,3	119,4	119,3	119,7	-
Muut kansalliset tuet	45,6	22,4	11,8	5,7	5,9	5,5

Joulukuussa 2008 saavutetun neuvoteluratkaisun myötä sika- ja siipikarjaloudun tuet irrotettiin tuotannosta vuoden 2009 alussa. Nautakarjaloudun 142-tuet maksetaan edelleen tuotantosidonnaisina tukina.

Etelä-Suomen kansallinen tuki

Etelä-Suomen eli AB-tukialueen kansallinen tuki perustui vuoteen 2013 asti Suomen liittymissopimuksen artiklaan 141. Artikla on mahdollistanut kansallisen tuen maksamisen liittymisestä aiheutuviin vakaviin vaikeuksiin. Artikla 141 ei kuitenkaan määrittele vakavia vaikeuksia eikä rajaa tuen kestoaikaa. Suomalaiset ovat tulkinneet artiklan tarkoittavan valtuutusta pitkäaikaisen tuen maksuun. EU:n komissio on puolestaan nähnyt sen lähinnä määrääkäsena ratkaisuna.

Suomi on neuvotellut artiklan 141 perusteella maksettavan tuen käyttämisestä komission kanssa määrärajoin. Marraskuussa 2007 saavutetun neuvottelutuloksen perusteella Suomi myönsi vuosina 2008–2013 sekä kansallisia suorita tukia että korotettua investointitukea Etelä-Suomen kotieläintaloudelle ja puutarhatuotannolle.

Märehtijöiden tuet maksettiin tuotantosidonnaisina tukina koko tukikauden 2008–2013 ajan. Sika- ja siipikarjaloudun tuet on sitä vastoin maksettu vuodesta 2009 alkaen tuotannosta irrotettuna tilakohtaisena tukena, joka perustuu tilan vuoden 2007 tuotantomääriin.

141-tuen kausi päättyi vuoden 2013

lopussa. Vuonna 2014 kansallisia tulotukia maksettiin kuitenkin Etelä-Suomessa samalla tukirakenteella ja rahoituksella kuin vuonna 2013. Tuen yhteismäärä oli 62,4 miljoonaa euroa, mikä on noin 30 % vähemmän kuin vuonna 2009 maksettu 89,6 miljoonaa euroa.

Vuodesta 2015 alkaen Suomi siirtää merkittävän osan tuotantosidonnaisista Etelä-Suomen tuista osaksi EU:n kokonaan rahoittamia suorita tukia. Tämän myötä Etelä-Suomen maidon- ja naudanlihatuotantoa, lammis- ja vuohitaloutta sekä tärkkelysperunan ja avomaanvihannesten viljelyä tuetaan jatkossa pääosin EU-tukiin pohjautuvalla järjestelmällä.

Nykymuotoista kansallista tulotukea Etelä-Suomessa maksetaan edelleen sika- ja siipikarjaloudelle ja puutarhatuotannolle. Tukien maksaminen ei kuitenkaan perustu enää liittymissopimuksen artiklaan 141, vaan uuden ohjelmakauden artiklaan 149a eli niin sanottuun Suomi-pykälään. Tämä uusi yhteisöläinsäädäntöön perustuva oikeusperusta Etelä-Suomen kansallisen maataloustuen jatkolle hyväksyttiin EU:n toimielimissä syksyllä 2013.

Etelä-Suomen kansallinen tulotuki vastaavasti alenee tässä yhteydessä noin 62,9 miljoonan euron tasolta noin 29,2 miljoonaa euroon, ja siitä edelleen 17,40 miljoonaa euroon vuonna 2020.

Luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa

Luonnonhaittakorvauksen kansallista lisäosaa on maksettu koko maassa vuodesta

2005 alkaen. Lisäosasta sovittiin alustavasti Suomen ja komission välisissä 141-neuvotteluissa vuonna 2003. Vuodesta 2015 lähtien luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa maksetaan osana EU:n luonnonhaittakorvausta.

3.4. Maatalouden rakennetuet ja lomituspalvelut

Investointituet ja varhaiseläkejärjestelyt

Maatalouden investointituilla ja varhaiseläkejärjestelyillä pyritään edistämään yrityskoon kasvua tuotantokustannuksia alentamalla. Näitä rakennetuen muotoja ovat käytännössä korkotuet, avustukset ja valtion takaukset. Korkotukilainoja, joita myönnetään pääasiassa maatalojen tuotantorakennusten rahoittamiseen sekä nuorten viljelijöiden aloitustukeen liittyviin kiinteistö- ja irtaimistohankintoihin, voidaan myöntää vuonna 2015 enintään 250 milj. euroa. Korkotuesta valtiolle aiheutuvat kustannukset ovat vuonna 2015 noin 33 milj. euroa.

Vuonna 2015 kotieläintalouden maatalouden investointikohteet, korkotukilainojen korkotuki ja valtioneuvoston rahoitetaan kokonaan kansallisin varoin. Sen

sijaan nuorten viljelijöiden tilanpidon aloitusten avustusosuus rahoitetaan EU-osarahoitteisesti. Nuorten viljelijöiden tilanpidon aloitusten avustuksiin on vuodelle 2015 budjetoitu 22 milj. euroa. Varhaiseläkejärjestelmällä tarjotaan ikääntyville viljelijöille mahdollisuus tilasta tai tuotannosta luopumiseen. Vuonna 2015 luopumistukien yhteismäärä on 85 milj. euroa.

Nuorten viljelijöiden aloitustuella tuetaan elinkeinon siirtymistä sukupolvelta toiselle. Vuonna 2015 tuella rahoitettiin noin 1 100 tilanpidon aloittamista. Vuonna 2014 myönnettyjen aloitustukien määrä oli 597 kpl, mikä on enemmän kuin edellisvuosina.

Lomituspalvelut

Päätöisillä kotieläintalouden harjoittajilla on oikeus saada 26 lomapäivää vuodessa. Lomituspalveluiden johtamisesta, valvonnasta ja ohjauksesta vastaa sosiaali- ja terveysministeriö. Lomituspalveluiden tarkoitus on turvata maatalousyrityksen keskeytymätön toiminta yrittäjän loman aikana ja turvata sijaisavun saanti esimerkiksi sairauden tai tapaturman takia. Vuonna 2015 maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomituspalveluihin käytetään varoja yhteensä noin 225 milj. euroa.

Eräiden rakennetukikohteiden määrä ja niihin sidotut varat vuosina 2010–2014.

	2010	2011	2012	2013	2014
Avustuspäätöksiä, kpl	2 771	2 537	2 205	2 461	2 801
– lypsykarjatalouden rakentaminen	292	295	276	293	232
– lihakarjatalouden rakentaminen	106	94	87	83	87
– puutarhatalouden investoinnit	67	63	55	51	41
Tilanpidon aloitustuki, kpl	542	535	544	597	1 108
Myönnetty rahoitus yhteensä	95,7	77,3	73,1	92,2	92,2

Lähde: MMM

Maatalous kiistakapulana EU:n ja Yhdysvaltain välisissä vapaakauppaneuvotteluissa

Ellen Huan-Niemi ja Jyrki Niemi

Euroopan unioni (EU) ja Yhdysvallat hierovat parhaillaan laajaa vapaakauppasopimusta. Neuvoteltava sopimus tunnetaan virallisesti nimellä transatlanttinen kauppa- ja investointikumppanuus, jonka lyhennys TTIP tulee englannin sanoista Transatlantic Trade and Investment Partnership Agreement. Neuvottelut kunnianhimoisesta sopimuksesta alkoivat heinäkuussa 2013.

Maatalouskaupan vapauttaminen on yksi vaikeimmista neuvottelukysymyksistä. EU:n ja Yhdysvaltojen maatalous- ja elintarvikopolitiikat eroavat toisistaan merkittävästi ja niiden välillä on ollut viime vuosikymmenen aikana monia kauppapoliittisia kiistoja.

Erilaiset katsantatavat ruoan turvallisuuteen

Sääntelyyn liittyvien kiistakysymysten sovittelu on maataloutta koskevien vapaakauppaneuvotteluiden hankalin osa. EU:lla on tapana tarkastella ruoantuotannon koko ketjun turvallisuutta alkutuotannosta lopputuotteeseen. Yhdysvalloille riittää se, että itse tuote on puhdas. EU ja Yhdysvallat suhtautuvatkin jyrkästi eri tavoin esimerkiksi kasvuhormonien käyttöön lihantuotannossa, lihan patogeenien vähentämistoimenpiteisiin, elintarviketurvallisuusmääräyksiin ja muuntogeenisiin elintarvikkeisiin.

Sekä EU että Yhdysvallat ovat sitoutuneet Maailman kauppajärjestön WTO:n sopimukseen, jonka mukaan ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemistoimenpiteiden tulee olla puhtaasti tieteeseen perustuvia. EU:n politiikkaa ohjaa kuitenkin niin sanottu 'ennalta varautumisen periaate'. EU on tehnyt tästä periaatteesta riskienhallinta-ajattelunsa kulmakiven terveyden ja kasvien suojelua koskevissa asioissa. Yhdysvalloissa sitä pidetään tekosynä rakentaa sellaisia kaupan esteitä, jotka eivät pohjautu tieteelliseen näyttöön.

Lihanpesua ja "hormonilihaa"

Yksi merkittävä osapuolten välinen kauppakiista liittyy EU:n niin sanottuun hormoni-lihakieltoon. Kiistan ytimessä on Yhdysvalloissa yleinen tapa käyttää kasvunedistäjiä lihakarjan myöhäisvaiheen ruokinnassa. Menetelmä nopeuttaa kasvua ja tehostaa ruokintaa. Siitä, että käytäntö aiheuttaisi todellisia terveysriskejä kuluttajille, ei ole kansainvälisesti hyväksyttyä osoitusta. EU voi tosin perustellusti väittää, että kasvunedistäjien käyttö ei ole välttämätöntä lihan tuotannossa, joten niiden käyttö tulisi kieltää, jos terveysriskit kohoavat edes minimaalisesti tai eläinten hyvinvointi kärsii.

Toinen esimerkki kauppakiistoista on se, että yhdysvaltalainen siipikarjanliha on käytännössä suljettu Euroopan markkinoilta taudinaiheuttajien vähentämiskäsittelyjen kiellon vuoksi. Ruhojen kloorivesikäsittelyä kun käytetään Yhdysvalloissa käytännössä kaikessa siipikarjalihan tuotannossa.

EU:n kielteinen suhtautuminen muuntogeenisiin tuotteisiin ja niitä sisältäviin elintarvikkeisiin nähdään myös uhkaavan Yhdysvaltain maatalouden vientiä ja se on jo joissain tapauksissa estänytkin sitä. Erimielisyyksien taustalla ovat Yhdysvaltojen ja EU:n korostuneet erilaiset näkemykset muuntogeenisistä tuotteista ja niiden mahdollisista

terveys- ja ympäristövaikutuksista. Yhdysvaltain neuvottelutavoitteena onkin muuttaa EU:n suhtautumista bioteknologisten tuotteiden hyväksyntään ja merkintöihin.

Sääntelyn ja standardien yhdenmukaistaminen mahdollistaisivat kauppavirtojen merkittävän kasvun osapuolten välillä. Myös maatalouden tuontitulleista luopuminen ja markkinoille pääsyn kaikinpuolinen helpottaminen toisivat elintarvikeryityksille Atlantin molemmin puolin monia etuja.

EU vie viinejä ja tuopähkinöitä sekä soijaa

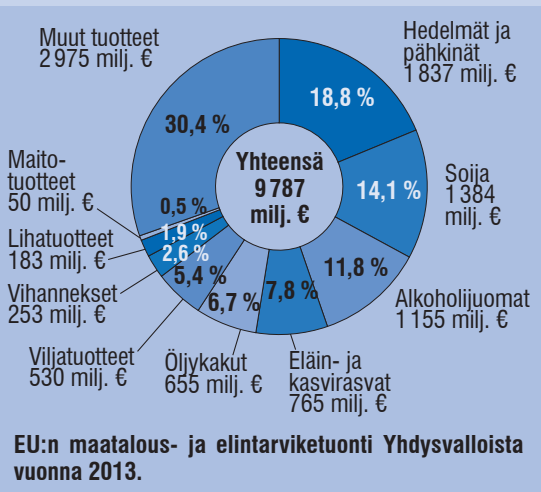
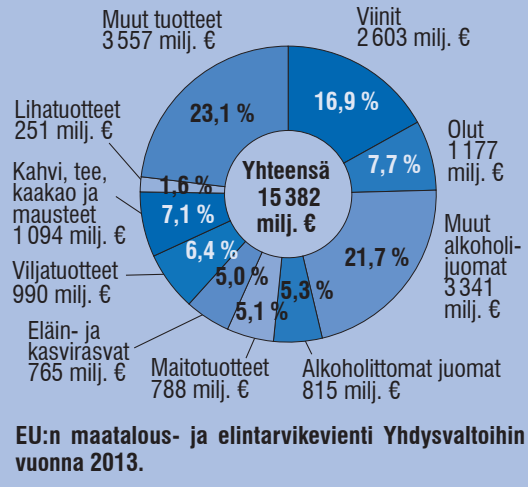
EU ja Yhdysvallat tarjoavat toisilleen jo nykyisin suuret ja merkittävät maataloustuotteiden vientimarkkinat. Vuonna 2013 EU:n maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden Yhdysvaltain viennin kokonaisarvo oli runsaat 15 miljardia euroa. Vienti koostuu valtaosin pitkälle jalostetuista elintarvikkeista. Yli puolet viennin arvosta on erilaisia juomia kuten oluita, viinejä ja väkeviä alkoholijuomia.

EU vastaavasti tuo Yhdysvalloista maatalous- ja elintarviketuotteita vajaan 10 miljardin euron arvosta. Merkittävimpiin tuontituotteisiin kuuluvat pähkinät, soija, jalostetut hedelmät ja vihannekset sekä rehut.

Vaikka EU on elintarviketuotteiden johtava vientitaho, EU:n maatalousala on kauppaneuvotteluiden suhteen puolustuskannalla, koska maatalous nähdään mahdollisena vapaakauppaneuvotteluiden häviäjänä. Yhdysvaltain maataloutta pidetään yleisesti hyvin kilpailukykyisenä, ja se on monessa suhteessa EU:n maataloutta tehokkaampi. EU:n elintarviketaloudelle on tärkeä päästä sopimukseen niin, että unioniin Yhdysvalloista tuotaville tuotteille voidaan asettaa EU:n tiukat turvallisuus- ym. kriteerit.

Syntykö sopu vuonna 2016?

Alun perin neuvottelut piti saada päätökseen vuonna 2015, mutta nyt tavoitteellinen takaraja on siirtynyt vuoteen 2016. Neuvottelut kun ovat osoittautuneet jopa monimutkaisemmiksi kuin alun perin odotettiin. Neuvotteluiden menestykselläkin loppuun saattaminen edellyttääkin osapuolilta suuria kompromisseja ja totuttua joustavampaa lähestymistapaa.

4. MAATALOUDEN TALOUDELLINEN TILA

4.1. Maatalous- ja puutarhayritysten tulos- ja kannattavuuskehitys

Maa- ja puutarhatalouden tulos- ja kannattavuuskehityksen tarkastelu perustuu Luken kannattavuuskirjanpitoiloiden tuloksiin. Tulokset lasketaan noin 900 kirjanpitoiloiden tuloksista painottamalla siten, että keskiarvotulokset kuvaavat noin 37 900 suurimman suomalaisen maatalous- ja puutarhayrityksen keskimääräisiä tuloksia. Nämä yritykset tuottavat yli 90 % Suomen maataloustuotannosta. Tulokset on laskettu siten, että tulo- ja menoerät sekä tuet kohdennetaan suoriteperusteen mukaisesti tuotoiksi ja kustannuksiksi sille vuodelle, jolloin tuotanto on saatu aikaan. Vuosittaiset sadot ja tuotantomäärät sekä hintojen ja tukien muutokset vaikuttavat näin suoraan tarkasteluvuoden tuloksiin.

Ulkoiset tekijät rassaavat tuloksia

Maa- ja puutarhatalouden rakennekehitys on 2000-luvulla ollut nopeaa. Yrittäjät hakevat suuremmalla koolla ja myös erilaisilla yritysmuodoilla vahvempia asemia ruuan tuotannon kovenemaan kilpailuun. Suomen maa- ja puutarhatalous on integroitunut tiiviisti globaaliin ympäristöön. Viime vuosina erityisesti ulkoiset tekijät ovat lisänneet epävakautta ja shokkeja toimintaympäristössä, jotka heijastuvat hintoihin ja markkinoihin.

Tuotantopanosten hinnat ovat pitkään nousseet tuottajahintoja nopeammin, mikä on lisännyt kustannuksia ja heikentänyt kannattavuutta. Tarvikkeiden hinnat, varsinkin energian ja lannoitteiden hinnat ovat nousseet voimakkaasti. Viime vuosina talouden taantuma on hillinnyt panoshintojen nousua samalla kun tuotteiden hinnat ovat jopa vahvistuneet. Viljan ja öljykas-

vien hinnat kääntyivät kuitenkin jyrkkään laskuun vuoden 2013 syksyllä. Markkina-hinnoilla on suuri vaikutus viljelijöiden tuloihin ja yritysten kannattavuuteen.

Myös sadot vaikuttavat suuresti kannattavuuteen. Säävaihtelujen on ennustettu kasvavan, mikä voi osaltaan lisätä viljelyriiskejä. Vuoden 2010 viljasato oli vuosikymmenen pienin, mutta sen jälkeen satovuodet ovat olleet suotuisampia. Vuoden 2013 viljasato oli suurin sitten ennätysvuoden 2009 ja myös muiden kasvien ja nurmien sadot olivat hyviä. Etelä-Suomessa kuivuus kuitenkin paikoin verotti satomääriä.

Tuottojen kasvu hidastui

Viljan ja öljykasvien korkeat hinnat nostivat kasvinviljelytilojen tuloksia viime vuosikymmenen lopun aallonpohjasta. Kun edellisestä hintashokista oli juuri selvitty, hinnat lähtivät jyrkkään laskuun satokauden 2013 alussa. Vilja- ja kasvinviljelytilojen tulokset putosivat rajusti. Sikatiloilla lihan hintojen vauhdittama tulosparannus lopahti heikkoon markkina- ja tuotannonaloilla ei olennaista tulosparannusta ole näkyvissä.

Vuonna 2013 yritysten kokonaistuotto kasvoi 4 % keskimäärin 157 400 euroon tilaa kohti. Lihan ja maidon tuottajahintojen vahvistuminen kasvatti kotieläintuottoa 7 % edellisvuodesta. Kasvinviljelytuotto oli 6 % edellisvuotta suurempi vaikka viljatuotto pieneni viidenneksen. Muun kasvinviljelyn sekä puutarhatuotannon tuotot kasvoivat selvästi. Kasvien tuottajahintojen muutos oli hyvin epäyhtenäistä. Viljojen ja öljykasvien hinnat laskivat jyrkästi vuoden loppupuolella, mutta muiden kasvien ja vihannesten hinnat vahvistuivat. Muut myyntituotot nousivat 12 % ja tukien määrä nousi 1 % keskimäärin 51 600 euroon. Tukien osuus oli 33 % kokonais-

tuotoista. Tukiin on laskettu mukaan myös investointien käyttövuosille jaksotetut investointiavustukset.

Kokonaistuottoon on laskettu mukaan myös tilalla tuotetut ja eläinten rehuina tai omamaan siemeninä käytettyjen tuotteiden arvo. Tämä ns. tilatuotto sisältyy samansuuruisena eränä myös kustannuksiin, joten se ei vaikuta yrittäjätuloon tai muihin tuloksiin.

Panoshintojen nousu vaatimatonta

Maatalouden tuotantokustannukset nousivat 5 % vuonna 2013 keskimäärin 184 500 euroon. Parin viime vuoden aikana tuotantopainosten hintojen nousu on ollut laman seurauksena maltillista. Vuonna 2013 hinnat nousivat keskimäärin 2,4 %. Energiantuotteiden hinnat laskivat hieman, mutta rehujen hinnat nousivat 6,5 %. Viljelykustannukset ja ostorehut nostivat tarvikekustannusta 11 % edellisvuodesta. Vakuutukset ja vuokrat kasvattivat muun kustannuksen erää lähes 10 %. Palkatun työvoiman käyttö lisääntyi ja sen kustannus nousi 19 %:iin koko työkustannuksesta. Koko työpanoksesta 82 % tehtiin yrittäjäperheen omin voimin. Oman pääoman laskentakoron alentuminen alensi koko pääoman korkokustannusta 11 %.

Kustannusten vähentämisen jälkeen yrittäjäperheen työn ja oman pääoman korvaukseksi jäävä yrittäjätulo putosi 18 % keskimäärin 17 900 euroon tilaa kohti. Yrittäjätulo jäi korvaukseksi maa- ja puutarhataloudessa käytetyille omille resursseille, 1985 tunnin työpanokselle ja yritykseen sijoitetulle 329 500 euron omalle pääomalle.

Kun yrittäjätulosta vähennetään näiden kustannukset, saadaan kaikki tuotantokustannukset huomioon ottaessa yrittäjänvoitto, mikä oli -27 200 euroa. Kustannukset olivat 17 % tuottoja suuremmat. Oman työn palkkakustannus on laskettu työtuntikirjanpidon työtuntien ja maataloustyöntekijöiden 14,90 euron tuntipalkan perusteella.

Oman pääoman laskentakorko on laskettu tilakohtaisesti riskittömän koron ja riskipreemion summana. Riskittömänä korkona käytetään Suomen valtion 5 vuoden obligaatioiden tuottoa. Yrityskohtainen riskipremio lasketaan liiketulosprosentin, omavaraisuusasteen ja suhteellisen velkaantuneisuuden perusteella. Laskentakorko oli vuonna 2013 keskimäärin 4,8 % kun se edellisvuonna oli 5,7 %.

Kannattavuus laskussa

Maa- ja puutarhatalouden tulos kääntyi selvään laskuun vuonna 2013. Vuoden 2000 jälkeen kannattavuuden tunnusluvut ovat olleet yhtä huonoja viimeksi vuonna 2009, kun tuottajahinnat romahtivat. Sen jälkeen vuosina 2010–2012 tuloskehitys on ollut tasaisen vaatimatonta. Tilakoon kasvusta huolimatta yrittäjätulo on laskenut reaalistasaisesti pari prosenttia vuodessa. Vuonna 2013 kannattavuuskerroin oli keskimäärin 0,40. Tunnusluku saadaan jakamalla yrittäjätulo palkka- ja korkovaatimuksen summalla. Maatalousyrittäjät saavuttivat siten vain 40 % palkka- ja korkotavoitteista. Yrittäjätulo riitti 5,9 euron tuntipalkkaan ja 1,8 %:n tuottoon omalle pääomalle.

Lypsykarjatilojen yrittäjätulo putosi 16 % 39 700 euroon ja kannattavuuskerroin laski 0,60:stä 0,52:een. Kokonaistuotto oli lähes edellisen vuoden tasolla ja kustannukset kasvoivat pari prosenttia, mikä johti yrittäjätulon 7 600 euron laskuun. Maitotuotto kasvoi 4 %, mutta viljatuotto putosi kolmanneksen. Tarvikkeet ja palkat lisäsivät eniten kustannuksia. Korkomenot ja oman pääoman korkokustannus puolestaan alenivat. Lihakarjatilojen kannattavuus on viime vuosina hieman kohentunut, mutta emolehmätilojen kannattavuus junnaa alemmalla tasolla. Lihakarjatilojen kannattavuuskerroin nousi 0,47:stä 0,57:een, kun emolehmätilojen jäi 0,44:een.

Sianlihan tuottajahinnan nousun aikaan saama tulosparannus vuonna 2012

jäi sikatiloilla lyhytaikaiseksi. Sikatalouden kannattavuus heikkeni rajusti vuonna 2013. Yrittäjätulo jäi 15 500 euroon (-62 %) ja kannattavuuskerroin putosi 0,56:sta 0,22:een. Tulos on selvästi viime vuosien tasoa heikompi. Viljatuottojen aleneminen ja tuottoja suurempi kustannusten muutos johtivat yrittäjätulon laskuun. Sikatilojen yrityskoko oli selvästi edellisvuotta suurempi.

Viljanviljelyn kannattavuus on viime vuosina vaihdellut rajusti viljan hintojen vauhdissa. Satovuonna 2010/11 alkanut korkeiden viljanhintojen kausi päättyi vuonna 2013 uuden satovuoden alkaessa. Vuoden loppuun mennessä viljojen ja öljykasvien hinnat putosivat noin kolmanneksen, mikä vei viljatilojen kannattavuuden heikoimpien vuosien 2008–2009 tasolle. Yrittäjätuloa jäi 4 700 euroa (-57 %) ja kannattavuuskerroin putosi 0,39:sta 0,17:een. Perunan ja sokerijuurikkaan viljelyssä korkeat hinnat kohensivat kannattavuutta, mutta muilla kasvinviljelytiloilla tulos jäi heikoksi.

Kannattavuuseroja

Tukialueiden väliset kannattavuuserot olivat vuonna 2013 tavallista pienempiä. Kannattavuus heikkeni kaikilla tukialueilla, eniten A- ja C2p-alueilla. Kannattavuus on keskimääräistä parempi C2–C3-tukialueilla, joilla on vahvaa maito- ja nautakarjataloutta. Kasvinviljelyn heikko kannattavuus pudotti A-tukialueen heikoimmaksi.

Kannattavuudeltaan parhaiden tilojen eli hyvät-ryhmän yrittäjätulo oli keskimäärin 47 500 euroa ja kannattavuuskerroin oli 0,79. Kokonaispääomalle saatiin 1,8 %:n tuotto. Huonoimman eli heikot-ryhmän yrittäjätulo oli negatiivinen -10 300 euroa, joten omalle työlle ja pääomalle ei saatu lainkaan korvausta. Hyvät-ryhmän tilojen viljelyalat ja eläinmäärät ovat selvästi heikot-ryhmää suurempia.

Kannattavuuserot ovat huomattavia myös saman tuotantos suunnan ja koko-

luokan tiloilla. Keskikokoisilla lypsykarjatililla hyvät-ryhmän kannattavuuskerroin oli 0,92 mutta heikot-ryhmässä jäätiin 0,26:een. Suurimpien lypsykarjatilojen hyvät-ryhmässä kannattavuustavoite saavutettiin ja kannattavuuskerroin oli 1,31. Saman kokoluokan heikoimman neljänneksen kannattavuuskerroin jäi kuitenkin vain 0,10:een.

Pääoman tuotto jäi heikoksi

Kun yrittäjätulosta vähennetään oman työn palkkakustannus, saadaan oman pääoman tuotoksi jäävä nettotulos, joka oli keskimäärin -11 700 euroa. Oman pääoman tuotto prosentti oli 3,6 %. Maa- ja puutarhatalouden tuloveroja ei ole vähennetty kuluina nettotuloksessa.

Maa- ja puutarhatalouden kokonaispääoman tuotto oli -8 800 euroa vuonna 2013. Se saadaan lisäämällä nettotulokseen maksetut korot. Tilikauden keskimääräinen pääoman määrä oli 439 700 euroa, joten kokonaispääoman tuotoksi saadaan -2,0 %. Pääomalle ei saatu keskimäärin tuottoa lainkaan. Tuotantosunnittain pääoman tuotto vaihteli 0,1 %:sta -5,0 %:iin.

Vakavaraisuus on hyvä

Maatalous- ja puutarhayritysten pääoma oli vuonna 2013 keskimäärin 444 400 euroa, josta omaa pääomaa oli 329 500 euroa eli 74 %. Jatkuva rakennemuutos on kasvattanut pääoman määrää. Koko pääoman määrä tilaa kohti on yli kaksinkertaistunut 2000-luvun alusta. Investointien rahoitus nojaa pitkälti vieraaseen pääomaan ja investointiavustuksiin. Velkojen määrä on kasvanut pääoman kasvua nopeammin, mutta vakavaraisuus on kuitenkin pysynyt toimialalle tyypillisen hyvänä.

Yritysten koko pääomasta on omaa pääomaa keskimäärin 74 %. Omavaraisuusaste on korkein viljatililla 83 % ja alhaisin kasvihuoneyrityksissä 31 %. Sika- ja siipikarjatililla koko pääoman määrä

on kaksinkertainen ja velkamäärä 2–3-kertainen keskiarvoon verrattuna. Velkaa on eniten siipikarjatiloiilla ja kasvihuone-yrityksissä.

Velkojen suhde liikevaihtoon eli suhteellinen velkaantuneisuus on kasvanut 2000-luvun alun 60 %:sta yli 80 %:iin. Vuosikymmenen vaihteen parin laskuvuoden jälkeen velkaantuneisuus on kääntynyt nousuun liikevaihdon kasvun hidastuttua. Tunnusluku kertoo yritysten kasvaneesta rahoitusriskistä, jota matalalla pysyneet lainakorot ovat toisaalta helpottaneet.

Erot velkaisuudessa tilojen ja tuotantosuuntien välillä ovat suuria. Velkaantuneisuus on korkein muilla lammas- ja vuohitiloilla (97 %) ja alhaisin avomaan puutarhatiloilla (41 %). Velat keskittyvät kasvaville tiloille. Joka neljännellä tilalla suhteellinen velkaantuneisuus jää alle 10 %:iin. Toisaalta noin 10 %:lla tiloista velkojen määrä on yli kaksinkertainen tuloihin verrattuna.

Taseen omaisuuserät on arvostettu käypiin arvoihin eikä investointiavustuksia tai käytettyjä varauksia ole vähennetty omaisuusarvoista. Investointiavustuksilla hankitun käyttöomaisuuden arvo sisältyy kokonaan poistopohjaan ja avustukset jakotetaan tuotoiksi vastaavien omaisuuserien poistojen tahdissa.

MTT:n tulos- ja kannattavuusennuste

Vuotta 2014 koskevat tulos- ja kannattavuusluvut perustuvat kirjanpitoaineistosta laskettuihin yrityskohtaisiin ennusteisiin. Niissä on otettu huomioon tuote- ja panoshintojen ja tukien muutokset sekä alueittaiset kasvien keskisatojen muutokset. Tuet ovat ennusteessa vuoden 2014 toteutuneita tukia. Tilakohtaisen yrityskoon, tuotanto- ja panosrakenteen on oletettu pysyvän vakiona.

Yrityskohtaiset ennusteet on painotettu kuvaamaan noin 36 400 suurimman maatalous- ja puutarhayrityksen keskiarvo-

tuloksia. Painotuksessa on käytetty Luken Tilastopalvelujen rakennetilaston mukaista yritysrakennetta, minkä seurauksena rakennemuutos vaikuttaa painotettuihin ennustelukuihin.

Ennustevuoden painotusaineisto perustuu kannattavuuskirjanpidon rakenne-ennustemallin tuloksiin. Ennuste lasketaan aikajänteen 1998–2013 perusteella. Tilamäärä alenee kun tuotannosta luopuu pääosin pienempiä yrityksiä, jolloin vuoden 2014 ennusteessa suuremmat kirjanpitoilat saavat suuremmat painokerroimet. Tätä kautta rakenne- ja tuottavuuskehitys vaikuttaa tulosennusteisiin.

Vuoden 2014 ennakkotulokset

Maa- ja puutarhatalouden kokonaistuotto pieneni vuonna 2014 edellisvuodesta 2 % 154 800 euroon. Kokonaistuotoista oli myyntituottoja 58 %, tukia 33 % ja muita tuottoja 9 %. Tuotot alenivat tuottajaintojen lähes 10 % laskun seurauksena. Viljan hinnat olivat neljänneksen edellisvuotta alempia ja myös kotieläintuotteiden hinnat laskivat poikkeuksellisen paljon. Kotieläintuotto pysyi lähes ennallaan, mutta kasvi- ja viljelytuotto jäi viidenneksen edellisvuotta pienemmäksi. Myös tuotantopanosten hinnat alenivat, mutta lasku jäi vajaaseen 3 %:iin. Viime vuosien maltillinen panoshintojen nousu on osaltaan hillinnyt kustannusten nousua. Kustannukset ilman palkka- ja korkovaatimusta laskivat 2 % ja koko tuotantokustannus 1 % edellisvuodesta. Kustannuskuorma keveni eniten polttoaine- ja rehukustannusten ansiosta.

Yritysten tulokset heikkenivät ennusteen mukaan hieman vuodesta 2013. Yrittäjätulo laskee keskimäärin vain pari prosenttia ja kannattavuuskerroin laskee 0,40:stä 0,39:een. Kun 17 600 euron yrittäjätulosta vähennetään omasta työstä ja pääomasta aiheutuneet 45 300 euron kustannukset, saadaan yrittäjänvoitoksi –27 800 euroa.

Kannattavuuden alamäki jatkuu kas-

vinviljelytiloilla. Viljan hintojen lasku alentaa tuottoja ja heikentää viljatilojen tuloksia vaikka kustannusten kasvu on maltillista. Sika- ja siipikarjatiloiilla ei näy käännettä parempaan. Sianlihan ylituotanto Euroopassa ja Venäjän tuontikielto käänsivät tuottajahinnan laskuun ja sekoitivat markkinoita. Rehun hintojen lasku vähentää kustannuksia, mutta se ei riitä korvaamaan tuottojen laskua ja seurauksena on kannattavuuden heikentyminen.

Nautakarja- ja lammastiloilla kannattavuus hieman kohentuu. Lampaanlihan hyvä hintakehitys on tukenut lammastilojen tulosparannusta, joskin kannattavuuden taso on vaatimaton. Naudanlihan hinnan alentuminen jäi pariin prosenttiin ja vaatimaton kustannusten kasvu tukee kannattavuutta. Myös lypsykarjatiloiilla toivutaan edellisen vuoden notkahduksesta, vaikka maidon tuottajahinta on kovassa paineessa. Lypsykarjatilojen kustannukset pysyivät kurissa ja ennusteessa huomioitu rakennekehitys lisää tuottoja. Ennusteessa karjakoon lasketaan nousevan 32,5:stä 34,7 lehmään.

Ennusteessa laskettu kannattavuuskerroin oli lypsykarjatiloiilla 0,58, muilla nautakarjatiloiilla 0,53, sikatiloilla 0,20, siipikarjatiloiilla 0,37, avomaapuutarhoilla 0,52, kasvihuoneyrityksillä 0,69, viljatiloiilla 0,10 ja muilla kasvinviljelytiloilla 0,08.

EU-typologia ja painotus

Kannattavuuskirjanpidon tuloksissa yritysten tuotantosuunnat ja kokoluokat määritetään ns. EU:n maatilatypologian avulla. Typologia uudistettiin vuonna 2010, jolloin siirryttiin tuotteiden tuottoihin perustuvaan luokitteluun (SO = standard output). Luokittelu perustuu maakunnittain (NUTS3-alue) laskettuihin kasvi- ja eläin-kohtaisiin tuottoihin. Tuotot lasketaan alu-

een keskisatojen, eläintuotosten ja hintojen perusteella.

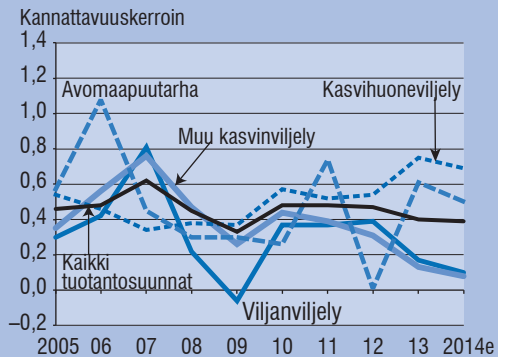
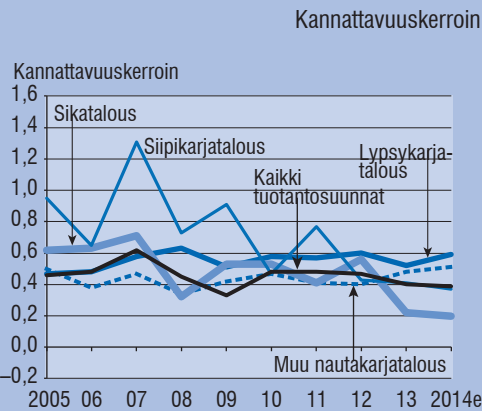
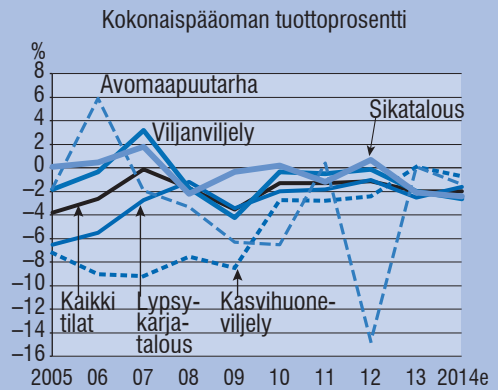
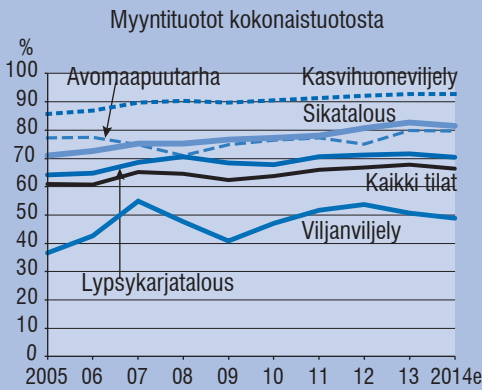
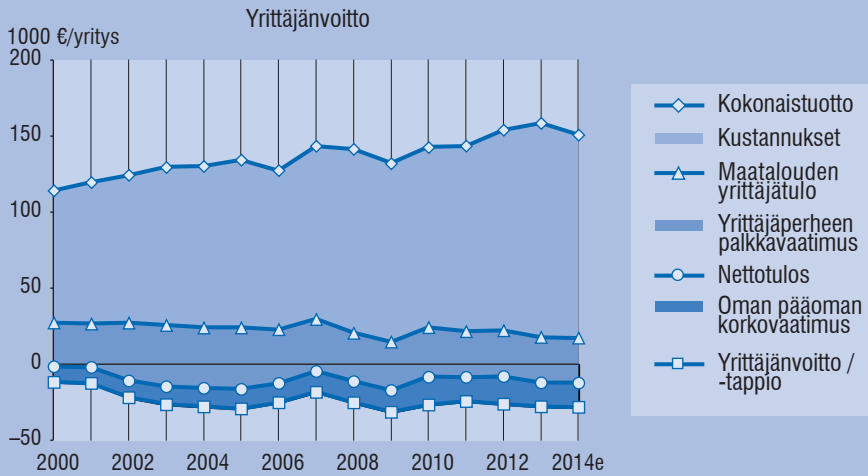
Yrityksen tuotantosuuntaa ja kokoluokkaa määritettäessä viljelykasvien viljelypinta-alat ja kotieläinten keskieläinmäärät kerrotaan niiden alueittaisilla standardituotoilla. Tulojen summana saadaan yrityksen taloudellinen koko euroina. Tuotantosuunta määräytyy yrityksen koko standardituoton muodostumisen perusteella.

Lammas-, vuohi- ja muu laidunkarja-tuotantosuunnan laskentaa on tarkennettu siten, että kirjanpitotiloja painottavasta tilajoukosta jätettiin pois ravi- ja ratsastustallit. Tämä parantaa lammäs- ja vuohtiloiden tulosten edustavuutta. Taloustohtorissa ja tässä esitetyt tulokset on laskettu uuden typologian ja painotuksen mukaan koko tarkastelujaksolta.

Maa- ja puutarhatalouden tulokset Taloustohtorista

Maa- ja puutarhatalouden sekä porotalouden tulokset ovat nähtävissä Taloustohtorin verkkopalveluissa. Palveluista on saatavissa mm. eri tuotantosuuntia ja tilakokoja edustavien yritysten keskiarvotulokset käyttäjän valitsemia alueluokituksia käyttäen vuodesta 2000 lähtien. Taloustohtorin esittämät tulokset lasketaan kirjanpitotilojen luvuista painotettuina, jolloin tulokset ovat yleistettävissä kuvaamaan tarkasteltavan alueen keskiarvotuloksia.

Taloustohtorista on saatavissa myös kaikkien EU:n jäsenmaiden maatalouden perustulokset (FADN standard results-verkkopalvelu) sekä Luken laskemat kannattavuutta ja vakavaraisuutta kuvaavat tunnusluvut (FADN advanced results-verkkopalvelu). FADN-aineisto sisältää yli 80 000 maatalan tulokset, jotka painotetaan kuvaamaan noin 5 miljoonan EU-maatalan taloutta.

Maatalous- ja puutarhayritysten tulos- ja kannattavuuskehitys.

4.2. Suomen maa- ja puutarhatalouden talouskehitys

Suomen maa- ja puutarhatalouden tuotto- ja kustannuserien sekä varallisuuden kehittymistä kokonaistasolla seurataan Lukessa Maatalouden kokonaislaskenta -järjestelmällä. Siinä Suomen maa- ja puutarhataloutta kuvaavat kokonaistulokset lasketaan painottamalla ja summaamalla yrityskohtaisesta kannattavuuskirjanpitoaineistosta.

Toteutuneiden tulosten lisäksi lasketaan ennusteet vuodelle 2014, jotka perustuvat kannattavuuskirjanpidon ennustejärjestelmällä tehtyihin yrityskohtaisiin ennusteisiin (ks. luku 4.1.). Jatkuvasti päivitettävät ennustetulokset ovat nähtävissä Luken Taloustohtori-sivuston Maatalouden kokonaislaskenta -verkkopalvelussa (www.mtt.fi/taloustohtori/kokonaislaskenta).

Tuloskehitys

Maa- ja puutarhatalouden tuotot olivat ennusteen mukaan vuonna 2014 noin 5,9 mrd. euroa. Tuotantokustannukset olivat noin 7,1 mrd. euroa. Kokonais-

tuottojen ja tuotantokustannusten erotuksena saatava absoluuttista kannattavuutta kuvaava yrittäjänvoitto oli negatiivinen, -1,2 mrd. euroa.

Kun yrittäjäperheen työstä ja omasta pääomasta aiheutuvat kustannukset jätetään pois tuotantokustannuksista, saadaan näille panoksille katteeksi jäävä yrittäjätulo. Ennuste yrittäjätulosta vuodelle 2014 on 592 milj. euroa eli 5,7 prosenttia heikompi kuin vuonna 2013. Vuodesta 2000 alkavalla seurantajaksolla vain vuonna 2009 yrittäjätulo oli heikompi, 534 milj. euroa.

Tuottoerittely

Maa- ja puutarhatalouden vuoden 2014 tuotot ovat ennusteen mukaan 5,9 mrd. euroa, josta tukia 1,95 mrd. euroa eli 35 %. Tuet sisältävät myös aiempien vuosien investointiavustuksista vuodelle 2014 jaksottuvat erät, jotka jaksotetaan tuotoiksi samalla tahdilla kuin ko. omaisuusosista lasketaan poistoja.

Kotieläintuottojen osuus tuotoista on 35 % ja kasvinviljelytuottojen 18 %. Kasvinviljelytuotot sisältävät myös välituotteet eli itse tuotetut ja tilalla käytettävät rehut ja siemenet.

Maa- ja puutarhatalouden talouskehitys (milj. euroa) sekä kannattavuuskerroin ja kokonaispääoman tuotto-%

Vuosi	Tiloja edustettuna	Tuotto	Tuotantokustannus	Yrittäjänvoitto	Yrittäjätulo	Yrittäjätulo vuoden 2014 hinnoin	Kannattavuuskerroin	Kokonaispääoman tuotto-%
2014e	52 031	5 860	7 085	-1 225	592	592	0,33	-2,9
2013	54 369	6 152	7 391	-1 241	628	641	0,34	-2,9
2012	56 792	6 146	7 409	-1 266	767	806	0,38	-2,4
2011	58 001	5 863	7 004	-1 135	828	899	0,42	-2,1
2010	59 303	5 689	6 927	-1 234	892	1 008	0,42	-2,5
2009	61 018	5 405	6 859	-1 453	534	657	0,27	-4,5
2008	62 540	5 644	6 982	-1 333	645	808	0,33	-3,6
2007	63 867	5 567	6 577	-1 006	992	1 236	0,50	-1,9
2006	66 434	5 038	6 252	-1 210	766	994	0,39	-4,0
2005	67 542	5 038	6 330	-1 290	808	1 047	0,39	-5,0
2004	70 161	4 942	6 247	-1 303	800	1 049	0,38	-5,2
2003	71 918	5 030	6 264	-1 234	900	1 161	0,42	-4,9

Puutarhatuoton osuus on 10 % tuotoista. Tämä sisältää myös välitettyjen tuotteiden myyntituloja. Niin kasvinviljely-, kotieläin- kuin puutarhatuottoihin hinnoitellaan myös maatalous -toimialan ulkopuolelle luovutetut ja myös yrittäjäperheen omaan käyttöön otetut tuotteet.

Laskennassa tulo- ja menoerät sekä tuet kohdennetaan suoriteperiaatteen mukaisesti tuotoiksi ja kustannuksiksi sille vuodelle, jona tuotanto on aikaansaatu. Vuosittaiset sato- ja tuotosvaihtelut sekä hintojen ja tukien muutokset heijastuvat näin välittömästi tarkasteluvuoden tuloksiin. Myyntien tai tukimaksatusten siirtyminen seuraavalle tilivuodelle ei vaikuta tuloksiin.

Kustannuserittely

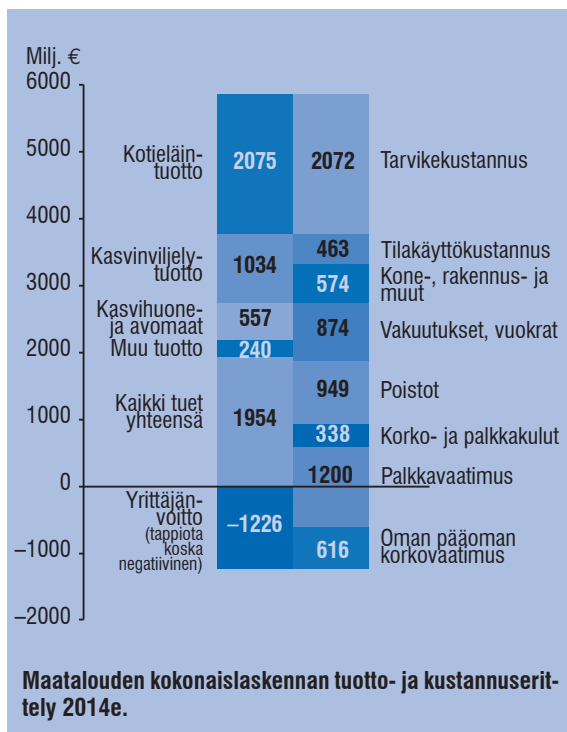
Maa- ja puutarhatalouden tuotantokustannukset olivat vuoden 2014 ennusteen mukaan noin 7,1 mrd. euroa. Tämän tarkastelun kustannusryhmittelyssä suurin

kustannuserä on 2,1 mrd. euron tarvikekustannukset, jotka muodostavat 29 % tuotantokustannuksesta. Poistokustannukset 0,95 mrd. euroa, muodostavat noin 13 % tuotantokustannuksesta.

Yrittäjäperheen omasta työpanoksesta 15,1 euron tuntipalkkavaatimuksella laskettu palkkavaatimuskustannus oli 1,2 mrd. euroa eli 17 %:ia tuotantokustannuksesta. Tämän suuruinen rahameno yrittäjälle aiheutuisi, mikäli hän teettäisi työt palkkatyönä.

Kannattavuuskirjanpidossa oman pääoman korkovaatimuskustannus lasketaan kirjanpitoilöjen yrityskohtaiseen riskiin perustuvan korkoprosentin mukaisesti (ks. luku 4.1). Kaikkien yritysten keskimääräinen korkoprosentti oli noin 4,7 prosenttia, minkä mukainen korkovaatimuskustannus on vuoden 2014 ennusteessa 616 milj. euroa.

Tarkempi erittely kustannuserien ja myös tuottoerien kehityksestä on sivulla 94.

Kannattavuuskehitys

Vuoden 2014 noin 592 milj. euron yrittäjätulon tulisi kattaa yrittäjäperheen omasta työstä ja pääomasta aiheutuvat kustannukset. Yrittäjäperheen työtunneista 15,1 euron tuntihinnalla aiheutuu 1,2 mrd. euron palkkavaatimuskustannus sekä noin 13,4 mrd. euron omasta pääomasta 616 milj. euron korkovaatimuskustannus. Kannattavuuskerroin 0,33 saadaan, kun yrittäjätulo jaetaan palkka- ja korkovaatimuskustannusten summalla. Toisin sanottuna yrittäjätulo kattaa 33 %:ia palkka- ja korkovaatimuskustannuksesta. Tasoltaan Suomen koko maatalouden kannattavuuskerroin on ollut vuosittain noin 0,1 yksikköä alhaisempi kuin kannattavuuskirjanpitoilösten Suomen 36500 suurimman tilan keskiarvokannattavuus.

Mikäli 592 milj. euron yrittäjätulosta vähennetään täysimääräisenä 1,2 mrd. euron tuntipalkkavaatimus, jää omalle pääomalle negatiivinen korvaus, ja oman pääoman tuotto prosentti painuu negatiiviseksi, -4,5 prosentin tasolle. Kokonaispääoman tuotto prosentti oli myös negatiivinen, -2,9 %.

Vakavaraisuuskehitys

Maa- ja puutarhatalouteen sitoutunut pääoma on ennusteen mukaan 17,8 mrd. euroa tilivuoden 2014 lopussa. Omaisuus-erät on arvostettu käypiin arvoihin, eikä investointiavustuksia tai käytettyjä varauksia vähennetä omaisuusarvoista. Investointiavustuksilla hankitusta käyttöomaisuudesta lasketaan poistokustannukset ja avustukset jaksotetaan poistojen tahdissa tuloslaskelmassa tuotoiksi.

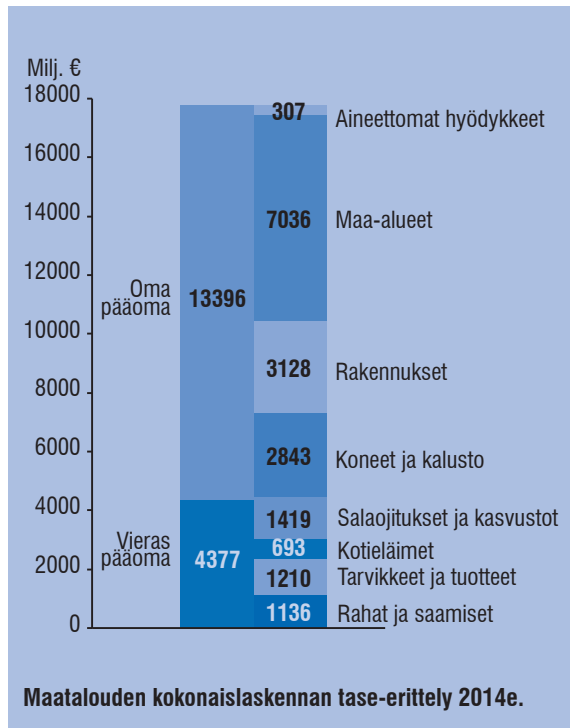
Kokonaispääomasta on yrittäjän omaa pääomaa 13,4 mrd. euroa ja sen osuus yritysten koko pääomasta oli keskimäärin 75 %. Vierasta pääomaa oli vuoden 2014 lopussa noin 4,4 mrd. euroa. Yrittäjäperheen mahdolliset velat metsätaloudesta, muusta yritystoiminnasta ja yksityistaloudesta eivät sisälly maatalouden velkoihin. Maatalouden velkojen suhde liikevaihtoon eli suhteellinen velkaisuus oli 82 %:ia. Liikevaihto sisältää vain myyntituotot ja tuet.

Painotusjärjestelmä ja laskentamuutos

Kokonaislaskennassa koko maan tulokset saadaan laskemalla kannattavuuskirjanpito-tilojen tulokset yhteen. Koska koko maassa maatalousyrityksiä on vuonna 2014 noin 52 000 kappaletta, otetaan kunkin 900 kirjanpito-tilan luvut mukaan kokonaissummaan monta kertaa kullekin kirjanpito-tilalle

määritetyn painokertoimen mukaisesti. Painokertoimet määritetään koko maan tiloille kerralla siten, että tuotantosuuntien, tilakokoluokkien ja tukialueiden painottamalla lasketut tilamäärät vastaavat todellisia tilamääriä, ja että lisäksi tukialueiden painottamalla lasketut viljelyalat vastaavat todellisia kokonaisviljelyaloja.

Tuottoerittelyssä eri kasvien tuottoerät sisältävät uutena komponenttina myös tilalla tuotettujen ja käytettyjen rehujen ja siementen arvon vuodesta 2000 lähtien. Tuloslaskelmassa nämä erät lisätään yhtenä eränä tuottoihin liikevaihdon jälkeen, joten ne sisältyvät kokonaistuottoon. Sama erä sisältyy tilakäyttökustannus-nimisenä kustannuksiin, joten yrittäjätuloon tai kannattavuuskertoimeen muutos ei vaikuta. Laskentamuutos tuo esille kotieläintilojen kasvinviljelyn merkityksen rehuntuotannossa ja antaa paremmin mahdollisuuden verrata omiin ja ostorehuihin perustuvia yritysryhmiä.

5. MAATALOUS JA YMPÄRISTÖ

5.1. Maatalouden ympäristövaikutukset

Maataloudella on merkittävä rooli ruoantuotannon ohessa monimuotoisuuden ylläpitäjänä sekä maaseutumaisen ja virkistyspalveluiden tarjoajana. Myönteisten vaikutustensa lisäksi maatalous aiheuttaa kuitenkin myös haitallisia ympäristövaikutuksia, jotka kohdistuvat maaperään, vesistöihin ja ilmakehään.

Maaperä

Maaperän laadulla, viljelyominaisuuksilla ja viljelykierrolla on keskeinen merkitys pellon ympäristökuormituksessa. Suomalaisessa viljelymaassa ei ole raskasmetalleja, sen fosforipitoisuus on keskimäärin tyydyttävä, happamuus on lisääntymässä ja orgaanisen aineksen pitoisuus on laskusuunnassa.

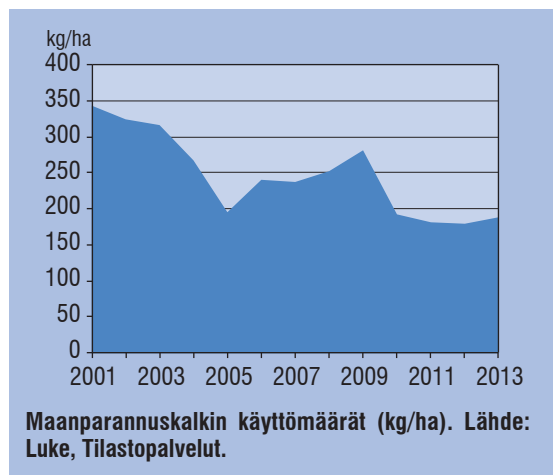
Viljelymaan fosforipitoisuus on sekä peltojen tuotokyvyn että ympäristökuormituksen mittari. Suomessa peltojen fosforipitoisuudet ovat nousseet aina näihin päiviin saakka, vaikka fosforilannoitusta on vähennetty tuntuvasti muun muassa ympäristötukijärjestelmän lannoiterajoittein. Tällä hetkellä ostolannoitteiden mukana tuleva vuotuinen fosforilisäys on alle 6 kg/ha, joka on vain noin yksi neljäsosa vuoden 1995 määrästä. Karjanlannan mukana pelloille tuleva fosforimäärä (n. 8 kg/ha) on suurempi kuin ostolannoitteiden sisältämä fosforimäärä, eikä siinä ole tapahtunut olennaista pienenemistä EU-jäsenyyden aikana.

Tutkimusten mukaan kokonaisfosforilannoitusta (ostolannoitteet + karjanlanta) voitaisiin edelleen jonkin verran vähentää satotasojen pienentymättä kaikkein fosforiköhyimpiä pel-

tolohkoja lukuun ottamatta. Peltojen fosforitaseen kääntäminen negatiiviseksi on tämänhetkisen tiedon valossa tehokkain keino hillitä vesistöjen fosforikuormitusta pysyvästi.

Maan rakenne vaikuttaa osaltaan peltoviljelyn aiheuttamaan vesistökuormitukseen. Maan tiivistyminen huonontaa maan vedenläpäisevyyttä sekä lisää ravinteiden pintahuuhtoutumisen ja eroosion riskiä. Se huonontaa myös kasvien ravinteiden ottoa, mikä alentaa lannoitteiden hyväksikäyttöastetta. Maan vedenläpäisevyyden huonontuessa myös kasvihuonekaasujen vapautuminen voi lisääntyä.

Suomen pinta-alasta vain noin 7 % on peltomaata. Peltomaan omistussuhteilla on keskeinen vaikutus maan pitkän aikavälin tuotto-ominaisuuteen. Tutkimusten mukaan perusparannuksia tehdään merkittävästi vähemmän vuokrapelloilla kuin viljelijän omistuksessa olevilla pelloilla. Esimerkiksi käytetyn maanparannuskalkin määrä on pellonvuokrauksen lisääntyneenä vähentynyt puoleen siitä, mitä se oli ennen EU-jäsenyyttä. Maanparannuskalkin keskimääräinen käyttömäärä on laskenut alle 200 kg:aan/ha/vuosi, joka ei riitä ylläpitämään pellon tuotokkykyä.

Maatalouden vesistökuormitus

Ravinteita huuhtoutuu pelloilta ojiin, jokiin, järviin ja meriin, joissa ne aiheuttavat vesistöjen rehevöitymistä. Rehevöityminen ilmenee muun muassa veden sameamisena, levien lisääntymisenä sekä kesäisinä sinilevien massaesiintymisinä. Vaikka hehtaarikohtaisia ravinteiden käyttömääriä on saatu vähennettyä merkittävästi, vesien rehevöityminen on jatkunut, eikä vesistöjen tilassa ole tapahtunut mittauksin havaittavaa parantumista.

Suomen ympäristökeskuksen arvion mukaan noin 50 % vesistöjen typyikuormituksesta ja 60 % fosforikuormituksesta on peräisin maataloudesta. Suomen maatalouden osuus koko Itämeren ravinnekuormituksesta on typen osalta noin neljä prosenttia ja fosforin osalta noin viisi prosenttia. Saaristomeren ja rannikkovesiemme kuormituksesta maatalouden osuus on huomattavasti suurempi. Vesistökuormitusta aiheuttavat sekä peltoviljely että kotieläintuotanto. Kotieläintuotannon keskitymisen seurauksena lannan tuotanto on useilla paikkakunnilla liian suuri käytettävissä olevaan peltoalaan ja viljeltävien kasvien tarpeisiin nähden. Varsinkin lannan sisältämästä fosforista on tullut ongelma.

Maatalouden päästöt ilmaan

Ilmastonmuutos asettaa haasteita myös Suomen maataloudelle. Sopeutumiseen tähtäävät toimenpiteet muuttavat lajien ja lajikkeiden voimasuhteita sekä eri viljelykasvien ja -menetelmien suhteellista kannattavuutta. Maatalous vaikuttaa myös itse ilmastonmuutokseen.

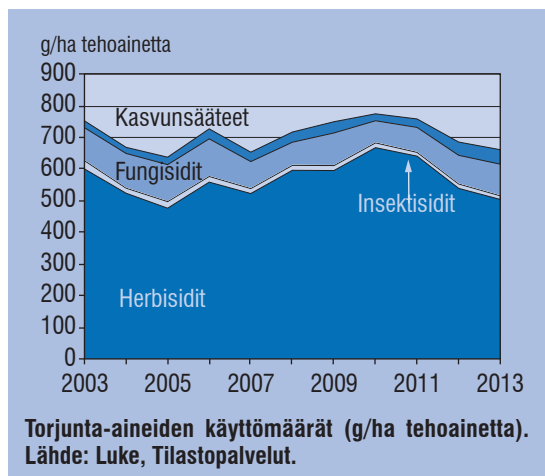
Varsinaisen maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöt ovat noin 9 % maamme kokonaispäästöistä. Ne syntyvät pääasiassa nautaeläinten ruoansulatuksessa (metaanipäästöt) sekä turvemaiden orgaanisen aineksen ja lannan ja lannoitteiden hajotessa (dityppioksidipäästöt).

Maaperän hiilidioksidipäästöjä ja maatilojen energiankulutuksen päästöjä ei lasketa YK:n ilmastopöytäkirjan mukaisesti varsinaiselle maataloussektorille. Maaperän hiilidioksidipäästöt raportoidaan ns. LULUCF-sektorilla (maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätalous). Maatalousrakennusten, viljankuivauksen ja maatalouskoneiden energiankulutuksen päästöt raportoidaan puolestaan energiasektorilla.

Maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöt vähentyivät 11 % vuosina 1990–2011. Suurin vähennys tapahtui raportointikauden alkuvuosina. Vuosina 2005–2011 päästöt lisääntyivät 0,6 %.

Torjunta-aineiden käyttö

Torjunta-aineiden käyttömäärät kasvoivat Suomessa vuoteen 2010 saakka ja kääntyivät sen jälkeen lievään laskuun. Suurin osa käytetyistä torjunta-aineista on rikkakasvien torjuntaan käytettyjä valmisteita. Tärkein syy rikkakasvien torjunta-aineiden käytön lisääntymiseen on ollut yksipuolisen viljanviljelyn lisääntyminen ja suorakylvön yleistyminen. Lisäksi pienannosaineista on siirrytty käyttämään suurempia annoksia edellyttäviä torjunta-aineita. Torjunta-aineiden käyttö Suomessa on edelleen melko maltillista muihin Euroopan maihin verrattuna.

Päästökaupan ulkopuolisena sektorina Suomen maataloudelle on asetettu tavoitteeksi vähentää kasvihuonekaasupäästöjä 13 prosentilla vuoteen 2020 mennessä vuoden 2005 päästömääriin verrattuna. Päästöjen vähennystavoitteen saavuttaminen lannoitekäyttöä vähentämällä ja märehittijöiden määrää sopeuttamalla on hankalaa ja kallista. Jos maito- ja lihatuotteiden kulutus säilyy nykyisellä tasolla, riski tuotannon ja tästä johtuen myös päästöjen siirtymiselle muihin maihin on suuri.

Vuonna 2014 julkaistun Suomen ilmastopaneelin raportin mukaan kustannusvaikuttavimpia kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistoimia ovat eloperäisiin maihin kohdistuvan pellonraivaustarpeen vähentäminen esimerkiksi lannan separoinnin edistämisen avulla, eloperäisten maiden pitkäaikainen viherkesanointi tai nurmiviljely sekä tuotannossa tarpeettomaksi käyvien, ruokaturvan kannalta merkityksellisten peltojen metsittäminen.

Maatalousympäristön monimuotoisuus

Luonnon biologisella monimuotoisuudella tarkoitetaan lajien runsautta, elinympäristöjen monimuotoisuutta sekä lajien sisäistä perinnöllistä muuntelua. Monimuotoisuuden vähenemistä pidetään vakavana ympäristöongelmana, koska biologinen monimuotoisuus luo perustan elollisen luonnon toiminnalle. Biologinen monimuotoisuus on myös edellytys ekosysteemien kyvylle sopeutua ympäristönmuutoksiin, kuten ilmastomuutokseen.

Luonnon monimuotoisuuden lisäksi myös ekosysteemien toiminnan ja niiden tuottamien ekosysteemipalvelujen turvaamista pidetään tärkeänä. Ekosysteemipalvelut ovat ihmisten luonnosta saamia aineellisia ja aineettomia palveluja. Ne jaetaan tuotanto-, kulttuuri-, ylläpito- ja säätelypalveluihin. Luonnon monimuotoisuus muodostaa pohjan myös ekosysteemipalveluille.

Maataloustuotanto perustuu luonnon monimuotoisuuden hyödyntämiseen. Vastaavasti monet luonnonvaraiset kasvi- ja eläinlajit ovat vuosisatojen kuluessa sopeutuneet hyödyntämään ihmisen luomia maatalousympäristöjä.

Maatalouden biologista monimuotoisuutta lisäävä vaikutus oli suurimmillaan aikana, jolloin karjan rehu tuotettiin niityillä ja luonnonlaitumilla. 1950-luvulla alkanut tilakoon kasvu ja viljelyn panosintensiteetin lisääntyminen sekä tilakohtainen ja alueellinen erikoistuminen ovat heikentäneet maatalousympäristöjen monimuotoisuutta ja lisänneet uhanalaisten lajien ja luontotyyppien lukumäärää.

Joillekin maatalousympäristöjen lajeille maatalouden tuotantomenetelmien muutoksesta ja tehostumisesta seuranneet elinympäristömuutokset ovat olleet liian suuria ja nopeita, eivätkä ne ole pystyneet sopeutumaan muuttuneisiin olosuhteisiin. Erityisesti metsälaitumista, niityistä ja kedoista riippuvainen eliöstö on taantunut ja uhanalaistunut karjanlaidunnuksen ja karjatilojen vähenemisen takia. Luontotyyppien uhanalaisuuden arvioinnin tulosten mukaan luontotyyppien lukumäärästä laskettu uhanalaisten luontotyyppien osuus oli suurin nimenomaan perinnebiotoopeilla, joista 93 % oli uhanalaisia.

Maatalouden ylläpitämissä elinympäristöissä elää kuitenkin edelleen runsaasti luonnonvaraisia kasvi- ja eläinlajeja, jotka hyötyvät maatalouden harjoittamisesta, peltojen avoimuudesta, karjanlaidunnuksesta sekä monista maatalouden ympäristötukeen ja ei-tuotannollisiin investointeihin liitetyistä toimenpiteistä.

Peltoluonnon maisema- ja virkistysarvot

Maaseutu ja kaupunkien maaseutumaiset reuna-alueet peltoineen tarjoavat virkistysympäristön kansalaisille. Maatalousympäristöllä on merkitystä ulkoilukohteena erityisesti niillä paikkakunnilla, joilla maa-

talousmaan suhteellinen osuus on suuri. Maatalousympäristöä käytetäänkin paljon lähivirkistykseen etenkin Etelä-Suomessa.

Suomalaisille aikuisille kertyy keskimäärin 170 ulkoilukertaa kodin lähialueilla vuodessa, joista noin 35 % kohdistuu maatalousympäristöön. Tämä tarkoittaa vuosittain yhteensä noin 230 miljoonaa ulkoilukertaa. Maatalousmaata käytetään lähiulkoilun ohella virkistykseen myös tehtäessä yöpymisen sisältäviä matkoja. Luontomatkoja tehdään keskimäärin kahdeksan vuodessa, ja matkapäiviä kertyy keskimäärin 25. Suosituin kohde on vapaa-ajan asunto. Luontomatkoihin noin neljäsosa kohdistuu alueille, joilla harjoitetaan metsätalouden ohella myös maataloutta. Vuosittaisina luontomatkapäivinä tämä tarkoittaa noin 10 miljoonaa matkapäivää maatalousympäristössä.

Koska maaseutumatkailusta toivotaan varteenotettavaa elinkeinoa maaseudulle, olisi tärkeää miettiä, miten maatalousympäristöstä voitaisiin kehittää vetovoimatekijä maaseutumatkailukohteisiin. Maisema-arvoja ja ulkoilijoiden liikkumista maatalousmaalla voidaan edistää muun muassa maatalouden ympäristöohjelmalla. Tutkimuksissa on osoitettu, että maatalousmaiseman arvostusta nostaa erityisesti laiduntavien eläinten näkyminen maisemassa ja peltoaukeilla sijaitsevien talousrakennusten kunnostaminen. Molemmat maisematekijät ovat yhä harvinaisempia maatalouden tehostuessa ja tuotantomuotojen eriytyessä alueellisesti.

5.2. Maatalouden ympäristö-ohjaus

Vuonna 2015 alkaneella EU:n uudella ohjelmakaudella maatalouden ympäristön-suojelun perustason asettavat edelleen täydentävät ehdot, jotka muodostuvat hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimuksista sekä lakisääteisistä hoitovaatimuksista. Ympäristönäkökulmasta keskeisintä maatalouspolitiikan uudistuksessa on maata-

loustukien nykyistä vahvemman ympäristökytkennän esiintuominen ja tunnistaminen kaikkia eurooppalaisia viljelijöitä velvoittavaksi.

Suorasta tuesta 30 % kohdennetaan jatkossa ns. viherryttämistoimiin, jotka sisältävät ehtoja ekologisesta alasta, viljelyn monipuolistamisesta ja pysyvien nurmien säilyttämisestä. Käytännön toimenpiteenä viljelijöiden on jätettävä 5 % maatalousmaasta ekologisiksi alaksi Uudella maalla, Varsinais-Suomessa ja Ahvenanmaalla. Peltoviljelyä on monipuolistettava viljelemällä kahta tai kolmea kasvia tilakoosta riippuen. Lisäksi pysyvät nurmialueet tulee säilyttää. Luomutuotannon katsotaan täyttävän viherryttämisen ehdot, jolloin se on oikeutettu viherryttämistukeen ilman edellä lueteltuja toimenpiteitä.

Arvioita ympäristötuen vaikutuksista

Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seuranta tutkimuksen (MYTVAS 3) vuonna 2014 julkaistusta loppuraportista käy ilmi, että ravinnetaseilla mitattu maatalouden ravinnekuormituspotentiaali on vähentynyt sekä typen että fosforin osalta. Potentiaalisen ravinnekuormituksen pieneminen johtuu ennen kaikkea keinolannoitteiden käytön vähenemisestä.

Ravinnetaseiden alenemisesta huolimatta kotieläintuotantokeskittymissä lannasta huuhtoutuvat ravinteet ovat muodostumassa aiempaa suuremmaksi ongelmaksi. Suomalaisen maatalouden ravinnekuormituksen perusongelma onkin kotieläintuotannon ja kasvintuotannon eriytyminen toisistaan, mikä on heikentänyt ravinteiden käytön tarkoituksenmukaisuutta. Siksi on keskityttävä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka sekä lisäävät lannan sisältämien ravinteiden hyväksikäyttöä että vähentävät lantaan päätyvien ravinteiden määrää.

Jokivaluma-alueiden kuormitusseurannan perusteella peltohehtaarilta tuleva fosforikuormitus on laskenut ohjelmakausittain: kolmannella ohjelmakaudella (2007–

2013) se oli vain noin 80 % ensimmäisen ohjelmakauden (1995–1999) tasosta. Viljelyalan kasvun vuoksi maataloudesta vesiin kulkeutuva typpikuorma kasvoi vielä toisella ohjelmakaudella (2000–2006), mutta kääntyi laskuun kolmannella ohjelmakaudella (2007–2013). Vastaava kehitys näkyi myös peltohehtaaria kohden lasketussa typpikuormassa.

Ympäristötukitoimenpiteiden vaikutus maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen on ollut kokonaisuutena vähäinen. Ympäristötukijärjestelmässä ei ole ollut muita kaasumaisia päästöjä suoraan vähentäviä toimenpiteitä kuin turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely- ja lietelannan sijoittaminen peltoon -erityistukisopimukset.

Luonnonhoitopeltojen sisällyttäminen vapaaehtoisena toimenpiteenä ympäristötuen perustoimenpiteisiin on ollut merkittävä luonnon monimuotoisuutta edistävä parannus. MYTVAS 3 -seurantatutkimuksen toimenpidekohtaiset tulokset osoittavat myös, että monimuotoisuushyötyjä on kyetty paikallisesti saavuttamaan siellä, missä toimenpiteitä, kuten viherkesannot ja luonnonhoitopellot, ja erityistukisopimuksia, kuten luonnonmukainen tuotanto, perinnebiotooppien hoito, monivaikutteisen kosteikon hoito, suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito, on toteutettu riittävässä laajuudessa.

Ympäristövaikuttavuuden aikaansaamiseksi MYTVAS 3 -loppuraportissa suositellaan, että maatalouden ympäristötoimenpiteiden tavoitteet, sisältö ja tukitasot pitää jatkossa enenevässä määrin sovittaa ja räätälöidä alueellisesti, tuotantosuunnittain ja tilakohtaisesti, koska sekä maatalousympäristön tila että yhteiskunnan tarpeet vaihtelevat huomattavasti erityyppisillä maaseutualueilla.

Uusi ympäristökorvausjärjestelmä käyttöön vuonna 2015

Komissio hyväksyi uuden, järjestyksessään

neljännen, ympäristökorvausjärjestelmän 12.12.2014. Uudessa järjestelmässä luovutaan entisestä perustuen, lisätoimenpiteiden ja erityistukisopimusten mallista ja siirrytään lohkoکوhtaiseen järjestelmään. Uudessa järjestelmässä viljelijä toteuttaa maan viljavuuden seurannan tilakohtaisena toimenpiteenä ja sitoutuu noudattamaan kasvilajeittain ja multavuusluokittain määräytyviä taulukkoarvoja typpi- ja fosforilannoituksesta. Tämän lisäksi valittavana on lohkoکوhtaisesti toteutettavia ympäristötoimia muun muassa talviaikaisesta kasvipeitteisyydestä, peltoluonnon monimuotoisuudesta sekä lanta- ja kierrätysravinteiden käytöstä.

Erillisiä sopimuksia tehdään yksilöidymmistä ja kohdennetummista ympäristöhoitotoimenpiteistä ravinnehuutoumien pienentämiseksi, monimuotoisuuden lisäämiseksi ja ilmastopäästöjen vähentämiseksi. Talviaikainen kasvipeitteisyys- ja suojavyöhyketoimenpiteissä sekä luonnonhoitopeltotoimenpiteissä otetaan käyttöön toimenpiteiden kohdentaminen vesiensuojelullisella perusteella siten, että mereen laskevien jokien valuma-alueella toimenpiteet ovat vaativampia, ja niistä maksetaan suurempi korvaus viljelijöille.

Manner-Suomen maaseutuohjelman rahoitus vuosille 2014–2020 on 8,265 miljardia euroa. Ympäristö- ja ilmastotoimenpiteiden osuus tästä on 1,586 miljardia euroa eli vuodessa noin 220 miljoonaa, joka on jonkin verran vähemmän kuin ohjelmakaudella 2007–2013. Luomutuotannon edistämiseen on varattu 326 miljoonaa euroa ja eläinten hyvinvoinnin edistämiseen 458 miljoonaa euroa. Ohjelman valmistelussa eniten keskustelua käytiin vanhoista tutuista aiheista: typpi- ja fosforilannoitusrajoista, kotieläinten lannan käyttökelpoisuusprosentista, starttifosforin käytöstä viljavuudeltaan hyvillä mailla ja toimenpiteiden kohdentamisesta ympäristöherkimmille alueille. Uuden ohjelmakauden mukaisia sitoumuksia tehdään ensimmäisen kerran keväällä 2015.

5.3. Vesienhoitoon uudet suunnitelmat

Vuonna 2006 annetussa valtioneuvoston periaatepäätöksessä vesiensuojelun suuntaviivoista asetettiin tavoitteeksi maatalouden ravinnekuormituksen vähentäminen vuoteen 2015 mennessä vähintään kolmanneksella vuosien 2001–2005 keskimääräisestä tasosta. Fosforin osalta vähennystavoite oli noin 3 000 t/vuosi ja typpi-kuormituksen osalta noin 30 000 t/vuosi.

EU:n laajuisen vesipolitiikan puite-direktiivin tavoitteena on suojella, parantaa ja ennallistaa vesiä niin, ettei niiden tila heikkene ja että vesistöjen tila on vähintään hyvä koko EU:n alueella vuonna 2015. Vesipuitedirektiivillä pyritään myös rajoittamaan ongelmallisten aineiden pääsyä vesiin sekä vähentämään tulvien ja kuivuuden haittoja. Suomi jaettiin kahdeksaan vesienhoitoalueeseen, joille laadittiin yksilöidyt vesienhoitosuunnitelmat.

Tavoitteisiin ei päästy annetussa ajassa

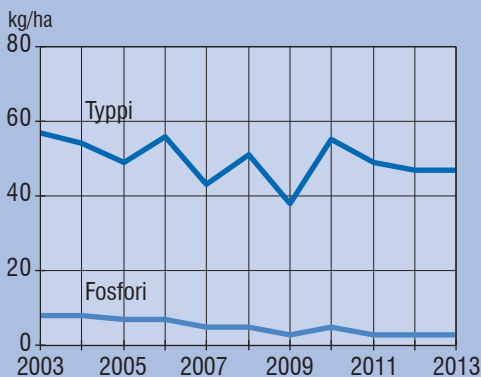
Maatalouden ravinnekuormitus on haja-kuormitusta, joka koostuu yhteensä runsaan miljoonan ominaisuusiltaan vaihtelevan peruslohkon kuormituksesta. Fysikaalisesti merkittävien ominaisuuksien, kuten

kaltevuuden ja maalajin, lisäksi peltolohkojen vesistökuormitukseen vaikuttavat sääolot sekä viljely- ja maanmuokkauskäytännöt. Vesipuitedirektiivin myötä vesien tilaa arvioidaan vertaamalla nykytilaa arviointiluonnontilasta.

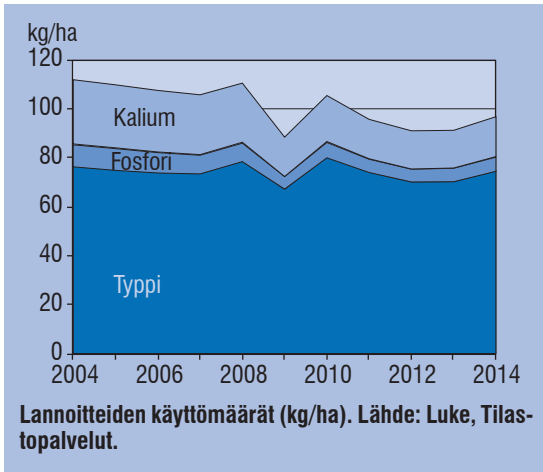
Lannoitteiden myynti viljeltyä hehtaaria kohden on vähentynyt vuosina 1995–2014 typen osalta 92 kg:sta 75 kg:aan ja fosforin osalta 16 kg:sta 6 kg:aan. Samalla ajanjaksolla hehtaarisadot eivät ole pienentyneet, joten ravinnetaseet ovat parantuneet huomattavasti. Ravinnekuormituksen vähentämistavoitteet ja maatalouden kannattavuus huomioon ottaen kehityssuunta on oikea. On kuitenkin muistettava, että hehtaarikohtainen keskiarvo kätkee sisälleen erilaisia lannoitusmääriä, joiden kuormituspotentiali on moninkertainen eroosioherkillä lohkoilla. Tiedot riskialueet kuormittavat vesistöjä selvästi keskimääräisiä lukuja enemmän. Kun Suomessa vielä arvioidaan 90 % kuormituksesta syntyvän kasvukauden ulkopuolella, ei ole yhdentekevää mitä peltolohkolle tapahtuu sadonkorjuun ja kylvön välillä. Myös tässä suhteessa kehityssuunta on ollut oikea, sillä vapaaehtoisen ympäristötukijärjestelmän ja lainsäädännön muutosten myötä eroosiota vähentävä talviaikainen kasvipeitteisyys on lisääntynyt ja lannan syyslevitys vähentynyt.

Asetettuihin kuormituksen vähennystavoitteisiin ei päästy annetussa ajassa. Erityisesti fosforin osalta maaperä reagoi hitaasti lannoituksen muutoksiin. Tällöin merkittävätkään vähennykset vuotuisessa ravinnetaseessa eivät heijastu välittömästi kuormitukseen.

Osaltaan tavoitteiden saavuttamista ovat vaikeuttaneet maatalouden kannattavuuskehityksestä johtuva kotieläintalouden keskittyminen ja kasvava yksikkökoko. Lannan kuljetaminen on kallista. Lannan levitykseen käytetään edelleen hajalevitystä kalliimman sijoituslevityksen sijaan. Lisäksi lanta levitetään useimmiten

Typpi- ja fosforitaseen ylijäämä (kg/ha).

viljelykasvin typpilannoitustarpeen perusteella. Tällöin lannasta tulee fosforia kasvien tarpeeseen nähden liikaa, ja kuormituspotentiali kasvaa. Uuden uhkan vesistöjen laadulle tuo ilmastonmuutos, jonka on arvioitu lisäävän sademääriä kasvukauden ulkopuolella.

Vuoden 2015 aikana vesiensuojelulle asetetaan uusia tavoitteita, jotka julkaitaan Itämeren osalta merenhoidon vuosien 2016–2022 toimenpideohjelmassa, joka on kansalaisten kuultavana vuoden 2015 alussa. Suunnitelmat sisävesien vesienhoitosuunnitelmiksi ja tulvariskien hallintasuunnitelmiksi vuosille 2016–2021 ovat kuultavana rinnakkain merenhoidon toimenpideohjelman kanssa.

5.4. Puheenaiheita ja tulevaisuuden näkökulmia

Luomutuotannon kehittäminen

Luomuviljely on saavuttanut Suomessa jo varsin vankan jalansijan, mistä kertoo noin yhdeksän prosentin tuotantopinta-ala kokonaisviljelyalasta. Luomutuotteiden markkinaosuus on kuitenkin vain kahden prosentin luokkaa, mikä viittaa siihen, että tuotantoketju ei toimi ongelmitta. Maabrändiryhmä asetti vuonna

2010 tavoitteeksi Suomen luomuviljelyalan nostamisen puoleen koko viljelyalasta vuoteen 2030 mennessä. Tehokas luomutuotanto ja ravinnetalous vaatisivat kasvi- ja kotieläintuotannon kiinteämpää vuorovaikutusta ja ravinnekierron nykyistä parempaa järjestämistä.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti oman realistisemman tavoitteensa nostaa Suomen luomuala vuoteen 2020 mennessä 20 prosenttiin viljelyalasta. Vuosiksi 2015–2020 suunniteltuun uuteen maaseudun kehittämisohjelmaan on varattu luomutuotannon tukemiseen rahoitusta

326 miljoonaa euroa, ja luomutuotannon tuet nousevat hieman. Vuonna 2014 luomutuotannossa tai luomutuotantoon siirtymässä oli noin 216 000 ha peltoa.

Kipsi

Kasvipeitteisyyden lisääminen ja suojavaikokkeet ovat hyviä keinoja vähentää eroosion kautta kulkeutuvan partikkelifosforin määrää vesistöön. Liukoksen fosforikuormituksen vähentämiseksi käytettävissä olevat keinot ovat rajallisempia. Pellon fosforiluvun alentaminen vähentää myös liukoksen fosforin kuormitusta. Aktiiviseksi fosforikuormituksen vähentämiskeinoksi on viime aikoina esitetty kipsin levittämistä pelloille. Kipsin (kalsiumsulfaatti, CaSO_4) vaikutukselle fosforin pidättymisen edistäjänä on olemassa hyvä teoreettinen perusta. Laboratorio-olosuhteissa tehdyt kokeet kipsin toimivuudesta fosforin pidättäjänä ovat antaneet lupaavia tuloksia. Pelloilla tehdyissä kokeissa kipsikäsitellyt ovat ensimmäisinä käsittelyn jälkeisinä vuosina pienentäneet liukoksen fosforin huuhtouman jopa puoleen aikaisemmasta. Vaikka lyhytaikaiset peltokokeet ovat olleet lupaavia, kipsikäsitellyn tukemista ei vielä kuitenkaan ole sisällytetty ympäristökorvausjärjestelmään.

Pysyvä nurmi

Pysyvien nurmien säilyttäminen on tavoitteena koko EU:n alueella. Pysyvän nurmen säilyttämisvaatimus vuodesta 2015 eteenpäin koskee uuden määritelmän mukaisia pysyviä nurmia. Pysyvät nurmet ovat tukiasetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1307/2013) mukaan maatalousmaita, joita käytetään heinäkasvien tai muiden nurmirehukasvien kasvattamiseen ja jotka eivät ole kuuluneet tilan viljelykiertoon vähintään viiteen vuoteen. Lohko luokitellaan vuonna 2015 pysyväksi nurmeksi, jos se on ollut yhtäjaksoisesti nurmella vuodet 2010–2014 ja se ilmoitetaan nurmena myös vuonna 2015 (Mavin ilmoittamien pysyvän nurmen kasvukoodien mukaisesti). Vuosien 2010–2014 tarkastelussa vain sellaiset peruslohkot otetaan huomioon, jotka ovat olleet kokonaan nurmella. Suomalaisen nurmi-tiljelykulttuurin mukaan suuri osa maitoja ja nautatilojen nurmista luettaisiin pysyviksi nurmiksi, jos viljelykierrossa on ollut pelkkiä nurmia.

Varsinaisia käyttörajoituksia pysyvän nurmen statuksesta lohkolle ei tule, jos nurmen viljely ei vähene koko valtakunnan alueella. Komission antaman asetuksen tulkinnan perusteella ympäristökorvauksen mukaiset lohkoittaiset nurmitoimet, kuten suojavaikot, viherlannoitusnurmet, luonnonhoitopeltonurmet tai monivuotiset ympäristönurmet, eivät aiheuta pysyvän nurmen merkintää lohkolle. Pysyvän nurmen tilannetta seurataan viherryttämistuen vaatimuksissa kansallisella tasolla. Jos pysyvän nurmen ala vähenee vuodesta 2015 lähtien koko maassa yli 5 %, viljelijä voi joutua palauttamaan muuhun käyttöön otettuja pysyvän nurmen peltolohkoja nurmiviljelyyn.

Viherryttäminen

Suoriin tukiin lisätyt uudet ympäristövaatimukset, ns. viherryttämistoimenpiteet

herättivät vilkasta keskustelua. Viherryttämistoimenpiteillä toteutetaan täydentäviä ehtoja vaativampia ja ympäristöohjelmia vaatimattomampia ympäristötoimenpiteitä. Viherryttämiseen sidotaan 30 % suorista tuista. Luomutuotantoa tai pääosin nurmituotantoa harjoittaville tiloille myönnettiin osittain tai kokonaan vapaus viherryttämistoimista. Viherryttämistoimenpiteiden ja uuden ympäristökorvausjärjestelmän toimenpiteiden yhteensovittamisessa jouduttiin tekemään tarkkoja rajauksia kaksinkertaisen maksun välttämiseksi.

Viljelijöiden on noudatettava tukikelpoisilla hehtaareillaan kolmea viherryttämistoimenpidettä:

1) Viljelyn monipuolistaminen: viljeltävä vähintään kahta kasvia 10–30 ha:n tiloilla ja kolmea kasvia yli 30 ha:n tiloilla. Poikkeuksena 62. leveyspiirin pohjoispuolella tai läheisillä alueilla sijaitsevilta tiloilta vaaditaan vain kaksi kasvia yli 10 ha:n tiloilla. Yli 75 % nurmea viljeleviä tiloja monipuolistamisvaatimus ei koske.

2) Pysyvän nurmen säilyttäminen: seurataan jäsenmaa- tai aluetasolla.

3) Tilan peltoalasta vähintään 5 % on oltava ns. ekologista alaa. Suomessa ekologisiksi alaksi hyväksytään kesanto, typensitojakasvit, lyhytkiertoisien energiapuun alat ja ns. täydentävien ehtojen mukaiset maisemapiirteet. Ekologisen alan vaatimus nousee mahdollisesti 7 prosenttiin vuonna 2018. Tietty vaatimukset täyttävillä alueille ja tiloille (mm. metsävaltaiset alueet ja nurmivaltaiset tilat) on säädetty poikkeusmahdollisuuksia ekologiseen alaan. Suomessa ekologista alaa on oltava tiloilla, jotka sijaitsevat Varsinais-Suomen, Uudenmaan tai Ahvenanmaan maakunnissa. Muiden maakuntien tiloilla ei ole ekologisen alan vaatimusta, koska ne on vapautettu tästä vaatimuksesta alueen metsäisyyden perusteella.

Seuraamukset viherryttämisehtojen noudattamatta jättämisestä ovat asteittain kovenevia; kahden vuoden siirtymäajan jäl-

keen viljelijä voi seuraamuksena menettää viherryttämistuen lisäksi myös osan perustuestaan.

Maatalouden ravinteet hyötykäyttöön

Suomessa käytetään vuosittain noin 33 000 tonnia fosforilannoitteita. Hieman yli puolet fosforista on peräisin lannasta ja puhdistamolietteestä. Typpilannoitteita käytetään noin 230 000 tonnia vuodessa. Niistä noin kolmannes saadaan lannasta ja puhdistamolietteestä. Kaiken kaikkiaan kotimainen maatalous tuottaa noin 20 miljoonaa tonnia lantaa vuodessa. Ongelmana on kuitenkin se, että lantaa tuottavat kotieläinkestittymät sijaitsevat usein eri alueilla kuin lantaa käytävä peltoviljely. Jotta lantaa kannattaisi kuljettaa pitkiä matkoja, se pitää prosessoida jotenkin.

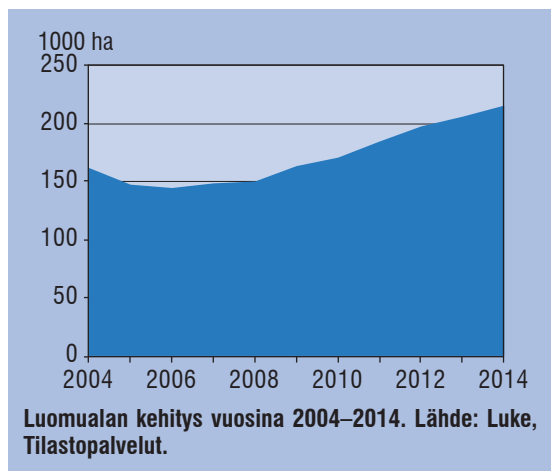
Syyskuussa 2014 aloitettiin kaksivuotinen maatalouden ravinteet hyötykäyttöön-hanke, joka samalla käynnisti Suomen bionalousstrategiassa määritellyn ravinteiden kierrätyksen liittyvän osion. Hankkeen tavoitteena on varmistaa suomalaisesta maataloustuotannosta syntyvän lannan sekä muun ravinteita sisältävän orgaanisen aineksen tehokas hyötykäyttö vuoteen 2020 mennessä. Hankkeen toteutuksessa keskeisiä keinoja ovat maatalouden ympäristökorvaus, koulutus, neuvonta, investoinnit sekä yritys- ja hanketuet. Toteutus tehdään tiiviissä yhteistyössä viljelijäjärjestöjen sekä muiden valtakunnallisten, alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa. Maaseudun kehittämissohjelman varoista on korvamerkitty 6,5 miljoonaa euroa yritys- ja hanketukiin, jotka edistävät ravinteiden kierrätystä erityisesti Saaristomeren valuma-alueella.

Bionalous

Bionaloudelle ei ole olemassa yhtä yksiselitteistä määritelmää, ja eri tahot

painottavatkin eri asioita. Eräille paino voi olla bioteknologiassa, toisille biopolttoaineissa. Monien mielestä bionalous on biomassojen hyödyntämistä ja jalostamista, jolloin bionaloudella tarkoitetaan kaikkia uusiutuvia luonnonvaroja tuottavaa, käytävää, jalostavaa ja markkinoivaa tuotantoa sekä myös uusiutuvista luonnonvaroista valmistettujen tuotteiden kulutusta. Tämä kattaa muun muassa metsäteollisuuden, kemianteollisuuden, kalatalouden, maatalouden, metsätalouden, elintarviketeollisuuden ja lääketeollisuuden. Myös luontomatkailu voidaan laskea osaksi bionaloutta. Bionalous pyrkii vähentämään riippuvuutta uusiutumattomista luonnonvaroista ja ylläpitämään ekosysteemien monimuotoisuutta. Vihreän kasvun puitteissa se pyrkii edistämään talouskehitystä ja luomaan uusia työpaikkoja kestävästä kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Suomen kansallinen bionalousstrategia valmistui vuonna 2014. Strategian tavoitteena on luoda uutta talouskasvua ja uusia työpaikkoja kasvavan bionalouden liiketoiminnan sekä korkean arvonlisän tuotteiden ja palveluiden avulla ja turvata samalla luonnon ekosysteemien toimintaedellytykset. Bionalous tarvitsee varsinkin käynnistysvaiheessaan mittavia yhteiskunnan sat-sauksia tutkimukseen, koulutukseen ja infrastruktuurin rakentamiseen.

Nitraattiasetuksen uudistuksella tehostetaan vesien- ja ilmansuojelua

Tarja Haaranen

Vuonna 2000 annetun nitraattiasetuksen (Vnp 931/2000) uudistustyö käynnistyi vuonna 2011. Maatalouden toimintaympäristössä on tapahtunut kymmenessä vuodessa paljon muutoksia ja asetus aiheutti myös paljon erilaisia tulkintaongelmia. Uudistuksen tavoitteena oli selkeyttää asetusta ja ajantasaistaa asetus perustuen viimeisimpään tutkimustietoon.

Laajapohjainen työryhmä työskenteli lähes kolme vuotta asetuksen uudistuksen parissa, kunnes se vuoden 2014 lopussa annettiin. Uudistetun asetuksen tavoitteena on vähentää maa- ja puutarhataloudesta peräisin olevien nitraattien pääsyä vesiin, mutta myös vähentää ammoniakkipäästöjä ilmaan. Ammoniakin päästöistä Suomessa yli 90 % aiheutuu maataloudesta, ja asetuksen toimenpiteillä voidaan edistää myös EU:n päästökattodirektiivistä johtuvia ammoniakkipäästöjen rajoittamistavoitteita. Nitraattiasetuksen nimi muutettiin vastaamaan sen uudistettua sisältöä.

Tarkennuksia typpilannoitusmääriin

Asetuksessa on tarkistettu eri viljelykasveille annettavan typen vuosittaiset enimmäislannoitusmäärät erikseen kivennäismaille ja eloperäisille maille. Nykyistä pienemmät enimmäislannoitusmäärät laskevat suurimpia peltolohkokohtaisia typpitasaita ja pienentävät siten typen huuhtoutumisriskiä. Määrät perustuvat Luonnonvarakeskuksen tutkimukseen, jossa on kerätty tietoa eri typpilannoitusmäärillä saaduista satovasteista eri viljelykasveilla ja arvioitu ne biologisesti hyväksyttävät typpilannoituksen optimirajat, jotka eivät aiheuta suuria ympäristöriskejä. Lisäksi on otettu huomioon uusimpien lajikkeiden korkeammat satopotentiaalit. Eloperäisille maille levitettävät määrät ovat pienemmät kuin kivennäismaille, sillä paljon orgaanista ainesta sisältäviltä mailta vapautuva typpi korvaa typpilannoitustarvetta.

Lanta peltoon kasvukaudella

Lannan ja orgaanisten lannoitevalmisteiden syyslevitysaikaa on lyhennetty kahdella viikolla siten, että levityskielto alkaa marraskuun alusta ja päättyy huhtikuun alkuun. Tällä ohjataan lannoitteiden käyttöä kasvukaudelle ja siten vähennetään ravinteiden huuhtoutumisriskiä vesistöön. Tutkimusten mukaan lannan syyslevitys lisää Suomen olosuhteissa typen huuhtoutumista huomattavasti enemmän kuin kevätlevitys. Ravinnekäytön vähentämiseksi on olennaista välttää raskailla koneilla tehtävän lannan levityksen aiheuttamaa maan tiivistymistä, minkä riski on usein suurin keväällä maan ollessa märkä muokkauskerroksen alapuolella.

Nitraattiasetus on annettu ympäristönsuojelulain perusteella. Ympäristönsuojelulakiin ollaan valmistelemassa säännöstä, jonka nojalla lannan ja orgaanisten lannoitevalmisteiden levitysaikasta voidaan poikkeuksellisista luonnonolosuhteista johtuen poiketa. Syynä voisi olla esimerkiksi harvinaisen sateinen kesä tai syksy, joka on estänyt levityksen. Tällä lisätään tapauskohtaista joustavuutta.

Uusien lantaloiden tilavuusvaatimukset päivitetty

Edellisen asetuksen lantalatilavuusvaatimukset perustuivat 1980-luvun tietoihin, joten niiden päivittäminen oli perusteltua. Lannan ja pesuvesien määrien kasvu sekä sateiset kasvukaudet ovat johtaneet paikoitellen siihen, että lantaa on jouduttu levittämään vielä syksyisin. Lantalatilavuuden kasvattaminen mahdollistaa lannan levittämisen kasvukaudella.

Asetuksen lantalatilavuudet perustuvat Luonnonvarakeskuksen ja Suomen ympäristökeskuksen yhteistyössä laatimaan selvitykseen, jossa on tarkasteltu lannantuottomääriä eri lanta- ja eläintyypeille. Lannantuottomääriin sisältyvät todellisuudessa erittyvät sonnan ja virtsan määrät, kuivikkeet ja normaalioloissa syntyvät pesuvedet. Lannan varastointitilojen kokoa on tarkistettu muun muassa eläinten ruokinnassa ja eläinsuojien toiminnassa tapahtuneiden muutosten vuoksi. Eläinsuojien pesuvesien määrä on myös kasvanut, kun suurentuneiden yksikkökokojen myötä on siirrytty automaatioituihin järjestelmiin.

Uudet tilavuusvaatimukset koskevat uusia lantaloita. Lannan varastointitilavuuden laskemisessa voidaan ottaa huomioon lannan käsittely, toiminnanharjoittajien yhteiset lantalat, lannan luovuttaminen toiselle hyödyntäjälle ja pihattojen kuivikepohjat.

Ravinteiden kierrätyksen tehostuessa erilaisten orgaanisten lannoitevalmisteiden käyttö lisääntyy. Niiden varastointia koskevat vaatimukset ovat vaihdelleet eri alueilla. Uudessa asetuksessa haluttiin antaa pakkaamattomien orgaanisten lannoitevalmisteiden varastoinnille yhtenäiset käytännöt. Tilalla, joka ottaa vastaan ja varastoi muualla valmistettua lannoitevalmistetta, tulee olla asianmukainen varastointitila. Lannoitevalmiste, jonka kuiva-ainepitoisuus on vähintään 30 tilavuusprosenttia, voidaan kuitenkin varastoida aumassa pellolla. Aumaamisen aiheuttamaa kuormitusta peltolohkolla voidaan hallita oikeilla pohjarakenteilla ja varastopaikan peittämisellä.

Uudet lantalat katettava

Aikaisemmin suosituksena ollutta lantaloiden kattamista edellytetään nyt uusilta lantaloilta. Lietelantalat voidaan kattaa joko kiinteällä tai kelluvalla katteella. Kiinteällä katteella estetään sadevesien pääsy varastoon, millä pienennetään vaadittua lantalatilavuutta. Kattamisella vähennetään ammoniakkipäästöjä ja hajuhaittoja. Parhaaseen ammoniakkipäästövähennykseen päästään tiiviillä, esimerkiksi betonista valmistetulla kannella. Telttamaiset katteet ja kevyemmät kansirakenteet vähentävät päästöjä noin 80 % ja kelluvat katteet noin 60 % kattamattomaan verrattuna. Naudan lietalannan pinnalle muodostuva kuorettuma vähentää päästöjä noin 40 % kuorettumattomaan lietteeseen verrattuna.

Uudistettu asetus voimaan keväällä 2015

Uudistettu asetus tulee voimaan uusien maatalouden tukijärjestelmien kanssa samanaikaisesti 1.4.2015. Asetuksen tietyt pykälät kuuluvat täydentäviin ehtoihin, joiden noudattaminen on viljelijätukien ehtona. Asetus on notifioitu eli ilmoitettu alkuvuodesta 2015 EU:n komissiolle. Komissio arvioi, vastaako asetus nitraattidirektiivin vaatimuksia. Nähtäväksi jää, kuinka kauan notifiointi kestää ja joudutaanko asetusta vielä muuttamaan.

6. SUOMEN MAASEUDUN SOSIO-EKONOMINEN KEHITYS

Maamme ominaispiirteitä ovat alhainen väestötiheys, korkea maaseutualueiden osuus ja pitkät etäisyydet kaupunkien välillä. Poikkeuksellista moniin muihin harvaan asuttuihin maihin verrattuna on se, että lähes koko maa on asuttu. Suomi erottuu harvan asutuksen maana, jonka eteläisessä osassa on pieni kaupunkimaisen asutuksen vyöhyke. Vain pääkaupunkiseutu sijoittuu EuroStatin tai OECD:n kaupunki-maaseutu -luokittelussa kaupunkimaisimpaan luokkaan.

Alueellisen työnjaon muutokset ovat vaikuttaneet koko maamme alueelliseen erilaistumiseen ja myös maaseudun sisäiseen erilaistumiseen. Viime vuosikymmeninä väestö on keskittynyt asutuskeskuksiin ja eteläiseen Suomeen sekä maakuntakeskuksiin tai niiden lähialueille. Kuntien sisällä keskittyminen on tapahtunut ensin siirtymisenä haja-asutusalueilta kyliin ja sittemmin kirkonkyliin. Voimakkaimmin ovat kasvaneet yli 100 000 asukkaan taajamat ja seuraavaksi eniten 1000–100 000 asukkaan taajamat. Taajamien lukumäärä on vuosikymmenten myötä vähentynyt ja vuonna 2005 niitä oli Tilastokeskuksen mukaan 735. Pienemmän taajamat ovat menettäneet väestöään suurempiin. Harvaan asutut alueet ovat olleet väestöään menettäviä.

Maatalouden rakennemuutoksen aiheuttama maatalojen määrän sekä alkutuotannon työpaikkojen jatkuva aleneminen on korostanut maaseudun muiden elinkeinojen merkitystä työllistäjänä. Rakennemuutoksen voimakkain vaihe oli ohitettu 1970-luvun loppuun mennessä. Maatalouden alueellinen keskittyminen on kuitenkin jatkunut. Työpaikkojen lukumäärän ja työvoiman osuuden kehitys on ollut vahvinta kaupunkikunnissa ja kaupunkien läheisissä maaseutukunnissa.

Maaseutualueiden kolmijako

Maaseudun sosio-ekonomisen kehityksen alueellisia erityispiirteitä voidaan tarkastella maaseutualueiden ominaisuuksia tyypittelevän aluejaon avulla. OECD:n maaseutuluokituksen perusteella 400 kuntaa Suomen 432 kunnasta määriteltiin vuonna 2002 maaseutukunniksi sillä perusteella, että näissä kunnissa väkitiheys oli alle 150 asukasta neliökilometriä kohden. Euroopalaisessa vertailussa Suomi sijoittuu viiden kärkeen niin maaseudun osuudella kokonaispinta-alasta, kokonaisväkiluvusta kuin kokonaisbruttokansantuotteesta.

Suomen laajalle maaseutualueelle ominaisten erojen ja erityispiirteiden jäsentämiseksi kehitettiin maaseututyyppejä kuvaava maaseutualueiden kolmijako, joka on ollut Suomen maaseutupolitiikassa yleisesti käytetty kuntatyypittely. Tyypityksessä vaikuttavia tekijöitä ovat mm. kuntien maaseutumaisuutta kuvaavat muuttujat, työssäkäyntialueet sekä aluerakennetta, elinkeinorakennetta, maatilataloutta ja kehitysongelmia kuvaavat muuttujat. Kolmea tyyppiä voidaan luonnehtia seuraavasti:

Kaupunkien läheisellä maaseudulla on parhaat kehittymisedellytykset. Asukkailla on mahdollisuus käydä työssä lähikaupungeissa. Maatalous- ja muilla yrittäjillä on monipuoliset lähimarkkinat. Aluetyyppi sijoittuu erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomeen, joissa on parhaat edellytykset maataloudelle ja maaseudun elinkeinorakenteen monipuolistamiselle. Monet tämän alueen kunnista ovat muuttovoittoalueita. Etenkin lapsiperheet suosivat tätä aluetyyppiä. Muuttovoiton ansiosta monet kaupunkien läheisen maaseudun kunnat, joukossa myös pieniä kaupunkia, pystyvät monipuolistamaan palvelujaan ja tekemään investointeja, mutta säilyttävät silti talou-

dellisen liikkumavaransa. Hyvinvointi on maan parasta tasoa.

Ydinmaaseutu on vahvaa alkutuotannon aluetta. Paikoittain siellä on myös teollisuuden toimialakeskittymiä sekä erikoistuneen alkutuotannon keskittymiä, kuten sika-, siipikarja- ja turkistaloutta sekä kasvihuonetuotantoa. Ydinmaaseudun läheisyydessä on useita keskisuuria keskuksia. Alueen kuntakeskukset ovat toiminnoiltaan monipuolisia ja useimmat kylät ovat elinvoimaisia. Ydinmaaseudun kunnat sijaitsevat erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomessa.

Harvaan asuttu maaseutu on aluekehittämisen kannalta haasteellisinta aluetta. Sosio-ekonomista kehitystä uhkaa usein noidankehä, jossa nuoret muuttavat pois, palvelut katoavat, maatalous vähenee, uudet työpaikat eivät riitä korvaamaan perinteisten työpaikkojen poistumaa, vanhusväestön määrä lisääntyy ja kuntien taloudellinen kantokyky heikkenee. Kasvukauden lyhyys ja luonnon asettamat muut reunaehtot rajoittavat alkutuotannon kehittämisedellytyksiä. Valtaosa harvaan asutun maaseudun kunnista sijaitsee Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Kuntapohjainen aluejako

Vuoden 2006 maaseudun kolmijako -luokituksessa Suomen 432 kuntaa jakautuivat seuraavasti: 58 kaupunkikuntaa, 89 kaupunkien läheistä kuntaa, 142 ydinmaaseudun kuntaa ja 143 harvaan asutun maaseudun kuntaa. Ydin- ja harvaan asutun maaseudun kunnissa asui yli 1,3 miljoonaa suomalaista. Luokituksen mukaan 374 kuntaa määriteltiin maaseutukunniksi vuonna 2005. Maaseutukuntien osuus koko maan väestöstä oli 42 % ja koko maan pinta-alasta 94 %.

Kuntarakennemuutos on jatkunut: vuoden 2010 kuntajaon mukaan kuntia oli 342, ja vuoden 2015 alussa kuntia oli enää 317. Kuntaliitoksissa yhdistynyt kunta saa uuden maaseutulokituksen sen perusteella, mikä aiemmin oli yhdis-

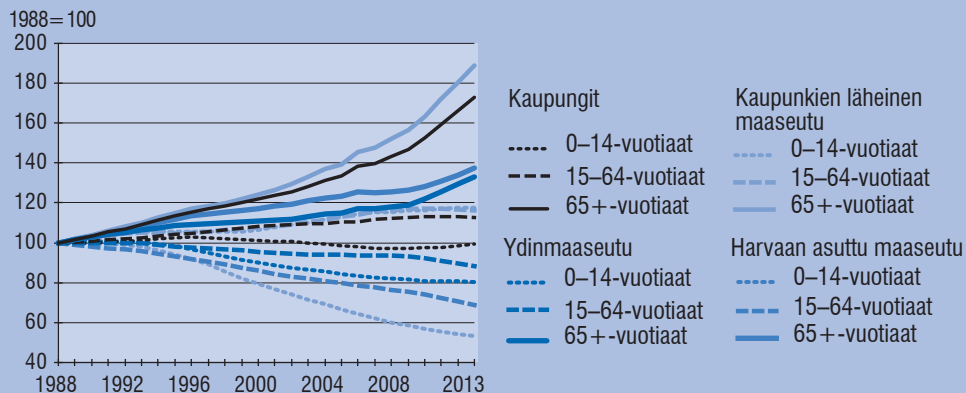
tyneistä kunnista väkirikkaimman kunnan maaseututyyppi. Kunta voi kuulua ainoastaan yhteen maaseudun kolmijaon mukaiseen maaseututyyppiin. Kuntien yhdistyminen paikoin lähes maakunnan käsittäviksi alueiksi, on vähentänyt kuntapohjaisen aluejaon tehokkuutta alueellisen vaihtelun kuvaajana.

Maaseudun kuntapohjainen kolmijako on korvautunut tai korvaantumassa paikkaperustaisella luokituksella. Tässä kaupunkialue jaetaan kolmeen luokkaan, sisempi kaupunkialue, ulompi kaupunkialue ja kaupungin kehysalue. Maaseudun kuvaukseen on lisätty maaseudun paikalliskeskuksia kuvaava luokka entisten kaupunkien läheisen maaseudun, ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun lisäksi. Tässä tarkastelussa käytetään vielä perinteistä kolmijakoa, koska pitkiä aikasarjoja on saatavissa tällä jaotuksella ja tarkoitukseksi on kuvata maaseudun kehitystä.

Väestökehityksen tunnuspiirteitä erityyppisillä maaseutualueilla

Vuoden 2013 lopussa yli 66 prosenttia suomalaisista asui maaseudun kolmijaon mukaan kaupungeissa ja harvaan asutun maaseudun osuus oli 8,4 prosenttia asukkaista. Miehiä asui suhteellisesti enemmän maaseutualueilla ja naisia kaupungeissa. Kaupunkien läheisellä maaseudulla sukupuolten määrän välillä ei ole eroa.

Alueen väestön ikärakenne on keskeinen tekijä aluekehittämisen ja -kehityksen kannalta. Palvelut ja infrastruktuuri sekä elinkeinojen edistäminen vaativat eri alueilla erilaisia ratkaisuja väestön perusoi-keuksiin kuuluvien hyvinvointipalveluiden takaamiseksi. *Yleistäen sanottuna alueellinen väestökehitys on noudatellut linjaa, jossa kaupungit kasvavat ja vanhenevat mutta harvaan asuttu maaseutu menettää väestöään ja vanhenee.* Kaupunkien läheisellä maaseudulla sekä lasten ja työikäisen väestön että ikääntyvien määrä on kasvussa ja tilanne erilainen kuin muissa maaseutu-

Väestön jakautuminen ikäryhmittäin kuntatyyppin perusteella vuosina 1988–2013 (raaka-aineiston lähde: Tilastokeskuksen Maaseutuindikaattorit).

tyypeissä. Alle 15-vuotiaiden määrä on kasvanut vain kaupunkien läheisellä maaseudulla ja kaupungeissa pysynyt lähinnä ennallaan. Osaksi tämä on seurausta kaupunkien toiminnallisen alueen kasvamisesta niiden hallinnollisten rajojen ylitse. Tutkimuksissa on usein havaittu perheiden ikävaiheesta johtuvaa siirtymistä toiminnallisen kaupunkialueen sisällä. Lapset pyritään kasvattamaan keskustojen ulkopuolella, joten kaupunkien läheinen maaseutu on houkutteleva vaihtoehto. Harvaan asutulla maaseudulla sen sijaan vähenevät kaikki muut ikäluokat paitsi yli 65 vuotta täyttäneet.

Yli 75-vuotiaiden osuuden ennustetaan kasvavan nopeasti vuoden 2020 jälkeen kaikissa kuntatyypeissä. Pääkaupunkiseudulla työikäisen väestön osuus pienenee hieman muita alueita vähemmän maahanmuuton ansiosta, mutta yli 75-vuotiaiden määrä kasvaa samaan aikaan jopa maaseutualueita enemmän. Suurista ikäluokista aiheutuu pariksi vuosikymmeneksi ”piikki”, joka tasaantuu pienempien ikäluokkien tullessa eläkeikään. Ikääntyvä väestö on sekä yhä hyvätuloisempaa että -kuntoisempaa, ja sillä on merkittävää osamista ja kokemusta. Ikääntymispiikkiin vaikutukset riippuvat paljon siitä, miten työelämä, asuinympäristö ja palvelut kehitty-

vät ja kykenevät osaltaan huomioimaan ikääntyvän väestön määrän kasvun seurauksia.

Harvaan asuttujen maaseutualueiden nuorten aikuisten (20–34-vuotiaat) määrä kääntyi jyrkkään laskuun 1990-luvun alkupuolella ja keskivaiheilla. Nuorten aikuisten pako harvaan asutulta maaseudulta kulminoitui vuoteen 2007, jolloin saavutettiin piste, jossa 20–39-vuotiaiden määrä oli pudonnut alle puoleen vuoden 1988 lähtötasosta. Henkilömäärissä pudotus oli 169 776 hengestä (vuonna 1988) 78 903 henkeen (vuonna 2007) ja edelleen 71 815 henkeen vuonna 2013. Samaan aikaan yli 80-vuotiaiden määrä sen sijaan kääntyi nousuun siten, että 1990- ja 2000-luvuilla tasaisena jatkunut kasvu huipentui vuoteen 2013. Tällöin yli 80-vuotiaiden määrä oli kaksinkertaistunut vuoden 1988 lähtötasosta 36 266 henkeen. Ikäryhmässä 20–24-vuotiaat on naisten osuus 42,2 prosenttia, mikä heijastuu syntyvyyteen.

Ydinmaaseudulla kehitys on samansuuntaista kuin harvaan asutulla maaseudulla, vaikka nuorten aikuisten maaltapako ei ole aivan yhtä rajua. Väestökehitys ei kärjisty ydinmaaseudulla aivan samalla tavalla kuin harvaan asutulla maaseudulla; nuorimman väestönosan määrän vähentyminen ja vanhimman väestönosan määrän

kasvu ei ole aivan yhtä voimakasta. Ikäryhmässä 20–24-vuotiaat miesten osuus on 55,3 prosenttia ja naisten 44,7 prosenttia vuonna 2013.

Kaupunkien läheisten maaseutualueiden osalta väestökehitys on monilta osin suotuisampaa kuin kahden ensin mainitun alueen tapauksessa. Esimerkiksi nuorten aikuisten maaltapako on vielä maltillisempaa kuin ydinmaaseudulla. 1990-puolestavälisistä eteenpäin alueelta pois muutto kiihtyy jonkin verran 20–29-vuotiaiden ikäryhmässä, mutta 30-vuotiaiden ja sitä vanhempien ikäryhmien kohdalla väestötappiota ei ole samassa määrin. Kaupunkien läheinen maaseutu näyttäisi houkuttelevan enemmän alueelle muuttajia 30-vuotiaiden ja sitä vanhempien väestöryhmistä kuin harvaan asuttu maaseutu ja ydinmaaseutu. Kaupunkien läheisellä maaseudulla keski-ikäisen väestön (45–59-vuotiaat) määrä kääntyy voimakkaaseen nousuun 1990-luvun kuluessa. 2000-luvulla tämän väestöryhmän määrä kaupunkien läheisellä maaseudulla kasvaa jo yli 1,5-kertaiseksi vuoden 1988 lähtötasoon verrattuna.

Kaupunkien kehityksessä merkille pantavaa on yli 75-vuotiaiden osuuden nopea kasvu. Vanhin ikäluokka on kasvanut koko ajan vertailuvuodesta lähtien. Vuonna 2010 vanhimman ikäluokan osuus ylitti nuorimman ikäluokan määrän. Sen

sijaan vuodesta 2004 alkaen 0–15-vuotiaita on ollut vähemmän kuin vuonna 1988.

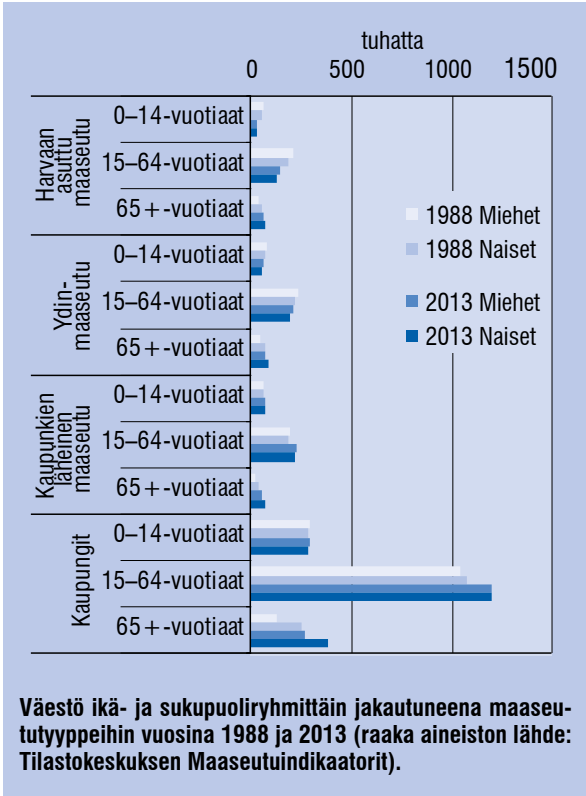
Väestökehitys ja sukupuolten väliset erot

Harvaan asutulla maaseutualueella nuorten naisten ikäryhmän (15–29-vuotiaat) suhteellinen osuus on laskenut voimakkaasti. Esimerkiksi 20–24-vuotiaita naisia on johdonmukaisesti vähemmän kuin samanikäisiä miehiä, läpi koko tarkasteluajanjakson. Vuonna 2013 harvaan asutuilla maaseutualueilla oli vain 73,1 kyseiseen ikäryhmään (20–24-vuotiaat) kuuluvaa naista sataa samanikäistä miestä kohti. Vanhemmissa ikäryhmissä erot sukupuolten välillä kuitenkin tasoittuvat; esimerkiksi tarkasteluajanjakson päätösvuonna (2013) 30–34-vuotiaiden ikäryhmässä oli 87 naista sataa samanikäistä miestä kohti. Kuvattua väestökehitystä on siis mahdollista tulkita siten, että naiset ovat aliedustettuina harvaan asutulla maaseudulla erityisesti ikävaiheessa, johon tyypillisesti yhdistyvät opiskelu, ammatin valmistuminen ja/tai siihen ryhtyminen sekä perheen perustaminen.

Huomionarvoinen havainto on myös se, että miesten osuus vanhimmissa väestöryhmissä kasvaa tasaisesti kaikilla alueilla, mitä lähemmäs vuotta 2013 tul-

Väestö maaseututyypeittäin ja sukupuoli vuonna 2013.

Väestö 31.12.2013	Molemmat sukupuolet		Lukumäärä	Miehet		Lukumäärä	Naiset	
	Lukumäärä	Osuus Suomen väestöstä, %		Osuus alueen väestöstä, %	Osuus Suomen väestöstä, %		Osuus alueen väestöstä, %	
Koko maa	5 451 270	100,0	2 680 364	49,2	49,2	2 770 906	50,8	50,8
Harvaan asuttu maaseutu	457 181	8,4	232 620	50,9	50,9	224 561	49,1	49,1
Ydinmaaseutu	673 958	12,4	337 336	50,1	50,1	336 622	49,9	49,9
Kaupunkien läheinen maaseutu	707 298	13,0	353 644	50,0	50,0	353 654	50,0	50,0
Kaupungit	3 612 833	66,3	1 756 764	48,6	48,6	1 856 069	51,4	51,4

laan. Havaintoa voi tulkita siten, että mitä lähemmäs nykyhetkeä tullaan, sitä enemmän miesten eliniän odote kasvaa – ja lähestyy naisten vastaavaa odotetta – kaikissa aluetyypeissä.

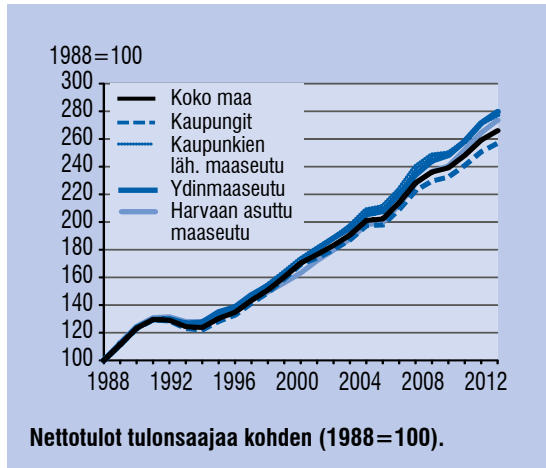
Toimeentulo

Väestön toimeentuloa voidaan tarkastella käteen jäävillä tuloilla. Toki mm. kunnallisverotuksella voidaan turvata väestön saamia palveluja, joita siten ei tarvitse hankkia yksityisiltä markkinoilta. Tulojen ja verojen kuntakoh- taisen keskiarvon vaihtelusta selittää kunnan väkiluku vain noin 9 prosenttia vuonna 2013. Keskimäärin verojen jälkeiset tulot ovat suurimmat kaupunkien läheisen maaseudun kunnissa ja pienimmät harvaan asuttu maaseudun kunnissa. Erot kuntien välillä ovat suurimmat kaupun-

geissa ja kaupunkien läheisellä maaseudulla.

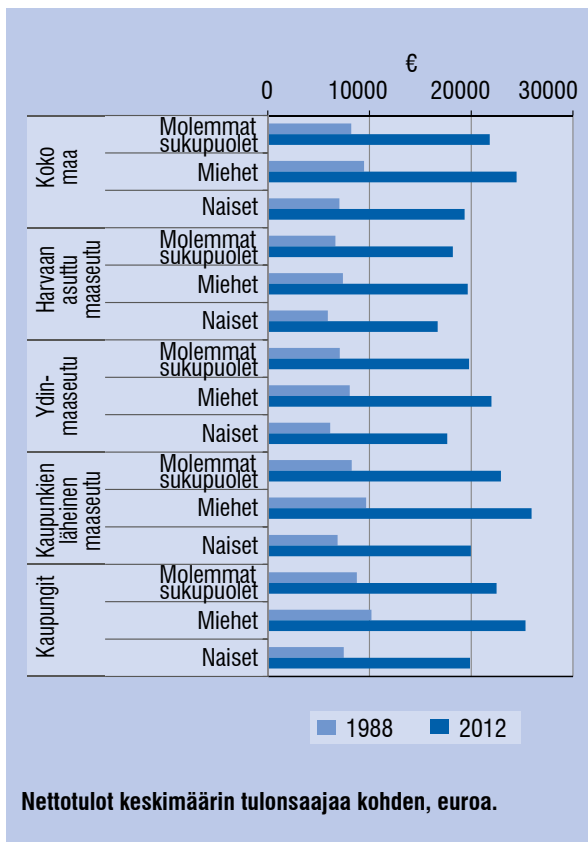
Vuonna 2012 nettotulot olivat Suomessa 19253 miljoonaa euroa. Nettotuloista valtaosa keskittyy kaupunkiin niiden maaseutualueita suuremman väestömäärän vuoksi. Nettotulojen muutos heijastaa väestön muutosta. Tulojen kokonaismäärät ovat kasvaneet kaupungeissa ja kaupunkien läheisellä maaseudulla. Harvaanasutun maaseudun osuus nettotuloista on vähentynyt.

Asukasta kohden lasketut nettotulot ovat keskimäärin kasvaneet samalla tavalla aluetasolla. Muutokset heijastavat elinkeinorakennetta ja yleisen talouskehityksen vaikutusta aluetalouteen. Tunnettu 90-luvun alun lama heijastui teollisuuteen ja siten kaupunkien ja kaupunkien läheisen maaseudun keskimääräisiin nettotuloihin. 2000-kuvun alussa puolestaan ydinmaaseudulla keskimääräiset nettotulot kasvoivat nopeammin kuin muualla. Myöhemmin harvaan asuttu maaseudulla syntyi lyhytaikainen huippu- tulos keskimääräisissä nettotuloissa, erityisesti alueen miesten tuloissa.

Yleisesti ottaen miesten keskimääräiset nettotulot ovat suuremmat kuin naisten. Maaseutualueiden tulojen kehitys oli 90-luvulla parempi kuin kaupungeissa. Huono taloudellinen kehitys kohdistui erityisesti kaupunkien miehiin ja naisiin. Parhaiten kehittivät ydinmaaseudun naisten ansiot.

2000-luvulla naisten nettotulot ovat kuitenkin kehittyneet huonommin kuin miesten. Parhaiten naisten nettotulot ovat kehittyneet ydinmaaseudulla ja heikoimmin kaupungeissa. Kyseessä on ollut tuloerojen tasaantuminen, sillä vuonna 2012 ydinmaaseudun naisten keskimääräiset nettotulot olivat pienemmät kuin maassa keskimäärin ja pienimmät keskimääräiset nettotulot olivat syrjäisen maaseudun naisilla. Miesten nettoansiot olivat suurimmat kaupungeissa ja naisten kaupunkien läheisellä maaseudulla.

Työpaikat, työvoima ja niiden alueellinen jakautuminen

Taloudellinen huoltosuhte tarkastelee työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien määrää suhteessa työllisten määrään. Se oli paras 1980-luvun loppupuolella, heikkeni 90-luvun laman aiheuttaman työttömyyden vuoksi ja on sen jälkeen keskimäärin hitaasti parantunut. Kohenemista on hidastunut väestön ikääntyminen ja suureksi jäänyt rakenteellinen työttömyys. Taloudelliselta huoltosuhteeltaan heikoimpia kuntia on erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Työpaikkakehitys

Työpaikkojen määrä on vaihdellut taloudellisten suhdanteiden myötä. 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä päästiin lähes takaisin 1980-luvun tasoon ennen kuin nyt elettyvä eurokriisiin liittyvä laskusuhdanne alkoi. Miesten työpaikkojen määrä on vaihdellut voimakkaammin kuin naisten. Taustalla on miesten ja naisten pääasiallinen hakeutuminen eri toimialoille. Talouden taantumata näkyvät siten ensiksi miesten työpaikkojen määrässä. Miehillä työpaikkojen ja työikäisen väestön määrän välinen korrelaatio on vuosien 1988 ja 2010 välisenä aikana 0,26 ja naisilla 0,46.

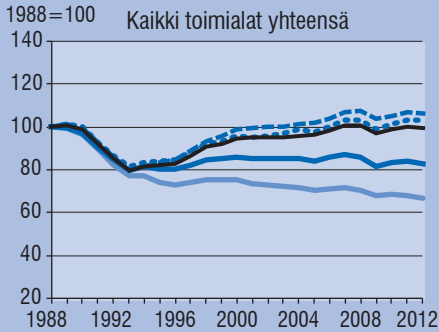
Työpaikkojen lukumäärän kehitys on ollut vahvinta kaupunkikunnissa ja kaupunkien läheisellä maaseudulla. Näiden kuntatyyppien kehitys on eronnut ydinmaaseudun ja erityisesti harvaan asutun maaseudun kuntien vastaavasta kehityksestä. Ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla työvoiman määrä on vähentynyt, viimeksi mainitulla eniten. Harvaan asutulla maa-

seudulla on myös absoluuttisesti vähän työvoimaa. Kaupunkien läheisen maaseudun työvoima ylitti ydinmaaseudun työvoiman määrän vuonna 2000. Harvaan asutulla maaseudulla ja ydinmaaseudulla naisten ja miesten työpaikkakehitys on kokonaisuudessaan ollut hyvin samansuuntaista.

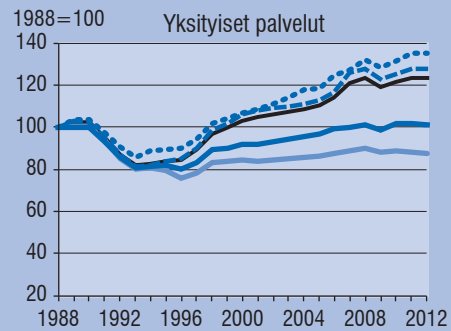
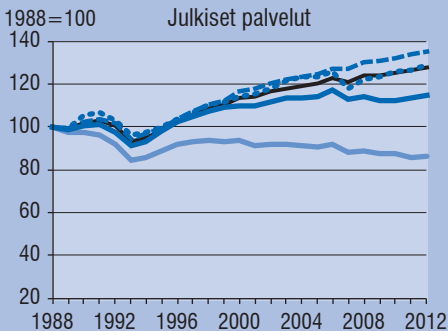
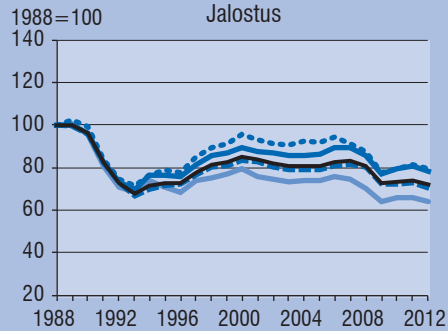
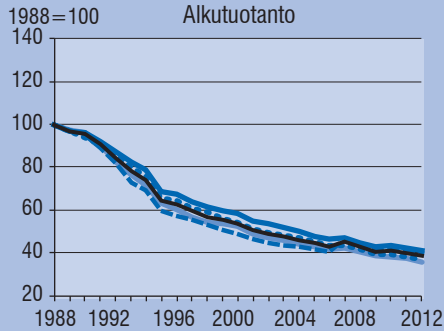
Työpaikkojen määrän kehitys on ollut maaseutu-kaupunki – ulottuvuudella hyvin

samankaltaista kummallakin sukupuolella. Keskimäärin naisten työpaikkojen määrä on kehittynyt suotuisammin kuin miesten. Poikkeuksen muodostavat ydinmaaseudun naisten työpaikat, joiden määrä ennen vuotta 2007 kehittyi heikommin kuin miehillä. Talouden taantuman myötä kehitys on muuttunut samankaltaiseksi kuin muilla maaseututyypeillä.

Alueella työssäkäyvät

- Koko maa
- - - Kaupungit
- ... Kaupunkien läheinen maaseutu
- Ydinmaaseutu
- Harvaan asuttu maaseutu

Työpaikkojen lukumäärän kehitys maaseututyypeittäin vuosina 1988–2012, vuoden 1988 indeksi on 100, vuoden 2010 kuntajako (raaka-aineiston lähde: Tilastokeskuksen Maaseutuindikaattorit).

Työpaikkoja oli vuonna 2012 eniten julkisessa hallinnossa, erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluissa, toiseksi eniten teollisuudessa. Vuosien 2007 ja 2012 välisenä aikana yli 5 prosenttia työllistävästä toimialoista ovat kasvaneet terveys- ja sosiaalipalvelut, koulutus, hallinto- ja tukipalvelut sekä toimiala ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta. Maa- ja metsätalouden työpaikat ovat vähentyneet. Julkisen hallinnon työpaikkoja oli ydinmaaseudulla suhteellisesti hieman vähemmän kuin muissa maaseututyypeissä tai kaupungeissa.

Voidaan yleistää, että julkisen hallin-

non työpaikat ovat erityisesti olleet naisten työpaikkoja ja jalostuksen työpaikat miesten työpaikkoja. Talouden nousu- ja laskusuhdanteet ovat siten näkyneet sekä alueellisenä työpaikkojen määrän vaihteluna että sukupuolen mukaisina vaihteluinä työpaikkojen määrässä. Talouden nousut ja laskut näkyvät ensiksi jalostuksessa ja myöhemmin julkisen sektorin työpaikoissa. Valta-kunnallisesti alkutuotanto on suhteellisen pieni työllistäjä. Sen merkitys on suhteellisesti suurin harvaan asutulla maaseudulla ja ydinmaaseudulla. Perinteisesti kaupunkielinkeinoksi mielletty jalostus työllistää

Työpaikat toimialoittain ja maaseututyypeittäin vuonna 2012.

	Koko maa	Harvaan asuttu maaseutu	Ydinmaaseutu	Kaupunkien läheinen maaseutu	Kaupungit
Alkutuotanto yht. (A)	80 058	22 577	28 422	9 678	19 381
B Kaivostoiminta ja louhinta	5 669	2 534	1 107	610	1 418
C Teollisuus	321 182	18 613	47 532	37 091	217 946
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	12 819	549	1 011	1 590	9 669
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	10 525	767	1 021	1 405	7 332
F Rakentaminen	154 184	9 773	17 227	20 595	106 589
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottori ajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus	282 438	13 630	22 903	23 309	222 596
H Kuljetus ja varastointi	139 323	8 716	13 023	13 168	104 416
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	84 688	6 479	6 932	6 562	64 715
J Informaatio ja viestintä	87 866	961	1 802	1 791	83 312
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	46 559	1 571	2 955	1 857	40 176
L Kiinteistöalan toiminta	21 259	1 036	6 771	1 406	17 460
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	132 301	4 213		8 626	112 691
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	147 748	7 123	9 165	12 196	119 264
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	121 622	7 366	9 382	8 876	95 998
P Koulutus	168 069	9 497	17 444	15 030	126 098
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	383 605	26 393	41 191	36 536	279 485
R Taiteet, viihde ja virkistys	42 013	2 048	2 140	2 954	34 871
S Muu palvelutoiminta	69 005	5 032	6 393	5 769	51 811
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	228	13	47	31	137
U Kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toiminta	398	1	.	9	388
X Toimiala tuntematon	28 345	2 535	3 829	3 722	18 259

Raaka-aineiston lähde: Tilastokeskuksen Maaseutuindikaattorit.

ydinmaaseudulla ja kaupungin läheisellä maaseudulla suhteellisesti enemmän kuin kaupungeissa. Absoluuttisesti toimiala toki työllistää eniten kaupungeissa.

Alkutuotannossa maaseututyypin välinen kehitysero on ollut hyvin pieni, ja työpaikkojen määrä on vähentynyt tasaisesti. Lähinnä voidaan luonnehtia, että alkutuotannon työpaikkojen kehitys on ollut hieman vähemmän negatiivisista ydinmaaseudulla ja kaupunkien läheisellä maaseudulla. Sen sijaan sukupuolten välillä on ollut eroa, sillä naisten työpaikat ovat vähentyneet nopeammin kuin miesten kaikissa maaseututyypeissä. Kaikkein heikoin kehitys on ollut kaupunkien läheisen maaseudun ja harvaan asutun maaseudun naisilla. Michillä kaupungeissa työpaikkakehitys on ollut heikoin tällä toimialalla.

Jalostuksen työpaikat ovat vähentyneet ensiksi 1990-luvun lamassa, mutta ne korvautuivat osittain seuraavalla vuosikymmenellä. Teollisuuden työpaikkojen elpyminen tapahtui parhaiten ydinmaaseudulla ja kaupunkien läheisellä maaseudulla, mutta tällöin kasvoivat lähinnä miesten työpaikat. Naisten työpaikat ovat vähentyneet kaikissa aluetyypeissä. Naisilla jalostuksen työpaikat ovat vähentyneet kaikissa maaseututyypeissä ja eniten harvaan asutulla maaseudulla. Naisten työpaikat teollisuudessa sijoittuvat erityisesti kaupunkeihin, mistä kertoo kaikkien työpaikkojen ja kaupunkien työpaikkoja kuvaavien käyrien osuminen päällekkäin. Vuosina 2007–2008 jalostuksen työpaikat vähenivät. Sen jälkeen vuoteen 2012 asti ne kasvoivat hieman miehillä kaikissa maaseututyypeissä, mutta naisilla niiden vähentyminen jatkui, erityisesti kaupunkien läheisellä maaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla.

Yksityisiä palveluja on suhteellisesti eniten kaupungeissa. Myös kaupunkien läheisellä maaseudulla toimialan merkitys on suurempi kuin muissa maaseututyypeissä. Yksityiset palvelut ovat kasvaneet 90-luvun laman jälkeen: Vuoden 2007 jälkeen ainoastaan harvaan asutulla maaseudulla yksityiset palvelut ovat vähentyneet. Kaupungeissa ja kaupunkien läheisellä maaseudulla yksityisissä palveluissa ovat vuoden 2007 jälkeen suhteellisesti eniten lisääntyneet naisten työpaikat ja hieman vähemmässä määrin miestentyöpaikat. Harvaan asutulla maaseudulla naisten työpaikkoja on enemmän kuin miesten ja ydinmaaseudulla lähes yhtä paljon.

Julkiset palvelut on toimiala, jonka kehitys on työpaikkojen suhteen ollut samansuuntaista yksityisten palvelujen kanssa. Selkeä ero on, että julkisten palvelujen työpaikkakehitys on ollut naisvaltaista ja yksityisten palvelujen enemmän miesvaltaista. Miesten työpaikat ovat vähentyneet sekä harvaan asutulla maaseudulla että ydinmaaseudulla, naisten ainoastaan harvaan asutulla maaseudulla, mutta suhteellisesti vähäisemmässä määrässä. Miesten työpaikkamäärän kehitys on ollut samansuuntaista kaupunkien läheisellä maaseudulla ja ydinmaaseudulla kuin naisilla harvaan asutulla maaseudulla. Miesten työpaikkamäärän muutos harvaan asutulla maaseudulla poikkeaa kaikista muista, sillä se on ollut jatkuvasti vähenevä. Vuonna 2012 ydinmaaseudulla oli 4 ja kaupunkien läheisellä maaseudulla on 3,9 naisten työpaikkaa yhtä miesten työpaikkaa kohden. Naisten työpaikkoja oli tällä toimialalla harvaan asutulla maaseudulla 3,6 ja kaupungeissa 2,9 yhtä miesten työpaikkaa kohden.

Lähteet

- Aakkula, J. & Leppänen, J. (toim.). 2014. Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seuranta-tutkimus (MYTVAS 3) loppuraportti. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 3/2014. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. Saatavissa internetistä: http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/julkaisusarja/2014/CxFzHox2r/MMM_mytvas_loppuraportti_WEB.pdf
- Bäck, S., Ollikainen, M., Bonsdorff, E., Eriksson, A., Hallanaro, E-L., Kuikka, S., Viitasalo, M. & Walls, M. (toim.) 2010. Itämeren tulevaisuus. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- C.A.P. Monitor. A continuously up-dated information service on the CAP of the EU. Agra Europe. Elinkinoelämän keskusliitto. Saatavissa internetistä: <http://www.ek.fi>.
- Elintarviketeollisuusliitto. Toimintakertomus vuosilta 2011 ja 2012. Saatavissa internetistä: <http://www.etl.fi/>.
- ETT. Suomen Gallup – Elintarviketieto Oy:n tilastot, markkinakatsaukset, kulutus ja tuotanto-ennusteet.
- Euroopan komissio 2010. Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions. The CAP towards 2020: Meeting the food, natural resources and territorial challenges of the future. Brussels, 18.11.2010. COM(2010) 672 final.
- Eurooppatiedotus. Saatavissa internetistä <http://eurooppa-tiedotus.fi>
- European Commission 2014. Short term outlook for arable crops, meat and dairy markets in the European Union, Winter 2014. Saatavissa internetistä http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/short-term-outlook/pdf/2014-03_en.pdf.
- Eurostatin tilastot. Saatavissa internetistä <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>
- FAO 2013. Food outlook. Biannual report on global food markets, November 2013. Saatavilla internetistä <http://www.fao.org/docrep/019/i3473e/i3473e.pdf>
- Hevostietokeskus. Saatavissa internetistä <http://www.hevostietokeskus.fi/>
- Ilmatieteen laitos. Ilmatieteen laitoksen tilastot.
- Kasvistieto oy:n tilastot.
- Kauppapuutarhaliitto ry:n tilastot.
- Kemira Agron tilastot.
- Kuluttajatutkimuskeskus. Saatavissa internetistä: <http://www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/>
- Little, J., Massot, A., Ragonnaud, G. & Tropea, F. 2013. European council conclusions on the multiannual financial framework 2014-2020 and the CAP. Directorate-General for Internal Policies. Policy department B: Structural and cohesion policies. Agricultural and rural development. IP/B/AGRI/NT/2014_4.
- Luke. Luonnonvarakeskus. Saatavissa internetistä www.luke.fi.
- Luke. Luonnonvarakeskus, Tilastopalvelut. Maatalous- ja puutarhayritysten rakenne, Maatilarekisteri, Maatilatilastollinen vuosikirja, Puutarhayritysrekisteri, Tukirekisteri, Viljavaaka, Hanke 2000-rekisteri. Saatavissa internetistä: <http://www.maataloustilastot.fi>
- Maabrändivaltuuskunta 2010. Tehtävä Suomelle: Miten Suomi osoittaa vahvuutensa ratkaisemalla maailman viheliäisimpiä ongelmia. Maabrändivaltuuskunnan loppuraportti 25.11.2010. Saatavissa internetistä: http://www.tehtavasuumelle.fi/documents/TS_koko_raportti_FIN.pdf
- Maanmittauslaitos. Kiinteistöjen kauppahintatilasto. Saatavissa internetistä: www.maanmittauslaitos.fi
- Maaseudun Tulevaisuus -lehti.
- Maaseutumatkailun teemaryhmän tilastot.
- Maaseutupoliittinen erityisohjelma 2007-2010, Maaseutupoliittikan yhteisryhmä YTR. Saatavissa internetistä: <http://www.maaseutupoliikka.fi>
- Mavi. Maaseutuvirasto. Maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmä. www.mavi.fi
- METLA. Metsäntutkimuslaitos. Metsätalastollinen vuosikirja.
- MMM. Maa- ja metsätalousministeriö. Saatavissa internetistä: <http://www.mmm.fi>

- Niemi, J., Liesivaara, P., Lehtonen, H., Huan-Niemi, E., Kettunen, L., Kässi, P. & Toikkanen, H. 2014. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka vuosina 2014–2020 ja Suomen maatalous. MTT Raportti 130. 65 s. Saatavissa internetistä <http://www.mtt.fi/mttraportti/pdf/mttraportti130.pdf>.
- OECD:n tilastot. Saatavissa internetistä <http://www.oecd.org>
- Ollikainen, M., Järvelä, M., Peltonen-Sainio, P., Grönroos, J., Lötjönen, S., Kortetmäki, T., Regina, K., Hakala, K. & Palosuo, T. 2014. Ympäristöllisesti ja sosiaalisesti kestävä ilmastopolitiikka maataloudessa. Raportti 1/2014. Suomen ilmastopaneeli. Saatavissa internetistä: http://www.ilmastopaneeli.fi/uploads/kuvat/kuvitus/Ilmastopaneeli_Ymp%C3%A4rist%C3%B6llisesti%20ja%20sosiaalisesti%20kest%C3%A4v%C3%A4%20ilmastopolitiikka%20maataloudessa.pdf
- Paliskuntain yhdistyksen tilastot.
- Raunio, A., Schulman, S. & Kontula, T. (toim.). 2008. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus – Osa 1 Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristö 8/2008. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Saatavissa internetistä: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37930/SY_8_2008_Osa_1.pdf?sequence=16
- Regina, K., Lehtonen, H., Palosuo, T. & Ahvenjärvi, S. 2014. Maatalouden kasvihuonekaasupäästöt ja niiden vähentäminen. MTT raportti 127. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Jokioinen. Saatavissa internetistä: <http://www.mtt.fi/mttraportti/pdf/mttraportti127.pdf>
- Ruokatieto. Ruokatieto Yhdistys ry. Saatavissa internetistä: <http://www.ruokatieto.fi>
- Saarin, U.-M. 2011. Suomessa väki keskittyy taajamiin. Tilastokeskus, 2011. Saatavissa internetistä http://www.stat.fi/tup/vl2010/art_2011-12-16_001.html
- SM. Sisäasiainministeriö. Saatavissa internetistä: <http://www.intermin.fi>
- Suomen elintarviketalouden laatustrategia ja -tavoitteet. Saatavissa internetistä: <http://www.laatu-ketju.fi>
- Suomen Hippos ry:n tilastot.
- Suomen Kylätoiminta ry. Saatavissa internetistä: <http://www.maaseutuplus.fi>.
- Suomen Ratsastajainliitto ry:n tilastot.
- Suomen säädöskokoelma. Saatavissa internetistä <http://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/>
- Suomen turkiseläinten kasvattajain liiton tilastot.
- Suomen ympäristökeskuksen julkaisut. Saatavissa internetistä <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=202&lan=FI>
- Tilastokeskus. Kansantalouden tilinpito, Kuluttajahintatilasto, Maatilatalouden tulo- ja verotilasto, Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto, Suomen tilastollinen vuosikirja, Yritys- ja toimipaikkarekisteri. Saatavissa internetistä: <http://www.tilastokeskus.fi>
- Tulli. Ulkomaankauppatilastot. Saatavissa internetistä www.tulli.fi
- Työ- ja elinkeinoministeriö. Alueiden kehittämisyksikkö. Valtioneuvoston periaatepäätös maaseudun kehittämisestä. TEM/2360/00.06.02/2010. 24.2.2011. Saatavissa internetistä: http://www.tem.fi/files/29321/VN_periaatepaatos_maaseudun_kehittamisesta.pdf
- Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM Toimialaraportit, Toimialapalvelu - näkemyksestä menestystä. Saatavissa internetistä: <http://www.temtoimialapalvelu.fi>

Tukea saaneiden maatalojen päätuotantosunnat vuosina 2000–2007.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Yhteensä	77 896	75 384	73 386	72 000	71 100	69 088	68 766	66 821
Kasvinviljely	38 113	40 578	40 891	41 136	41 263	40 736	41 688	41 488
Lypsykarja	22 564	21 026	19 839	18 561	17 427	16 399	15 002	13 732
Naudanliha	5 206	5 137	4 955	4 818	4 640	4 425	4 244	4 122
Sika	4 303	3 979	3 807	3 646	3 385	3 149	2 959	2 722
Siipikarja	1 220	1 135	1 077	908	1 015	972	928	879
Muu	6 490	3 529	2 817	2 931	3 370	3 407	3 945	3 878

Lähde: Mavi, maaseutuelinkeinohallinnan tietojärjestelmä.

Tukea saaneiden maatalojen päätuotantosunnat vuosina 2008–2014.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Yhteensä	65 292	63 716	62 450	61 153	58 898	57 559	55 983
Kasvinviljely	41 496	41 195	41 114	40 730	39 609	39 717	38 693
Lypsykarja	12 635	11 807	11 136	10 501	9 827	9 008	8 708
Naudanliha	4 035	3 932	3 789	3 745	3 633	3 490	3 469
Sika	2 477	2 239	2 036	1 920	1 771	1 539	1 477
Siipikarja	817	769	724	696	589	568	563
Muu	3 832	3 774	3 651	3 561	3 469	3 237	3 073

Lähde: Mavi, maaseutuelinkeinohallinnan tietojärjestelmä.

Tukea saaneiden maatalojen tuotantosuuntajakauma suuralueittain vuonna 2014.

	Etelä-Suomi ¹		Itä-Suomi		Väli-Suomi		Pohjois-Suomi	
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
Yhteensä	25 103	44,8	10 017	17,9	14 408	25,7	6 455	11,5
Kasvinviljely	19 520	50,4	5 659	14,6	9 743	25,2	3 771	9,7
Lypsykarja	2 103	24,2	2 560	29,4	2 327	26,7	1 718	19,7
Naudanliha	1 045	30,1	989	28,5	955	27,5	480	13,8
Sika	758	51,3	94	6,4	570	38,6	55	3,7
Siipikarja	360	63,9	30	5,3	166	29,5	7	1,2
Muu	1 317	42,9	685	22,3	647	21,1	424	13,8

¹ NUTS II mukaisen aluejaon suuralueet Uusimaa ja Ahvenanmaa on yhdistetty Etelä-Suomeen.

Lähde: Mavi, maaseutuelinkeinohallinnan tietojärjestelmä.

Maatalouden tuottajahintaindeksi ja maatalouden tuotantovälineiden ostohintaindeksi alaindeksineen (2005=100).¹

	Tuottajahinta- indeksi ²	Tuotantovälineiden ostohintaindeksi			
		Yhteensä	Tarvikkeet ja palvelut	Investoinnit	Rakennukset
2014	131,4 ^e	138,4	142,0	126,1	128,5
2013	150,7	140,6	145,9	124,3	127,5
2012	140,0	137,5	142,5	122,9	127,1
2011	130,8	132,5	136,7	120,2	124,0
2010	115,2	118,1	119,0	115,7	118,0
2009	108,5	115,2	115,3	114,9	115,3
2008	120,9	125,4	129,5	113,2	119,9
2007	110,7	108,4	108,6	107,8	115,4
2006	105,0	103,6	103,7	103,5	105,8
2005	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2004	102,4	97,3	98,2	95,8	96,2
2003	99,9	94,7	95,8	92,6	93,3
2002	104,6	93,3	94,8	90,4	91,8
2001	106,1	92,8	95,1	88,3	89,9
2000	100,9	90,8	93,4	85,6	87,8

¹ Indeksit perustuvat EU:n indeksiluokituksiin.

² Sisältää myös turkistuotannon.

Lähde: Tilastokeskus.

Eräitä lukuja maatalouden rakenteesta.

	Maatilojen ¹ lukumäärä 1 000 kpl	Tilojen ¹ keskikoko, ha	Maidon- lähettäjiä lkm 1 000 kpl	Maatalouden työlliset 1 000 henkeä	% työllisistä
2014	53	43,0	9	76	3,1
2013	54	41,5	9	76	3,1
2012	56	38,9	10	78	3,1
2011	58	37,4	10	80	3,2
2010	59	36,7	11	84	3,4
2009	64	35,9	11	88	3,6
2008	66	35,0	12	88	3,5
2007	67	34,4	13	87	3,5
2006	69	33,3	15	90	3,7
2005	70	33,0	16	91	3,8
2004	72	31,5	17	93	3,9
2003	74	30,6	18	99	4,2
2002	75	30,0	19	106	4,5
2001	77	29,1	21	112	4,7
2000	80	28,0	22	118	5,1

¹ Maatalous- ja puutarhakesteriin perustuvat tiedot aktiivimaatilojen lukumäärästä. Tilastointi uudistui vuonna 2010, jolloin tilan alarajaksi määriteltiin vähintään 2000 euron taloudellinen tulos. Uudistuksen myötä rekisteristä poistui yli 4000 pienintä tilaa vuonna 2010.

Lähteet: Luke, Tilastopalvelut, Tilastokeskus.

Eläinten lukumäärä toukokuun laskennan mukaan sekä lehmien keskituotos.

	Lehmiä 1 000 kpl	Keskituotos l/lehmä	Sikoja 1 000 kpl	Kanoja 1 000 kpl
2014	285	8 201	1 245	3 645
2013	283	7 977	1 308	3 432
2012	284	7 876	1 290	3 172
2011	286	7 859	1 335	3 304
2010	289	7 896	1 367	3 394
2009	290	7 850	1 381	2 926
2008	289	7 767	1 483	3 190
2007	296	7 796	1 448	3 134
2006	309	7 646	1 436	3 103
2005	319	7 505	1 401	3 128
2004	324	7 404	1 365	3 069
2003	334	7 251	1 375	3 016
2002	348	7 117	1 315	3 212
2001	355	6 932	1 261	3 202
2000	364	6 786	1 296	3 110

Lähde: Luke, Tilastopalvelut.

Pääravinteiden myynti peltolannoitteissa lannoitusvuosittain, kg/ha ja hehtaarisato, kg/ha.

	Typpi kg/ha	Fosfori kg/ha	Kalium kg/ha	Yhteensä kg/ha
2013–14 ^e	74,6	6,0	16,4	97,0
2012–13	70,2	5,7	15,5	91,3
2011–12	70,1	5,4	15,7	91,2
2010–11	74,1	5,6	16,2	95,8
2009–10	80,3	6,5	18,9	105,6
2008–09	67,1	5,3	16,2	88,7
2007–08	78,7	7,8	24,3	110,9
2006–07	73,5	7,9	24,6	106,1
2005–06	73,9	8,6	25,3	107,7
2004–05	75,0	9,2	25,9	110,1
2003–04	76,5	9,3	26,4	112,2
2002–03	80,0	9,8	27,8	117,6
2001–02	80,5	10,1	28,3	118,9
2000–01	83,2	10,8	31,1	125,1

Lähde: Luke, Tilastopalvelut.

Maatalouden kokonaislaskennan tulokset vuosina 2007–2014e käyvin hinnoin, milj. euroa.

TUOTOT, milj. euroa	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014e
Tiloja edustettuna	63 867	62 540	61 018	59 303	58 001	56 792	54 369	52 031
TUOTOT, milj. euroa	5 567	5 644	5 405	5 689	5 863	6 146	6 152	5 860
Kasvinviljelytuotto	1 160	927	771	1 022	1 137	1 255	1 161	1 034
Ruis ja vehnä	196	124	75	160	183	197	160	151
Ohra	355	238	188	236	278	327	283	235
Kaura ja muut viljat	178	133	77	142	185	232	163	136
Öljykasvit	32	28	46	68	55	28	48	41
Nurmirehut	293	308	271	294	318	392	397	358
Peruna ja sokerijuurikas	93	82	93	92	88	58	82	88
Palkokasvit ja muut kasvit	13	15	21	29	31	20	26	25
Kotieläintuotto	1 728	1 943	1 850	1 796	1 958	2 069	2 154	2 075
Nautakarjatuotto	1 212	1 331	1 245	1 262	1 360	1 517	1 510	1 491
Sikatuotto	340	357	386	371	343	335	373	330
Siipikarja	167	237	184	137	214	177	219	201
Lammas- vuohi- ja hevostuotto yms.	10	19	35	26	40	39	53	53
Kasvihuone- ja avomaatuotto	514	537	556	580	520	558	614	557
Rahoitustuotto	13	17	13	12	14	12	12	11
Muu tuotto	198	222	238	247	243	223	209	229
Kaikki tuet yhteensä	1 953	1 998	1 978	2 031	1 991	2 030	2 002	1 954
CAP-tuet yhteensä	550	571	559	582	571	618	596	554
LFA-tuki ja ympäristötuki	765	779	799	801	803	808	814	811
Kansalliset tuet ja investointituet	636	647	619	647	616	602	584	589
KUSTANNUKSET, milj. euroa	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014e
TUOTANTOKUSTANNUS	6 577	6 982	6 859	6 927	7 004	7 409	7 391	7 085
Tarvikekustannus	1 696	1 927	1 943	1 850	1 993	2 149	2 235	2 072
Lannoitteet, kalkitus	201	224	327	220	246	279	285	267
Muut kasvinviljelykustannukset	312	332	361	361	358	371	388	383
Polttoaineet	223	311	236	239	283	337	341	308
Sähkö	157	169	172	192	193	203	207	194
Ostorehukustannukset	464	563	492	447	541	569	620	544
Kotieläinkustannus	339	328	355	391	372	389	395	375
Tiläkäyttökustannus	376	410	343	377	448	554	536	463
Konekustannus	993	1 085	1 063	1 023	1 042	1 057	1 104	1 095
Konepoistot	593	655	622	579	596	575	595	594
Muut konekustannukset	400	430	441	444	446	482	508	501
Rakennuskustannus	380	392	371	386	373	378	379	377
Rakennuspoistot	323	329	310	320	315	316	306	305
Muut rakennuskustannukset	57	62	62	66	57	61	73	73
Muu kustannus	791	810	819	854	867	897	921	924
Vakuutukset	280	281	281	296	296	308	318	311
Kiinteät vuokrat	117	125	132	149	147	138	150	161
Muut poistot	49	49	49	49	50	49	50	50
Muut kustannukset	345	355	357	360	374	402	403	402
Työkustannukset	1 622	1 595	1 585	1 592	1 496	1 522	1 482	1 434
Maksetut palkat	186	213	197	199	203	221	236	234
Palkkavaatimus	1 436	1 382	1 388	1 393	1 293	1 302	1 246	1 200
Korkokustannukset	718	764	734	845	785	851	734	720
Korkokulut	157	168	135	112	116	121	111	104
Oman pääoman korkovaatimus	562	596	600	733	670	731	624	616
TUNNUSLUVUT	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014e
TUOTOT, milj. euroa	5 567	5 644	5 405	5 689	5 863	6 146	6 152	5 860
TUOTANTOKUSTANNUS, milj. euroa	6 577	6 982	6 859	6 927	7 004	7 409	7 391	7 085
Yrittäjänvoitto, milj. euroa	-1 006	-1 333	-1 453	-1 234	-1 135	-1 266	-1 241	-1 225
Yrittäjätulo, milj. euroa	992	645	534	892	828	767	628	592
Kannattavuuskerroin	0,5	0,33	0,27	0,42	0,42	0,38	0,34	0,33
Kokonaispääoman tuotto-%	-1,9	-3,6	-4,5	-2,5	-2,1	-2,4	-2,9	-2,9

Maatalouden tuet¹.

EU:N KOKONAAN TAI OSITTAIN RAHOITAMAT TUET VUONNA 2015, €/hehtaari tai €/yksikkö

Tukialue	AB	C
PERUSTUKI (ALUEELLINEN TASATUKIOSA), €/ha	117,63	101,74
Tilakohtaiset lisäosat:		
Sonnipalkkion lisäosa, €/viitekauden eläinmäärä	22,05	22,05
Härräpalkkion lisäosa, €/viitekauden eläinmäärä	15,75	15,75
Tärkkelysperunan lisäosa, €/viitekauden tärkkelystonnien keskiarvo	6,19	6,19
Maitolisäosa, €/viitemäärättonni	8,57	8,57
Sokerijuurikkaan lisäosa, €/perustoimituskauden tonni	64,97	64,97
Timoteilisiä ²		
VIHERRYTTÄMISTUKI, €/ha	74	66
NUOREN VIJELIJÄN TUKI, €/ha³	50	50
PELTOKASVIPALKKIO, €/ha		
Valkuaiskasvit ⁴	90	90
Ruis	60	60
Sokerijuurikas	70	70
Tärkkelysperuna	600	600
Avomaanvihannekset	180	-
NAUTAPALKKIO MANNER-SUOMI, €/eläin		
Sonnit ja härät	480	160
Emolehmät ja emolehmähiehot	360	140
Lypsylehmät	520	-
Teurashiehot, €/ruho	250	-
UUHIPALKKIO MANNER-SUOMI, €/eläin	50	-
KUTTUPALKKIO, €/eläin⁵	150	-
TEURASKARITSA- JA KILIPALKKIO, €/ruho	40	40
LUONNONHAITAKORVAUS, €/ha⁶	217	242
, kotieläintilan korotus	60	60

¹ Mukana ovat keskeisten tuotteiden tuet, eikä taulukko näin ollen kata kaikkia tukia.

² Timoteilisiä maksetaan koko maassa yhteensä 1,15 milj. €. Tuki jaetaan viitemäärään mukaan, joka riippuu vuosien 2007–2009 myönnetyn tuen keskiarvosta.

³ Nuoren viljelijän tukea voi saada, jos on ensimmäisen perustukihakemuksen jättämivuonna korkeintaan 40-vuotias. Tukea voi saada enintään viisi vuotta.

⁴ Palkkioon oikeuttavia valkuaiskasveja ovat syysrapsi, syysrypsi, kevätrapsi, kevätrypsi, auringonkukka, öljypellava, ruistankio, härkäpappu, öljyhamppu, peltoherne (eli ruoka- ja rehuherneet) ja makea lupiini. Valkuaiskasvien seokset viljojen kanssa eivät ole tukikelpoisia. Peltokasvipalkkioon oikeuttavien valkuaiskasvien seokset ovat palkkiokelpoisia.

⁵ Palkkio myönnetään edellyttäen, että tilan kuttujen keskimääräinen maidontuotanto on 400 l/kuttu.

⁶ Kotieläintilaksi katsotaan luonnonhaittakorvauksessa tila, jolla eläintiheys on vähintään 0,35 EY/ha. Luonnonhaittakorvauksen määrä pienenee tilan maksualan kasvaessa. Tuki maksetaan täysimääräisenä 150 ha asti. 150–300 ha alalta korvausta maksetaan 90 % ja yli 300 ha ylittävistä alasta 80 % täydestä korvauksesta.

EU:N KOKONAAN TAI OSITTAIN RAHOITAMAT TUET VUONNA 2015, jatkuu**ELÄINTEN HYVINVOINTIKORVAUS, €/eläinyksikkö**

Eläinlajikohtaiset toimenpiteet €/ey

Naudat	11–439
Siat	7–349
Lampaat ja vuohet	8–55
Siipikarja	5–34

Hyvinvointikorvauksen muuntokertoimet: Sonnit, lehmät ja muut yli 2-vuotiaat nautaeläimet 1,0 ey, vähintään 6 kk ja enintään 2 vuoden ikäiset naudat 0,6 ey, alle 6 kuukauden ikäiset nautaeläimet 0,4 ey, lampaat ja vuohet (yli 1 v) 0,2 ey, karitsat ja kilit (yli 3 kk) 0,06 ey, emakot (porsaineen tai joutilaana) 0,5 ey, muut siat (paitsi vieroittamattomat porsaas) 0,3 ey, munivat kanat 0,014 ey, broilerit 0,007 ey, kalkkunat 0,03 ey.

LUONNONMUKAINEN TUOTANTO

160 €/ha

Luomukotieläintuotanto edellisen lisäksi 134 euroa/ha, jos eläintiheys vähintään 0,3 ey/ha. Jos sitoumus vain avomaan vihannesviljelystä, korvaus 600 euroa/ha. Korvaus maksetaan viljeltävän kasvin mukaan.

YMPÄRISTÖKORVAUS, €/ha/vuosi

€/ha/vuosi

Tilakohtainen toimenpide:	
Ravinteiden tasapainoinen käyttö, peltoviljelykasvit/puutarhakasvit ja kumina	54/200
Lohkokohtaiset toimenpiteet:	
Lietelannan sijoittaminen peltoon	40
Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen	40
Valumavesien hallinta, säätösalaajitus/säätökastelu tai kuivatusvesien kierrätys	70/250
Ympäristönhoitonurmet, suojavyöhykenurmet kohdentamisalueella II/muulla alueella	500/450
Monivuotiset ympäristönurmet, luonnonhoitopeltonurmet kohdentamisalueella II/muulla alueella	50 120/100
Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla, yksivuotiset/monivuotiset	300/500
Peltoluonnon monimuotoisuus:	
viherlannoitusnurmet	54
kerääjäkasvit	100
saneerauskasvit	300
monimuotoisuuspellot	300
Puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu, ryhmä 1/ryhmä 2	500/300
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys 20, 40, 60, 80 % alasta kasvipeitteistä, kohdentamisalueella III/muulla alueella	4, 18, 36, 54/4, 9, 11, 11

Ympäristökorvaussitoumuksen vähimmäispinta-ala on 5 hehtaaria ja puutarhakasveilla 1 hehtaari. Ympäristösitoumuksen vaatimuksena on yhden päivän koulutus. Ympäristökorvaukseen ja lohko-kohtaisiin toimenpiteisiin sitoudutaan viideksi vuodeksi, ja sitoutumisen yhteydessä voi valita yhden tai useamman lohko-kohtaisen toimenpiteen. Ympäristökorvaukseen sitoutuneen on noudatettava perustason toimenpiteitä, joita ovat maatalouspolitiikan täydentävät ehdot, maatalousmaan säilyttäminen sekä lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden käytön vähimmäisvaatimukset. Tilakohtainen toimenpide on pakollinen kaikille ohjelmaan sitoutuneille viljelijöille.

Osa ympäristökorvauksen lohko-kohtaisista toimenpiteistä saa korkeampaa tukea kohdentamisalueilla. Kohdentamisalueilla tuen ehdot ovat vaativampia.

	Yksikkö	2010 €/yks	2011 €/yks	2012 €/yks	2013 €/yks	2014 €/yks	2015 €/yks
KANSALLISET TUET							
ETELÄ-SUOMEN KANSALLINEN TUKI, POHJOINEN TUKI JA KASVINVIJELYYN TUKI							
Eläinyksikkökohtainen tuki							
Kotieläintuki emolehmistä							
AB	€/ey	83	83	90	93	90	-
C1	€/ey	300	300	300	300	300	300
C2	€/ey	300	300	300	300	300	300
C2pohj. ja saaristo	€/ey	376	376	376	376	376	376
C3	€/ey	451	451	451	451	451	451
C4	€/ey	636	636	636	636	636	636
Kotieläintuki sonneista yli 6 kk							
AB	€/ey	187	187	187	187	187	-
C1	€/ey	414	422	422	422	422	422
C2	€/ey	422	430	430	430	430	430
C2pohj. ja saaristo	€/ey	498	506	506	506	506	506
C3	€/ey	574	582	582	582	582	582
C4	€/ey	759	767	767	767	767	767
Kotieläintuki uuhista							
AB	€/ey	184	184	184	184	184	-
C1	€/ey	390	390	390	390	390	363
C2	€/ey	398	398	398	398	398	369
C2pohj. ja saaristo	€/ey	474	474	474	474	474	426
C3P1–P2	€/ey	664	664	664	664	664	568
C3P3–P4	€/ey	745	745	745	745	745	629
C4P4	€/ey	956	956	956	956	956	787
C4P5	€/ey	956	956	956	956	956	787
Sika- ja siipikarjatalouden tuotannosta irrotettu tuki ¹							
AB	€/ey	139	138	114	74	76	78
Tilakohtaisen portaan alittavat yksiköt ²							
C1	€/ey	261	265	245	208	208	191
C2	€/ey	227	231	214	182	182	167
C2pohj. ja saaristo	€/ey	281	284	269	242	242	223
C3 ja C4	€/ey	290	293	278	251	251	230
Tilakohtaisen portaan ylittävät yksiköt ²							
C1	€/ey	199	197	162	105	108	111
C2	€/ey	170	169	140	91	93	96
C2pohj. ja saaristo	€/ey	145	144	119	77	79	81
C3 ja C4	€/ey	145	144	119	77	79	81
¹ Vuodesta 2009 alkaen tuki on maksettu tuotannosta irrotettuna tukena pääsääntöisesti vuoden 2007 tuotannon laajuuden perusteella. AB- ja C-alueen eri osa-alueiden viitemäärät ovat määräytyneet tietyn perustein. Näin viitemäärien mukaisen tuen vertailu eri tukialueiden välillä vaatii lisätarkasteluja. Lähtökohtaisesti rajoitteen ylittävien yksiköiden tukitaso C-alueella vastaa AB-alueen tukitasoa.							
² Kotieläintalouden tuotantosidonnaisissa eläinyksiköissä on käytössä pohjoisen tuen tilakohtainen porrastus. Tilakohtaisessa portaassa pienen tilan raja on 146 ey C1 alueella, 170 ey C2 alueella, 200 ey C2 pohj. alueella sekä C3 ja C4 alueilla.							

	Yksikkö	2010 €/yks	2011 €/yks	2012 €/yks	2013 €/yks	2014 €/yks	2015 €/yks
Pohjoiset teurastustuet							
Teurastetut sonnit C3–C4							
P1–P2	€/teur.eläin	131	131	131	131	131	131
P3–P4	€/teur.eläin	182	182	182	182	182	182
P5	€/teur.eläin	333	333	333	333	333	333
Teurastetut hiehot							
AB	€/teur.eläin	144	144	144	144	144	-
C1	€/teur.eläin	299	299	299	299	299	299
C2	€/teur.eläin	299	299	299	299	299	299
C2pohj. ja saaristo	€/teur.eläin	348	348	348	348	348	348
C3	€/teur.eläin	390	390	390	390	390	390
C4	€/teur.eläin	476	476	476	476	476	476
Maidon tuotantotuki							
AB	snt/l	3,1	3,2	3,1	3,1	2,8	-
C1	snt/l	8,0	8,0	8,0	8,0	7,7	7,7
C2	snt/l	8,7	8,7	8,7	8,7	8,4	8,4
C2pohj.	snt/l	9,7	9,7	9,7	9,7	9,4	9,4
C3P1	snt/l	12,7	12,7	12,7	12,7	12,4	12,4
C3P2	snt/l	14,4	14,4	14,4	14,4	14,1	14,1
C3P3-P4	snt/l	17,0	17,0	17,0	17,0	16,7	16,7
C4P4	snt/l	21,7	21,7	21,7	21,7	21,4	21,4
C4P5	snt/l	30,9	30,9	30,9	30,9	30,6	30,6
Kasvinviljelyn tuki							
C1-tukialue ¹							
Vehnä	€/ha	47	47	38	38	38	20
Ruis	€/ha	150	150	150	150	150	100
Mallasohra	€/ha	-	-	-	-	-	80
Öljykasvit	€/ha	120	120	120	120	120	100
Tärkkelysperuna	€/ha	133	133	133	133	133	133
Avomaanvihannekset	€/ha	348	348	348	348	348	348
Peltokasvit ilman viljoja	€/ha	120	120	120	120	120	80
Valkuaiskasvusto	€/ha	-	-	-	-	-	45
C2- ja C2P-tukialueet ¹							
Vehnä	€/ha	47	47	38	38	38	20
Ruis	€/ha	150	150	150	150	150	100
Mallasohra	€/ha	-	-	-	-	-	45
Öljykasvit (ei C2P)	€/ha	47	47	47	47	47	100
Tärkkelysperuna	€/ha	133	133	133	133	133	133
Avomaanvihannekset	€/ha	348	348	348	348	348	348
Peltokasvit ilman viljoja (ei C2P)	€/ha	47	47	47	47	47	45

¹ C-alue Pohjoinen hehtaarituki.

	Yksikkö	2010 €/yks	2011 €/yks	2012 €/yks	2013 €/yks	2014 €/yks	2015 €/yks
Etelä-Suomen erikoiskasvituki							
AB-tukialue							
Tärkkelysperuna	€/ha	100	100	100	100	100	-
Avomaanvihannekset	€/ha	100	100	100	100	100	-
Kotieläntilan hehtaarituki							
AB-tukialue	€/ha	30	36	37	39	41	-
Sokerijuurikkaan kansallinen tuki							
	€/ha	350	350	350	350	350	350
Yleinen hehtaarituki viljelyalalta C2–C4							
Viljelyksessä olevat kasvit							
C2, C2P ja saaristo	€/ha	33	33	33	33	28	14
C3	€/ha	49	49	49	49	44	30
C4	€/ha	100	100	100	100	95	70
Nuorten viljelijöiden hehtaarituki C1–C4							
	€/ha	36	36	36	36	36	36
Kasvihuonetuki AB							
yli 7 kk	€/m ²	10,9	11,4	11,1	10,3	10,5	9,7
2–7 kk	€/m ²	4,4	4,4	4,1	3,8	4,0	3,7
Kasvihuonetuki C1 ja C2							
yli 7 kk	€/m ²	12,3	11,1	11,4	10,6	10,6	10,0
2–7 kk	€/m ²	4,7	4,9	4,4	4,1	4,1	4,0
Kasvihuonetuki C2P							
yli 7 kk	€/m ²	11,7	12,3	11,4	10,6	10,6	10,0
2–7 kk	€/m ²	4,7	4,9	4,4	4,1	4,1	4,0
Kasvihuonetuki C3–C4							
yli 7 kk	€/m ²	11,7	12,3	11,4	10,6	10,6	10,0
2–7 kk	€/m ²	4,7	4,9	4,4	4,1	4,1	4,0
Puutarhatuotteiden varastointituki							
AB-tukialue							
Varastot lämpösäätelyjärjestelmällä	€/m ³	14,2	14,2	14,2	14,2	14,2	14,2
Muut varastot	€/m ³	8,8	8,8	8,8	8,8	8,8	8,8
C-tukialueet							
Varastot lämpösäätelyjärjestelmällä	€/m ³	14,2	14,2	14,2	14,2	14,2	14,2
Muut varastot	€/m ³	8,8	8,8	8,8	8,8	8,8	8,8
Eläinyksiköiden muuntokertoimet kansallisissa tuissa							
Eläinyksikkö							
Emolehmät		1					
Emolehmähiehot, yli 2 vuotta		1					
Emolehmähiehot, 8 kk–2 vuotta		0,6					
Sonnit ja härät, yli 2 vuotta		1					
Sonnit ja härät, 6 kk–2 vuotta		0,6					
Uuhet		0,15					
Kutut		0,48					
Hevoset							
- siitostammat (hevoset ja ponit)		1					
- suomenhevoset, vähintään 1 vuotta		0,85					
- 1–3-vuotiaat muut hevoset ja ponit		0,6					

luke.fi

Luonnonvarakeskus
Viikinkaari 4
00790 Helsinki
puh. 029 532 6000